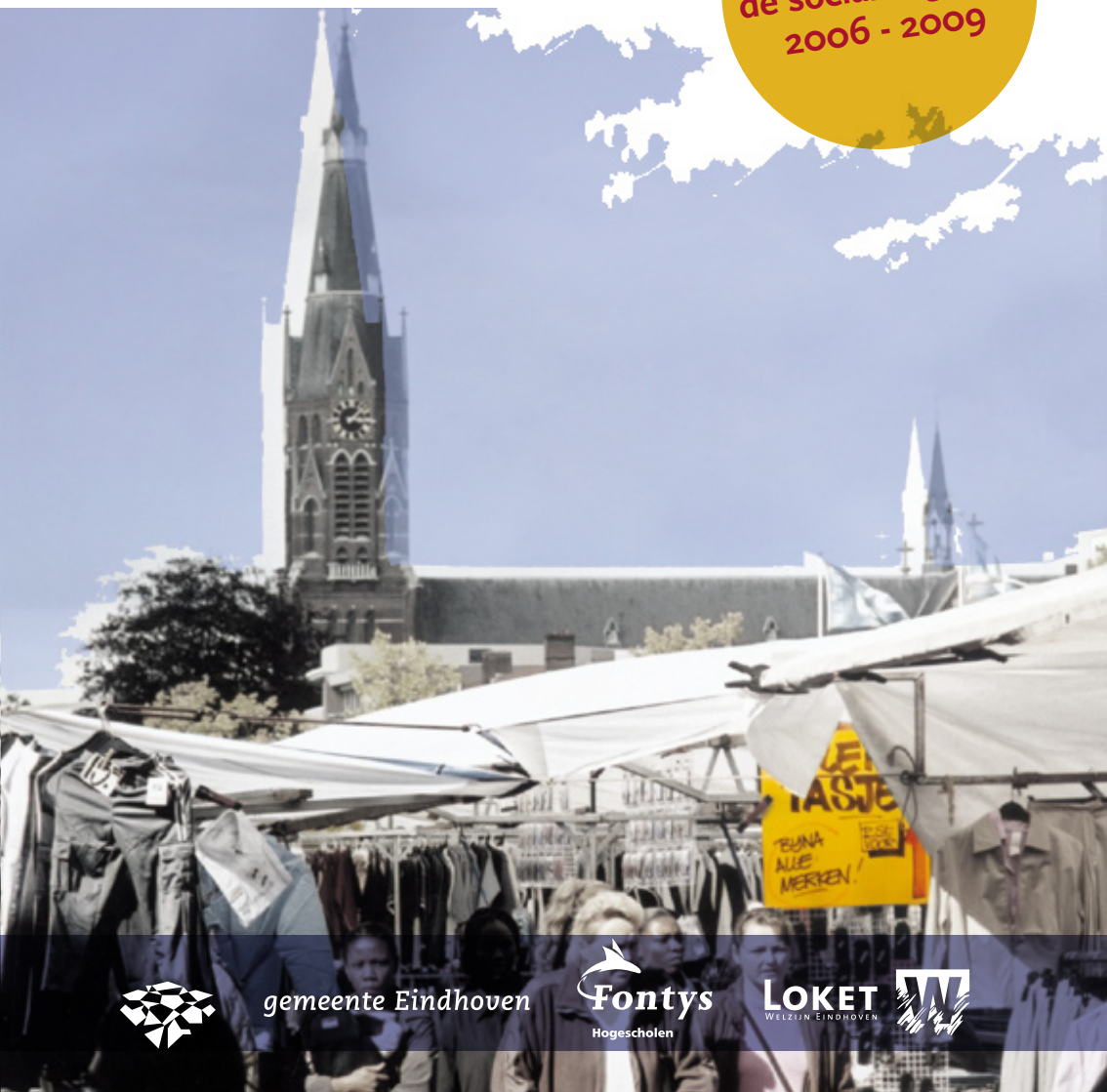

Sociale ontwikkeling in Eindhoven

Redactie: Ton Siroen, Jan Steyaert, Jan van de Ven

**Bouwstenen voor
de sociale agenda
2006 - 2009**

gemeente Eindhoven

LOKET
WELZIJN EINDHOVEN

Colofon

Uitgave: Fontys hogescholen

ISBN: 90-5284-616-2

Redactie: Ton Siroen, Jan Steyaert, Jan van de Ven

Vormgeving: Ivonne van Waijnenburg, Sander Ras

Max Advertising, Eindhoven

Druk: OBT, Den Haag

© 2005

Alles uit deze uitgave mag, mits bronvermelding, worden vermenigvuldigd en openbaar gemaakt. Een digitale versie van deze uitgave is gratis te downloaden via o.a. www.fontys.nl (onder kennis&onderzoek, publicaties).

Sociale ontwikkeling in Eindhoven

Bouwstenen voor de sociale agenda 2006 - 2009

Redactie: Ton Siroen, Jan Steyaert, Jan van de Ven

gemeente Eindhoven

LOKET
WELZIJN EINDHOVEN

Inhoudsopgave:

1	Inleiding	5
2	Suske en Wiske komen naar Eindhoven	7
3	Onderwijs en jeugd	11
3.1	De kaders	11
3.2	Opgroeien en opvoeden: denken vanuit kansen	16
3.3	Gevaar van segregatie in het onderwijs	23
3.4	Opvoedingsondersteuning	28
3.5	Schoolmaatschappelijk werk in Eindhoven	33
3.6	Doorgaande lijn tot 23 jaar	37
4	Vermaatschappelijking van de zorg	43
4.1	De kaders	43
4.2	Samenhang en maatwerk in de eerste lijnszorg	48
4.3	Vergrijzing en vermaatschappelijking	55
4.4	Vrijwilligerswerk als middel tot participatie	61
4.5	GGzE: met zorg vooruit!	66
5	Diversiteit	73
5.1	De kaders	73
5.2	Samen beter – beter samen; op weg naar een inclusief beleid	77
5.3	Bruggen slaan en binding	82
5.4	Duurzaamheid in reïntegratie	87
6	Sociale cohesie	93
6.1	De kaders	93
6.2	Samen stad – kansen voor de buurt	96
6.3	De kracht van de buurt als kans voor vermaatschappelijking van de zorg	101
6.4	Leefbaarheid en veiligheid	109
7	De wet maatschappelijke ondersteuning	113
7.1	Kaders	113
7.2	Een kunsthistorisch perspectief op de WMO	117
7.3	Zorg en markt – geld verdienen of weggooien	124

8	Duurzame sociale kwaliteit in het perspectief van de levensloop	129
9	Bijlage: verwijzingen	133
10	Bijlage: over de auteurs	135
	Dank	139

1 Inleiding

Ton Siroen, Jan Steyaert, Jan van de Ven

Het huidige college van B&W en de gemeenteraad hebben aan het begin van hun regeerperiode een sociale agenda 2003-2006 voor Eindhoven opgesteld. Preventie en participatie zijn de kernbegrippen uit die nota. In maart 2006 zijn er nieuwe gemeenteraadsverkiezingen. De politieke partijen zijn volop bezig zich daarop voor te bereiden. Lijsttrekkers worden gekozen en partijprogramma's worden onder de loep genomen en herschreven. We hadden graag de sociale paragraaf uit de verschillende programma's in bijlage opgenomen, om zo geluiden vanuit het werkveld te spiegelen aan geluiden uit de lokale politiek. Bij het ter perse gaan van dit boek waren de verkiezingen echter nog net iets te ver weg, en deze programma's nog niet beschikbaar.

Uit de huidige sociale agenda is het Sociaal Debat Eindhoven ontstaan. In de driehoek van overheid (gemeente Eindhoven), kennisinstelling (Fontys Hogeschool Sociale Studies) en werkveld (Loket W) praten de verschillende professionele kernpartners uit het maatschappelijk middenveld al enkele jaren met elkaar over actuele thema's uit de sociale agenda. We hebben samen geïnventariseerd welke thema's de nodige aandacht verdienen. Meerdere thema's zijn aan de orde geweest en onze dialoog heeft kernpunten naar voren gebracht. Dat levert resultaten op zowel in de sfeer van ontmoeting als in gedeelde visie.

De resultaten van het Sociaal Debat Eindhoven willen we met deze publicatie (en het congres op 11 januari 2006) naar buiten brengen, om daarmee het debat te verbreden. De (lokale) politiek bereidt zich voor op nieuwe verkiezingen en een nieuwe regeerperiode. Lokaal beleid gaat er, zeker in de sociale infrastructuur, weer meer toe doen. Landelijke ontwikkelingen als de Wet Werk en Bijstand (WWB) of de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) betekenen een decentralisering van beleid en meer ruimte voor lokaal (sociaal) beleid. Het is ook om die reden dat we deze publicatie verluchten met artikelen uit het Eindhovens Dagblad. Niet alleen de lokale politiek wordt belangrijker, ook de lokale media.

Het Sociaal Debat Eindhoven wil bijdragen aan de constructie van dat lokaal beleid. Het doel van deze bundel is de politiek te informeren, te prikkelen en uit te dagen om stelling te nemen waar het de sociale agenda voor de komende jaren betreft. Daarbij delen wij met de politiek de verantwoordelijkheid voor de sociale kwaliteit in deze stad. Het is aan de politiek om op basis van vragen van burgers en signalen

uit de samenleving richting te geven aan de sociale kwaliteit. Het is vervolgens aan de professionele organisaties uit de collectieve sector om daarbij een goede en kwalitatieve dienstverlening te leveren aan de burgers. Die gezamenlijke verantwoordelijkheid en uitdaging gaan wij graag aan.

In deze publicatie wordt de structuur van onze sociale debatten gevolgd. Na een eerste schets van het landschap komen de inhoudelijke thema's aan bod, te weten jeugd, vermaatschappelijking van de zorg, culturele diversiteit, sociale cohesie en de WMO. Telkens belicht een aantal auteurs aspecten van deze thema's waarop de volgende periode beleidsbeslissingen nodig zijn. Tenslotte doen we als redactie een poging om de oogst te vertalen naar de nieuwe Eindhovense sociale agenda voor de raadsperiode 2006-2009.

2 Suske en Wiske komen naar Eindhoven

Jan Steyaert

Bij het overschouwen van de ontwikkelingen in de sociale sector in Nederland en Eindhoven komt een sterke herinnering boven aan de vele albums uit de Suske en Wiske reeks. Zestig jaar geleden tekende Willy Vandersteen het eerste album, en sindsdien zijn vele generaties Vlaamse en andere jongeren opgegroeid met allitererende titels als de 'blinkende boemerang, de 'vljichtige vlinders' en meer recent de 'formidable fantast'.

De veranderingen in het denken over het sociale van onze samenleving laten zich lezen als een nieuwe reeks albums van Suske en Wiske. Voorlopig zijn er vier delen beschikbaar, onder de titels 'De wereld na welvaart en welzijn', 'Ruk naar rechts', 'Lonken naar liberaal' en 'Het toverend Trokskisme'.

De wereld na welvaart en welzijn

Je zou kunnen stellen dat ons denken over het sociale gehalte van de samenleving in een derde historische fase terechtkomt. In een eerste fase, waarvan de hoogdagen gesitueerd kunnen worden in de 19de eeuw, ging de aandacht voornamelijk naar welvaart. Het was de eeuw van Pietje Bell en van Oliver Twist, de armoede van de arbeiders die door de mechanisering van de landbouw op het platteland geen toekomst meer hadden en in de industrialisering van de steden nieuwe kansen zagen. Helaas kwamen ze daar terecht in barre omstandigheden met lange werkdagen op onveilige werkplekken en een schrijnend gebrek aan huisvesting of een minimaal niveau van hygiëne. Vooral de materiële omstandigheden van wonen, werken en leven moesten beter. Er was sprake van beperkte sociale hulp, zowel vanuit de lokale overheid via bijvoorbeeld armenhuizen en Koloniën van weldadigheid. Een grotere rol was weggelegd voor de vakbonden en andere sociale bewegingen. Sociale wetgeving zoals de schoolwet en het kindwetje vormden immers de bouwstenen in het realiseren van welvaartsgroei.

Tegen het midden van de 20ste eeuw behoren de grootste armoede en de meest barre levensomstandigheden tot het verleden. We treden toe tot een tweede fase in het denken over het sociale, waarin de aandacht verschuift van welvaart naar welzijn. Louter fysiek overleven is voor de meeste Westerse burgers geen probleem meer, en ambities worden verlegd naar sociale uitsluiting, naar sociale participatie, naar de kwaliteit van sociale netwerken, naar zelfredzaamheid. Het vormt de voedingsbodem voor de uitbouw van de na-oorlogse verzorgingsstaat, met de sociale zekerheid als kader voor risico- en inkomenssolidariteit en publieke dienstverlening in onderwijs, zorg en welzijn als kader voor maatschappelijke ontwikkeling.

Nu, bij de aanvang van de 21ste eeuw, lijkt er sprake te zijn van een nieuwe dimensie, waarbij het meer om geluk dan om welvaart en welzijn gaat. Alain de Botton maakt de observatie dat we ondanks alle materiële en maatschappelijke vooruitgang vandaag niet gelukkiger zijn dan een middeleeuwse boer, hoewel die zijn veel kortere leven doormaakte in erbarmelijke omstandigheden (de Botton, 2004). Het sociaal cultureel rapport van 2004 vat het samen in slechts negen woorden: “het gaat goed met mij, maar slecht met ons”. Een stijging van het Bruto Nationaal Product blijkt geen voldoende, en misschien zelfs geen noodzakelijke voorwaarde te zijn voor een stijging van het ‘Bruto Nationaal Geluk’. We willen immers steeds meer, en verleggen onze ambities zonder tevreden te zijn over het bereikte. Hans Adriaansen van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling spreekt treffend van het hoge streven dat zichzelf frustreert. Het hoeft dan ook geen verwondering dat er sprake is van ‘maatschappelijk teleurgestelden’. Onze sociale infrastructuur is niet toegerust op dit nieuwe thema, op het omgaan met onbehagen en maatschappelijke ontevredenheid. De uitdaging zal dan ook zijn om te kijken hoe we nieuwe instrumenten ontwikkelen die wel tegemoet komen aan deze ontwikkelingen (Layard, 2005). Hoe dat vorm kan krijgen, is vooralsnog minder duidelijk.

De ruk naar rechts

Nederland verpaupert, de ooit verdreven extreme armoede duikt weer op. Het aantal dak- en thuislozen neemt toe, er ontstaan voedselbanken waar grote behoefte aan blijkt te bestaan, de wachtlijsten bij de schuldhulpverlening groeien. Het economisch adviesbureau Nyfer becijferde vorig jaar in het rapport ‘Werkend en toch arm’ dat Nederland nu ook te maken krijgt met het Amerikaanse fenomeen van de ‘working poor’. In een kwart miljoen gezinnen is er wel minstens één persoon met een normale tewerkstelling, maar toch onder de armoedegrens (van der Geest, de Boer, Bruijnzeel, Faber & Janssen, 2004). Dat is een verdubbeling sinds 1990. Het SCP berekent dat er anno 2004 ruim zeshonderdduizend Nederlanders zijn die alle moeite moeten doen om maandelijks een besteedbaar inkomen van 800 euro te halen. Zou u van dat bedrag kunnen leven, laat staan van minder? Al meer dan twee decennia neemt de inkomensongelijkheid tussen burgers toe, niet alleen in Nederland maar in alle Westerse landen (Esping-Andersen, 2005). Het blijft niet beperkt tot verschillen in geld. We hebben de mond vol van de vergrijzende samenleving, maar vergeten er bij te melden dat laaggeschoolden een levensverwachting hebben die vier jaar lager ligt dan hogeschoolden. Als we niet kijken naar levensjaren, maar naar gezonde levensjaren, dan stijgt dat verschil naar twaalf jaar. Een laaggeschoolde leeft dus korter, en is veel langer ziek. En die verschillen nemen alleen maar toe!

De sociale ongelijkheid stijgt, maar niemand lijkt zich er druk om te maken. “De groeiende sociale ongelijkheid, bijvoorbeeld op inkomensgebied, wordt voor kennisgeving aangenomen”, constateert Paul Kalma eind 2004 (Kalma, 2004). Sterker nog, verschillende leden van de Nederlandse intellectuele en politieke elite houden een pleidooi om ongelijkheid als een fundamenteel recht te beschouwen. Het gelijkheidsstreven is uit de tijd, zo argumenteren zij, en vormt een rem op onze ontwikkeling.

Het hoeft dan ook niet te verbazen dat de aandelenkoers van sociale infrastructuur te maken krijgt met dalende waardering. Het soortelijk gewicht van sociale kwaliteit is afgenomen, en de bestuurskracht op lokaal en rijksniveau wordt op andere thema's ingezet. We hebben al jaren geen minister van welzijn meer, maar moeten het doen met een staatssecretaris. De Directie Sociaal Beleid van het ministerie van VWS wordt niet alleen gedecimeerd in personeel en middelen, maar omgevormd tot een Directie Lokaal Beleid. Soortgelijke ontwikkelingen vinden ook plaats op lokaal niveau.

Lonken naar liberaal

De sociaal-democratie heeft steeds gestreefd naar sociale gelijkheid en maatschappelijke ontwikkeling, maar die doelstelling ook systematisch verknoopt met de uitbouw van publieke dienstverlening, van een door de overheid georganiseerde dan wel georkestreerde verzorgingsstaat.

Er waait een sterk liberale wind door het land, en de overheid moet dus inkrimpen, zich terugplooiën op haar kerntaken. Onder verwijzing naar ‘subsidieverslaafdheid’ wordt de overheidsrol inzake het sociale afgebouwd. We moeten afkicken van de verzorgingsstaat. Zo ontstaat ruimte voor een geprivatiseerde markt van zorg en welzijn, waarop commerciële aanbieders en koopkrachtige burgers met elkaar zaken kunnen doen. Zelfs waar de overheid aan zet blijft, wordt de uitvoering geprivatiseerd. Pakketten sociale achterstand worden geveild, als ware het tulpen of de nieuwe oogst fruit. Onderliggende assumptie rolt zo uit het liberale gedachtengoed: wat de vrije markt organiseert, of desgevallend slechts wat volgens de logica van de vrije markt georganiseerd wordt, heeft de grootst mogelijke efficiëntie en effectiviteit. Daar staat de ‘onzichtbare hand’ van John Adams garant voor.

En behoeften die niet op die vrije markt vervuld worden, worden wel opgepakt door de ‘civil society’, door informele zorg, door giften en vrijwilligers. En zo zijn we terug bij caritas, bij voedselbanken en de eerder genoemde armenhuizen.

Het toverend Trotskisme

Tenslotte is er het vierde deel van die nieuwe reeks van Suske en Wiske. De beschrijving ervan bewaarden we voor het laatst, maar wellicht is het eigenlijk het eerste

deel van de reeks. Bij Marx lag het nog simpel. Je had een probleem, daarom zou er een revolutie komen, en daarop volgde utopia, de perfecte samenleving. Trotski geloofde daar niet zo in, die had het over de permanente revolutie. Veel vermoeiender dus, want je moest steeds aan de slag blijven en blijven ontwikkelen.

Als Vlaming en als ‘un spectateur engagé’ van de Nederlandse verzorgingsstaat is het wellicht geoorloofd te observeren dat Nederland een erg Trotskistisch land is. Het geloof in de permanente revolutie, in de toverkracht van nog maar eens een herstructurering, is er enorm groot. Voortdurend wordt er aan organisatiestructuren gemorrelt, worden fusies uitgevoerd dan wel weer ongedaan gemaakt. Vakdiensten worden gereorganiseerd, krijgen een nieuwe missie, ... Zowat alle sectoren van de samenleving vormen de speeltuin van dik betaalde organisatiebureau's en zelfstandige consultants. Twijfel over het nut van die gedrevenheid tot reorganisatie is er nauwelijks.

Hoe kan een primair proces van een organisatie, of het nu een sociale dienst, een onderwijsinstelling, een lokale overheid of iets anders is, hoe kan zo'n primair proces voldoende slagkracht behouden binnen een context van onzekerheid. Het lijkt op een schilder die het plafond moet schilderen, terwijl er onophoudend mensen aan zijn ladder bezig zijn. Toegewijde uitvoering en kwaliteit aan de frontlinie van de publieke dienstverlening vraagt om organisatorische rust.

Deze vier delen van Suske en Wiske beschrijven de onderstroom in het sociale denken in Nederland. Andere thema's zoals mantelzorg of inburgering of vermaatschappelijking of actief burgerschap vormen de verschillende bovenstromen, de meer zichtbare en concretere ontwikkelingen.

3 Onderwijs en jeugd

3.1 De kaders

“De jeugd heeft de toekomst”

Een veelgehoorde uitspraak waar weinig tegen in te brengen is. De huidige jeugd zijn de volwassenen van morgen en de ouderen van overmorgen. In Eindhoven gaat het over ruim 55.000 jongeren beneden de 25 jaar, goed voor 26% van de totale bevolking (zie tabel 1). Een deel van de ouderen onder hen is al actief op de arbeidsmarkt. Daarnaast heeft Eindhoven ook een aantrekkingskracht voor jongeren uit de omgeving, want ruim 60.000 leerlingen volgen onderwijs in de stad, gaande van basisonderwijs tot hoger onderwijs (zie tabel 2).

Tabel 1

Bevolkingsopbouw Eindhoven, 1 januari 2004

	Mannen	Vrouwen	Totaal
0-3 jaar	5028	4767	9795
4-11 jaar	8667	8375	12042
12-18 jaar	7572	7205	14777
19-24 jaar	9971	8647	18618
25-39 jaar	27864	24042	51907
40-54 jaar	21363	20290	41653
55-64 jaar	11214	11136	22350
65+ jaar	13025	18733	31758
totaal	104704	103190	207900

Bron: afdeling Bestuursinformatie & Onderzoek, gemeente Eindhoven

“It takes a whole village to raise a child”

Nog steeds een geweldige zin om het ingewikkeld proces van opvoeden en opgroeien te omschrijven. Daarin ligt ook de belangrijkste uitdaging voor het thema ‘onderwijs en jeugd’. Een samenhang te realiseren tussen allerlei mensen en voorzieningen die voor het opgroeiende kind van belang zijn in de ontwikkeling naar een zelfredzame participerende burger. Op het terrein van dit samenhangend pakket aan voorzieningen, ook wel omschreven als pedagogische infrastructuur, zijn in Eindhoven de afgelopen jaren indrukwekkende prestaties geleverd. Samenhang is versterkt in het SPIL-concept, relaties met jeugdzorg en maatschappelijk werk zijn versterkt, opvoedingsondersteuning is op de kaart gezet, het schoolmaat-

schappelijk werk heeft zich bewezen als een belangrijk instrument en er is toenemende aandacht voor zaken als huiselijk geweld. In die zin wordt er dus volop gebouwd aan de 'village' waarin het kind veilig moet kunnen opgroeien.

In dit proces van opvoeden en opgroeien gaat het om twee belangrijke zaken, kwalificeren en socialiseren, en dat veronderstelt zowel goede kwalitatieve onderwijsvoorzieningen (kwalificeren) als aanvullende instrumenten (socialiseren) zoals opvoedingsondersteuning. In het Sociaal Debat Eindhoven zijn beide elementen aan bod geweest en zijn daarbij kansen en bedreigingen benoemd. Voor een gedeelte vindt u die hieronder terug in de bijdragen van de verschillende deelnemers.

In algemene zin kan gezegd worden dat Eindhoven sterk is op het thema onderwijs en jeugd, maar willen we die kracht en kwaliteit vasthouden dan is investeren noodzakelijk. Zowel in het 'sluitend' maken van de keten (tot 23 jaar? of zelfs tot 27 jaar zoals in Amsterdam?) als in de verbreding van in te zetten instrumenten. Daarbij moet er aandacht zijn voor de volgende zaken.

Tabel 2

Leerlingen in Eindhoven, schooljaar 2003/2004

Basisonderwijs	16740
Speciaal onderwijs	2371
Brugklassen	3619
VMBO	4074
HAVO	3030
VWO	3319
MBO	11629
HBO (Fontys)	13633
Universiteit (TU/e)	2028

Bron: afdeling Bestuursinformatie & Onderzoek, gemeente Eindhoven

Kansen op werk

Belangrijk voor jongeren is om na het onderwijs direct door te kunnen stromen naar werk. Dit bevordert de zelfredzaamheid van jongeren en het is tevens van belang voor de economische ontwikkeling van de regio Eindhoven. In positieve zin is er daarbij volop aandacht voor de ontwikkeling van werkgelegenheid van hoger opgeleiden. Eindhoven zet zich op de kaart als 'Brainport' en voorzieningen als de

Technische Universiteit, Fontys Hogescholen, de Design Academy en de High Tech Campus leveren een belangrijke bijdrage aan dit imago. Ruim 60% van de jongeren in Eindhoven studeert echter niet af op HBO of universitair niveau, maar komt van het VMBO en het MBO onderwijs. Helaas is er daarbij tevens nog een behoorlijk aantal dat uitstroomt zonder kwalificatie. Ook voor deze groep moeten er kansen op werk zijn en daar ligt nog een forse uitdaging voor de stad. Het realiseren van voldoende werkgelegenheid voor lager opgeleiden en daarbij de kansen uitnuttigen op terreinen als dienstverlening, recreatie, cultuur en detailhandel.

In die zin moet werkgelegenheid dan ook beschouwd worden als het sluitstuk van de ketenbenadering in het jeugdbeleid. De ambitie moet daarbij zijn dat jongeren onder de 23 jaar ofwel op school zitten of werk hebben.

Kwetsbare groepen

Een van de sterke punten van het jeugdbeleid in Eindhoven is dat er door de hantering van verschillende instrumenten (netwerken 12-, jeugdgroepen in beeld, Halt, JPP) een steeds beter beeld ontstaat van de kwetsbare groepen onder de jongeren. Zoals bekend zijn daarbij belangrijke factoren de thuissituatie, het opleidingsniveau, de omgeving en de identiteit die kan worden ontleend aan de groep. Daar waar deze kwetsbare groepen dus beter in beeld komen vraagt het gelijktijdig innovatie van dienstverlening. Ook deze jongeren moeten voldoende kansen krijgen om op latere leeftijd zelfstandig te kunnen functioneren. Hoe voorkom je dat jongeren de school verlaten zonder voldoende kwalificatie, hoe maak je leren weer voldoende uitdagend bijvoorbeeld door nieuwe combinaties tussen leren en werken, hoe ga je om met risicojongeren, hoe breng je 'ontspoorde' jongeren weer terug in de samenleving en hoe zorg je er voor dat alle jongeren ook werk kunnen vinden. Belangrijke vragen die voorliggen bij de sociale partners en die moeten uitdagen tot innovatie en creativiteit. Wie neemt de uitdaging aan?

Diversiteit

Misschien wel een van de meeste spannende aandachtspunten in het jeugdbeleid waarbij kansen en bedreigingen elkaar soms in hoog tempo afwisselen. Kansen die er vooral zijn omdat jongeren in deze tijd zijn opgegroeid binnen een multiculturele samenleving en daarbij bijna automatisch met elkaars denkbeelden en normen en waarden in aanraking komen. Bedreigingen die er zijn omdat de samenleving als geheel nog steeds geen goede invulling weet te geven aan diversiteit. In Europa zien we daar soms extreme voorbeelden van, maar ook in onze eigen regio zijn voorbeelden te vinden, zoals het niet goed greep krijgen op het fenomeen van de 'witte en zwarte scholen'. Moeten overheid en onderwijs hier nu wel of niet op ingrijpen? Wel of niet onderscheid maken bij ingrijpen naar verschillende jongerengroepen?

Is er nu wel of niet sprake van discriminatie op de arbeidsmarkt? Moet een overheid nu wel of niet ingrijpen bij een te grote concentratie van bepaalde groepen in wijken? Zie hier de dilemma's waarmee zowel de overheid als een groot aantal maatschappelijke organisaties worstelt, zowel op ethisch vlak als wat betreft uitvoerbaarheid en effectiviteit van interventies.

Hoe moeilijk ook, belangrijk is dat jongeren zich niet geïsoleerd gaan voelen, maar juist verbinding houden met die samenleving. Daarin hebben de verschillende partners van het Sociaal Debat Eindhoven een belangrijke rol.

Kwaliteit maar ook kwantiteit

Zoals hierboven reeds gemeld zijn er de afgelopen periode een aantal instrumenten ontwikkeld die hun waarde hebben bewezen voor de ketenbenadering in het jeugdbeleid. Denk bijvoorbeeld aan opvoedingsondersteuning, schoolmaatschappelijk werk en stop huiselijk geweld. Gevaar daarbij is echter dat het fundament onder deze instrumenten ontbreekt. Juist bij innovatie wordt er vaak 'klein' ingezet en de financiering berust meestal op projectgelden van korte duur.

Uitdaging die hier voorligt is om deze instrumenten structureel op de kaart te zetten en er vervolgens voor te zorgen dat een en ander ook uitgerold kan worden over de hele stad.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 20-02-2004

Geld voor 'export' werkwijze Europese subsidie Korein

Door VANDA VAN DER KOOI

Vrijdag 20 februari, EINDHOVEN - Korein krijgt internationale waardering voor de bijzondere manier waarop zij kinderen opvangt die kampen met sociale problemen, een verstandelijke handicap of een taalachterstand. Zij krijgt 55.000 euro Europese subsidie om haar speciale aanpak te 'exporteren'.

Met dat geld gaat Korein een project-medewerker aanstellen. Deze gaat dit jaar de bijzondere aanpak van Korein uitgebreid beschrijven en verspreiden. Het gaat daarbij om vier opvangconcepten: voor kinderen met gedragsproblemen, voor kinderen met een verstandelijke handicap, voor kinderen met sociale of medische problemen en voor kinderen van nieuwe migranten. Voor ieder van deze doelgroepen heeft Korein een speciale opvangmethode gemaakt, die varieert van het bieden van opvoedingsondersteuning aan ouders tot extra aandacht voor taal.

Volgens directeur Peter Notten is Korein hiertoe in staat omdat het een grote, regionale kinderopvangorganisatie is. 'Kleine opvangorganisaties hebben niet de middelen om zo'n bijzondere aanpak te ontwikkelen. Korein is met ruim

veertig kinderdagverblijven in en rond Eindhoven groot genoeg om hier mensen en geld voor vrij te maken. En dankzij het feit dat we in de regio zijn geworteld, kunnen we intensief samenwerken met andere organisaties hier.' Daarbij gaat het onder meer om Loket W, De Combinatie, Meare, de ROC-school voor volwasseneneducatie en de Thuiszorg.

Korein krijgt al geruime tijd nationaal en internationaal waardering voor haar bijzondere aanpak. Zo heeft zij de afgelopen anderhalf jaar al bezoek gehad van delegaties uit België, Duitsland, Frankrijk, Wit-Rusland en Zuid-Afrika. Begin vorig jaar bracht staatssecretaris Clemence Ross van Volksgezondheid een bezoek aan kinderdagverblijf Baloe van Korein en informeerde of succesvolle concepten aan andere gemeentes beschikbaar konden worden gesteld. Vorige week sprak ook commissaris van de koningin Hanja Maij-Weggen haar lof uit voor de Koreinaanpak, tijdens haar bezoek aan Doerak.

Tot nu toe ontbrak het Korein aan geld om de opgedane kennis toegankelijk te maken en over te brengen aan andere kinderopvangorganisaties in Nederland en daarbuiten. Door de Europese subsidie - gekregen dankzij steun vanuit het ministerie van Sociale Zaken - kan Korein hier nu wel werk van maken.

3.2. Opgroeien en opvoeden: denken vanuit kansen

Peter Notten

“Het jeugdbeleid moet hoger op de agenda” luidde op 30 juni 2005 de kop in het Eindhovens Dagblad boven een bijdrage van Hanja May-Weggen, de Commissaris van de Koningin in Noord-Brabant. Politieke aandacht voor jeugd staat de laatste tijd sterk in het teken van het tegengaan van problemen. Op 30 maart 2005 stelt de Eindhovense burgemeester Alexander Sakkers in dezelfde krant dat hij sneller en harder wil optreden tegen buurtoverlast door kinderen. Diezelfde dag kwamen onderzoeksresultaten naar buiten dat kinderopvang goed was voor kinderen en een positief effect heeft op hun latere gedrag: meer kansen en minder criminaliteit en zorgbehoefte.

Meer controle, hogere pakkans en harder straffen kunnen bijdragen aan het inperken van overlast. Te weinig wordt gedacht vanuit het begeleiden van het kind en de ouder/verzorgen vanaf het prille begin. Kinderen worden niet pas op hun derde geboren, maar wel juist in de allereerste (kwetsbare) levensjaren sterk gevormd. Een verdere krachtenbundeling tot kindercentra die een brede voorziening bieden voor alle kinderen is nodig en gewenst. Dat kan eenvoudig bereikt worden door een partnership van de gemeente met de maatschappelijk ondernemer.

Ieder kind is uniek, heeft een eigen karakter en eigen mogelijkheden. Elk kind heeft recht om te zijn zoals het is. De manier waarop een kind zich ontplooit en het tempo waarin dat gebeurt, zijn mede afhankelijk van de omgeving van het kind: de mensen en de wereld om hem heen. Om zich te kunnen ontwikkelen heeft een kind zowel veiligheid en geborgenheid als uitdaging nodig. De gemeente heeft als taak zorg te dragen voor een adequate pedagogische infrastructuur. Het in Eindhoven ingezette beleid van SPILcentra biedt daartoe goede kansen, zowel gezien de gekozen formule als wat betreft de bereidheid van de benodigde partners om daarin te investeren.

Zowel in de pedagogische infrastructuur als in het leven van jonge kinderen nemen kindercentra een steeds belangrijkere plaats in. Het kabinetsbesluit van november 2005 om basisscholen te gaan verplichten om kinderopvang aan te bieden, versterkt dat, tenminste als het gaat om professionele kinderopvang. Bij voorkeur worden er verschillende arrangementen in hun onderlinge samenhang aangeboden: dagopvang, peuterspeelzaalwerk, voorschoolse opvang, tussenschoolse opvang, naschoolse opvang, VVE-programma's, plusopvang, cursusopvang, taalstimulering, naschoolse activiteiten (sport, kunst, cultuur,

muziek, techniek). Alleen al vanwege effectieve en efficiënte bedrijfsvoering is krachtenbundeling gewenst. De kinderopvang beschikt immers over een geschikt bedrijfsvoeringsmodel en jarenlange ervaring met het factureren aan ouders. Ruimte, middelen, materialen en 'overhead' kunnen worden gedeeld. Faciliteiten zijn identiek en leid(st)ers hebben dezelfde opleidingsachtergrond. Het Landelijk Pedagogienplatform schaaft zich achter het streven naar zo'n brede voorziening, waarin peuterspeelzaalwerk bij kinderopvang aanbieders wordt ondergebracht. Daarmee wordt 80 procent van alle twee- tot vierjarigen bereikt.

In juni 2002 pleitte de Onderwijsraad in een advies al voor kindercentra waar alle kinderen uit de buurt zich samen spelenderwijs kunnen ontwikkelen. Volgens professor Janneke Plantenga (juni 2005) beschikt Eindhoven over een sterke maatschappelijke onderneming die dit concept kan en wil realiseren. Korein exploiteert inmiddels alle genoemde arrangementen voor eigen rekening en biedt daarmee voor alle kinderen van 0 tot 15 jaar een goede startpositie. Waar expertise binnen de eigen organisatie mocht ontbreken, komt deze beschikbaar via de samenwerkingsovereenkomsten met andere regionale voorzieningen; bij voorkeur wordt in alle SPILcentra geparticipeerd. De medewerkers van de Kinderpleinen stellen zich op als opvoedingspartner van de ouders en leveren zo een bijdrage aan de ontwikkeling, opvoeding en verzorging van jonge kinderen. Ze vormen een trefpunt voor mensen van allerlei aard en herkomst. Respect voor de ander staat voorop en is verankerd in het diversiteitsbeleid.

“U heeft helemaal gelijk wanneer u wijst op het belang van de kinderopvang”, aldus mevrouw May-Weggen in haar brief op 6 juli j.l. aan Korein: “Ik zal dat bij mijn verdere acties op dit gebied zeker meenemen”.

‘PLUSopvang’ als good practice

Een kind in de reguliere opvang vormde een gevaar voor de andere kinderen in de groep. Vanwege de ernstige gedragsproblematiek was het daar niet langer te handhaven. Plaatsing in een medisch kinderdagverblijf (geïndiceerde jeugdzorg) werd serieus overwogen vanwege de ernst van de problematiek. Uiteindelijk werd besloten het kind in de PLUSopvang te plaatsen, waar het uiteindelijk ruim anderhalf jaar zou verblijven. Het kind ging terug naar de reguliere opvang en volgde later normaal de basisschool.

Sinds 1990 wordt door Korein een kinderopvang vorm aangeboden voor kinderen en hun ouders, die ondersteuning bij de opvoeding nodig hebben: de PLUSopvang. Deze houdt in dat kinderen dagopvang (0-4 jaar) en buitenschoolse opvang (4-13 jarigen) wordt geboden in kleine groepen met nadruk op structureren, overzichtelijkheid en veiligheid. PLUSopvang is bedoeld voor kinderen die problematisch gedrag vertonen, al dan niet vanwege de thuissituatie. Aan de ouders wordt opvoedingsondersteuning geboden. Elk kind heeft een mentor, die het kind gericht stimuleert en tevens de mentor is voor ouders/verzorgers. Er is met de ouders regelmatig contact over het kind. In die contacten worden opvoedingsvragen besproken en aparte afspraken gemaakt over een aangepaste aanpak. Begeleidingsmomenten zijn er ook tijdens het dagelijks halen en brengen van de kinderen en tijdens speciale ‘koffie-uurtjes’.

In de PLUSopvang wordt veel samengewerkt met partners, vooral op het gebied van hulpverlening. Voor de meeste kinderen wordt zo een opname in (veel duurdere) gespecialiseerde hulpverlening voorkomen.

Een 2-jarig kind met een ontwikkelingsachterstand werd opgevangen in de PLUSopvang tot aan het bereiken van de leerplichtige leeftijd. Het kind kon daarna overstappen naar een plaats in de buitenschoolse opvang, waar het nog twee jaar begeleid werd, totdat het niet langer noodzakelijk bleek.

De aanwezige expertise op het gebied van Diversiteit en PLUSopvang is ook voor andere organisaties beschikbaar (zie: www.korein.nl rubriek ‘kenniscentrum’)

Kinderopvang via Sociaal Medische Indicatie (SMI)

In gezin waar vader werkt, heeft moeder een psychische stoornis en wacht op behandeling bij GGzE. Er is twee dagen per week gespecialiseerde gezinsverzorging in het gezin. De andere dagen zorgt moeder voor het tweejarige kind. Moeder is passief en laat het kind de hele dag in de box spelen. Het kind wordt in feite aan zijn lot overgelaten. Op verwijzing van Zuidzorg heeft de ouder voor het kind een plaats aangevraagd bij Korein. Omdat moeder niet werkt, komt het gezin niet in aanmerking voor tegemoetkoming in de kosten van kinderopvang. Ze doen een beroep op de middelen voor sociaal medische indicatie. Het kind wordt zes dagdelen in een kindercentrum geplaatst.

De gemeente Eindhoven kent een apart subsidie voor opvang van kinderen waarvan ouders op grond van de Wet Kinderopvang niet in aanmerking komen voor financiële tegemoetkoming. Wekelijks bespreekt de Sociaal Medische Indicatie Commissie (SMI) aanvragen voor kinderopvang door ouders die op grond van de Wet Kinderopvang niet in aanmerking komen voor financiële tegemoetkoming.

Een belangrijk criterium voor een kinderopvangindicatie is de ondersteuning van de aanvraag door een hulpverleningsorganisatie. In 75% van de gevallen is dit ook de verwijzende organisatie: bijvoorbeeld Zuidzorg (thuiszorg), MEE, De Combinatie en GGzE.

Driekwart van de gehonoreerde aanvragen voor kinderopvang zijn preventief voor het kind: de thuissituatie is vanwege lichamelijke, verstandelijke of sociaal-psychische problemen van de ouder(s) belastend voor een gangbare ontwikkeling van het kind. De tijdelijke ontlasting van de ouder stimuleert zijn of haar draagkracht gedurende de rest van de week, dan wel bevordert herstel. De opvang in een peuterspeelzaal biedt onvoldoende ondersteuning omdat het aantal uren per dag en per week te beperkt is.

In een gezin waar vader werkt is moeder in dagbehandeling bij een revalidatiecentrum. Voor de schoolgaande dochter wordt op twee dagen in de week buitenschoolse opvang aangevraagd en toegekend.

Elk jaar wordt getoetst of de grond voor een sociaal medische indicatie nog aanwezig is. De financiering voor sociaal medische indicatieplaatsen is via de gemeenten gegarandeerd tot 2008. Daarna wordt de financiering van deze plaatsen naar verwachting geregeld via de Wet Maatschappelijke Ontwikkeling (WMO).

In een gezin met twee verstandelijk gehandicapte ouders is drie dagen in de week gespecialiseerde gezinsverzorging aanwezig. De ouders zijn beperkt bekwaam voor de verzorging en opvoeding van de 9 maanden oude baby en haar driejarige zusje. MEE vraagt samen met de ouders twee dagen dagopvang aan. MEE heeft Jeugdzorg geattendeerd op het gezin. Voorlopig zullen de kinderen in ieder geval thuis blijven wonen. De kinderen hebben geen merkbare verstandelijke beperking. De ouders komen niet in aanmerking voor tegemoetkoming in de kinderopvangkosten. Ze ontvangen een uitkering op basis van de regeling Vroeggehandicapten (AWBZ). Beide kinderen krijgen op woensdag en vrijdag een plaats in een kindercentrum.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 26-03-2005

Wethouder Mittendorff over zwarte scholen: 'School moet afspiegeling van buurt zijn'

Door PATRICK WIERCX

Zaterdag 26 maart 2005 - EINDHOVEN – „Een school moet een afspiegeling van de buurt zijn. Zo gauw ouders een zwarte school passeren om hun kind aan te melden bij een witte school, moeten gemeente en schoolbestuur overleggen hoe daar verandering in te krijgen. Dat doen we ook.“

Wethouder Mittendorff van onderwijs reageert daarmee op een presentatie van onderzoeker S. Wolfs. Uit zijn rapportage, opgezet voor de schoolbesturen SKPO, Salto en de gemeente, blijkt dat Eindhovense scholen met een hoog percentage allochtone kinderen in hoog tempo nóg zwarter worden dan ze al zijn. Vijf jaar geleden waren er vijf scholen met zestig tot honderd procent allochtonen in Eindhoven. Nu zijn er dat al tien. Met andere woorden: als een school eenmaal te boek staat als zwarte school, halen autochtone ouders in versneld tempo hun kind ervan af.

Mittendorff wijst erop dat de discussie ook landelijk een item is. De Onder-

wijsraad doet binnenkort uitspraak over een initiatief van de gemeente Rotterdam. Die wil voor autochtone en allochtone kinderen met gescheiden lijsten gaan werken. De Eindhovense besturen en de gemeente wachten dat advies af.

De gemeente Eindhoven zet in op twee soorten oplossingen, zo voert de wethouder aan. In Eindhoven worden basisscholen geleidelijk aan omgebouwd tot spilcentra. Hierin is plaats voor onder andere peuterspeelzalen en kinderopvang. „We hopen zo'n geschikt pedagogisch klimaat te creëren dat de instroom in het basis-onderwijs beter te reguleren valt“, zegt Mittendorff. „Noem het maar preventief werken.“

Een tweede oplossing is meer achteraf gericht, namelijk het wijzigen van onwenselijk geachte situaties. „Die moet je terugdraaien, maar dat kun je niet zomaar doen. In Nederland heb je vrijheid van onderwijs. Je kunt ouders die vrije keuze niet ontnemen. De schoolbesturen zijn eventuele oplossingen heel serieus aan het bestuderen.“

Twee maanden geleden was wethouder Mittendorff aanwezig bij een bijeenkomst van schoolleiders van het SKPO. „Daar werd over de zwarte en witte

scholen gesproken. Je merkt dat schoolleiders en hun adjuncts daar heel divers op reageren.“

In dat verband meent Mittendorff dat bewustwording van het probleem van belang is. „Voor sommigen is het nog een vraag waarom je aan de situatie van zwarte en witte scholen een einde zou wensen te maken. Het is goed dat Wolfs een inventarisatie heeft gemaakt, die geeft inzicht. Nu de oplossingen nog.“

3.3 Gevaar van segregatie in het onderwijs Truusje Abbenhuis

Probleemstelling

In het kader van een maatschappelijke verkenning over de spreiding van allochtone en autochtone leerlingen in het Eindhovense basisonderwijs heeft de gemeenteraad een drietal sessies (waarvan de laatste op 28-09-2005) belegd met het Eindhovense onderwijsveld.

Daarin werden onderzoeken gepresenteerd over de situatie in Eindhoven, aangevuld met cijfermateriaal. (De bijdragen van J.Wolfs en Sj. Van den Biggelaar op deze bijeenkomsten zijn verkrijgbaar via de raadsfracties).

Het cijfermateriaal toont duidelijk aan dat allochtone leerlingen steeds meer ongelijk over de scholen zijn verdeeld, anders gezegd dat er steeds meer scholen ontstaan waarbij het percentage allochtone leerlingen veel hoger is dan op grond van de samenstelling van het voedingsgebied van de school verwacht zou mogen worden.

Ook is bewezen dat de 'white flight' (witte vlucht) zeer sterk toeneemt wanneer het percentage allochtone leerlingen op een school boven de 40% uitkomt.

Als het deelnamepercentage allochtone leerlingen stijgt, neemt het totaal aantal leerlingen af, waardoor veel zogenaamde 'zwarte' scholen nu al zijn gedaald beneden de opheffingsnorm of de grens van deze opheffingsnorm gaan bereiken. Duidelijk is ook dat er veel is en wordt geïnvesteerd (geld, aandacht voor huisvesting, kwaliteit etc) in deze scholen, maar dat het tij niet te keren lijkt. 14 van de 60 basisscholen in Eindhoven hebben meer dan 40% allochtone leerlingen. Van deze 14 scholen worden er 10 in hun voortbestaan bedreigd. Markant feit is dat van de 14 basisscholen die met sluiting worden bedreigd er maar liefst 9 worden aange-merkt als SPILcenrum. Zeker 4 van deze spilcentra, waarin veel geld is en wordt geïnvesteerd, worden bedreigd met een mogelijke sluiting.

Het cijfermateriaal en de daaruit te trekken zorgelijke conclusies lijken duidelijk, maar niet de mogelijke en gewenste oplossingen.

Studies

Onlangs is een wetenschappelijke studie gepubliceerd met als ondertitel "een verkenning van etnische concentratie op school en in de wijk", waarin de hoofdvraag wordt gesteld 'gescheiden of gemengd' (Brassé & Krijnen, 2005). Daarin worden duidelijke conclusies getrokken.

Er zijn, volgens de wetenschappers, geen onderzoeksbewijzen voor de veronderstelling dat segregatie negatieve effecten sorteert op de onderwijsprestatie en/of op de houding en het zelfbeeld van leerlingen. Er is geen eensluidende en geen

sluitende bewijsvoering voor.

Wel wordt aangegeven dat Nederland al lange tijd gesegregeerd is naar sociale klasse, maar dat we, nu de segregatie een kleur krijgt, de gevolgen niet meer lijken te accepteren.

Daarnaast worden beleidsmogelijkheden en kansen om te komen tot meer gemengde scholen erg laag ingeschat.

Er blijft één argument over om gemengde scholen na te streven: specifieke multiculturele burgerschapscompetenties zullen zich niet gemakkelijk ontwikkelen in een gesegregeerde omgeving. Vanuit het oogpunt van burgerschapsvorming lijkt een heterogene school meer mogelijkheden te bieden, want als je niet op school al leert met elkaar te leven, samen te werken en een bijdrage te leveren aan de samenleving, waar leer je het dan daarna nog wel?

Geconstateerd wordt dat de rijksoverheid weinig middelen reserveert om bedoelde en vooral onbedoelde beleidseffecten te meten en te evalueren. Met die effecten wordt vooral de lokale overheid geconfronteerd. Die is daarom momenteel de meest aangewezen belanghebbende bij het monitoren van sociaal-etnische demografische ontwikkelingen, schoolse segregatie en onderwijs-output.

Onderwijsraad en kabinet

De onderwijsraad heeft onlangs duidelijk aangegeven dat iedere oplossing waarbij spreiding van leerlingen gekoppeld wordt aan etniciteit, juridisch niet haalbaar is (Onderwijsraad, 2005a, 2005b). De door haar gesuggereerde en door het kabinet overgenomen oplossing, die spreiding te legitimeren vanuit het perspectief van het onderwijsachterstandenbeleid is niet alleen een vreemd achterommetje, maar evenmin wetenschappelijk onderbouwd.

De onderwijsraad en ook het kabinet erkennen dat een landelijk opgelegde aanpak van het spreidingsvraagstuk uitgesloten is. Er zijn op lokaal niveau te veel specifieke omstandigheden en verschillen in bijvoorbeeld bevolkingssamenstelling. Daarnaast denken, landelijk, gemeenten en schoolbesturen zeer verschillend over hoe en of ze iets moeten doen om segregatie in het onderwijs tegen te gaan. Sinds kort is het kabinetsstandpunt: onderwijssegregatie moet worden bestreden, de partijen in het veld moeten daar maar afspraken over maken. Welke afspraken en hoe ze geëffectueerd moeten worden, blijft in het vage. Wel is het advies onderwijswethouders een sterkere rol te geven om segregatie tegen te gaan.

Wat nu: een patstelling dreigt, maar het probleem blijft

Nu wetenschappers de validiteit van de probleemstelling terug hebben gebracht tot het argument van burgerschapscompetenties en wettelijke bepalingen

leerlingenspreiding op basis van etniciteit niet toestaan, moeten we ons gaan bezig houden met de vraag hoe we nu in Eindhoven verder omgaan met de discussies over integratie/segregatie enerzijds en met de vraag of en hoe we de problematiek van de 'zwarte'scholen en de 'white flight' kunnen oplossen.

Het onderwijs kan dat niet alleen. Niet alleen omdat de instrumenten daarvoor ontbreken, maar ook omdat het niet op de weg van onderwijsorganisaties ligt politieke uitspraken te doen. Er zal een breed maatschappelijk gedragen oplossing moeten komen, waarbij alle betrokkenen zich zouden moeten uitspreken over de vraag of integratie gewenst is, in welke mate dan wel, en wie de spelers zijn: het onderwijs?, de wijkvereniging?, de sportclub? enz. en ook de politiek moet die uitspraken doen.

Als wetenschappers zeggen dat de argumentatie kan worden gevonden in het streven naar burgerschapszin, dan zullen we met elkaar omstandigheden moeten creëren waarin die burgerschapszin zo optimaal mogelijk ontwikkeld kan worden. Het maatschappelijk debat zal tevens moeten gaan over de vraag hoe we segregatie kunnen tegen gaan, maar dat gaat dan veel verder dan het onderwijs en de samenstelling van de schoolbevolking. We moeten het dan ook hebben over zaken als de samenstelling van een wijk of buurt, de soorten woningen, het huisvestingsbeleid, de wijkactiviteiten enz.

Deze gezamenlijke zoektocht naar een combinatie van instrumenten op gemeentelijk niveau om integratie te bevorderen en de geconstateerde segregatie tegen te gaan is een maatschappelijke plicht en tegelijk een geweldige (politieke) uitdaging.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhovens Dagblad van 18-02-2005

'Laagdrempelig'

Ondersteuning vanuit basisscholen Hulp voor ouders bij opvoeding

Door GEERT VAN ELTEN

Vrijdag 18 februari 2005 - EINDHOVEN – Eindhovense basisscholen krijgen permanent een parttime opvoedingsondersteuner. Die gaat ouders adviseren als ze vragen hebben over de opvoeding van de kinderen.

Over enkele weken begint dit op veertien scholen in de stad. Daarvoor heeft wethouder M.

Mittendorff (CDA, onderwijs, jeugd en gezin) structureel drie ton per jaar vrijgemaakt, maakte ze gisteren bekend. Op langere termijn wordt op de andere scholen opvoedingsondersteuning aangeboden als ze worden omgevormd tot spilcentra: daar wordt pedagogisch samengewerkt met peuterspeelzaal en kinderopvang.

Het besluit is een vervolg op de pilot Opvoedingsondersteuning Oud-Woensel. Op de scholen 't Palet, Atalanta en De Opbouw is twee jaar lang gewerkt met het aanbod. Daar was een opvoedingsondersteuner ofwel OO'er aanwezig bij het begin van de lessen en bij ouderavonden.

„Vooral laagdrempelig“, vertelt OO'er Maria Spijkers, die de pilot uitvoerde. „Het is de bedoeling dat het weer gewoon wordt om over opvoeden te praten. Net zoals je dat vroeger deed met de buurvrouw, je zus of misschien wel je moeder. Vaak gaat het om bescheiden problemen zoals dat kinderen niet op tijd naar bed willen. Soms is een enkel advies afdoende, een andere keer blijkt er meer achter te zitten.“

De ondersteuner kan op school, telefonisch of met een huisbezoek hulp bieden. Er is een maximum van vijf contacten. Als de vraag daarmee niet beantwoord is wordt er, mogelijk in overleg met het schoolmaatschappelijk werk, verwezen naar andere hulpverleners. „Maar alleen als de ouders daarmee instemmen“, benadrukt de wethouder. „Het is niet zo dat de school een spion inhuurt om te kijken hoe het er thuis aan toe gaat. Het idee is wel dat vroegtijdige hulp veel grote problemen kan voorkomen.“

Bij de pilot waren behalve Loket W ook de GGD en provinciaal jeugdzorgbureau K2 betrokken. O. Bauhuis, jeugdpsychologe bij de GGD, haalt cijfers van Unicef aan: „Elke euro die je op deze manier investeert, bespaart op de

lange termijn zeven euro aan hulpverlening en maatschappelijke schade.“

Mittendorff spreekt van een geweldig resultaat, dat ook in de Woenselse pilot is bereikt. Ze noemt de grote belangstelling voor themagerichte ouderavonden zoals die over Sinterklaas of de manier van ontbijten.

Spijkers zegt dat de meeste concrete vragen gaan over gehoorzaamheid. Op de drie scholen is het praten over opvoeding nu minder een taboe dan twee jaar terug.

De scholen waar volgende maand opvoedingsondersteuning wordt aangeboden, zijn naast de drie uit de pilot: Zevensprong, Tafelberg, Kameleon, Karel de Grote, Beppino Sarto, Cornelis Jetses, Grasrijk, Tongelaar/Sint Franciscus, Floralaan, Trinoom en Fellenoord.

3.4 Opvoedingsondersteuning

Hanny Versluis

Inleiding

De afgelopen periode heeft de functie opvoedingsondersteuning in Eindhoven hoge prioriteit gekregen. Ook op landelijk niveau is meer aandacht gekomen voor het belang van opvoedingsondersteuning. De regering heeft opdracht gegeven om de functie opvoedingsondersteuning uit te werken en te positioneren binnen de kaders van de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO). Staatssecretaris Ross van VWS heeft de opvoedingsondersteuning landelijk op de agenda gezet door hiervoor extra middelen vrij te maken. Ook binnen de operatie JONG wordt het belang van opvoedingsondersteuning onderstreept.

De opvoedingsondersteuning in Eindhoven was in het recente verleden sterk gekoppeld aan achterstand en beperkt in omvang en capaciteit. De activiteiten werden voornamelijk bekostigd uit gemeentelijke onderwijsachterstandmiddelen (GOA-middelen) en middelen uit het grotestedenbeleid (GSB-middelen) en waren gericht op inzet in de voor- en voerschoolse periode.

Het aanbod voor ouders en kinderen bestond uit opvoedingsondersteuning voor ouders met kinderen van 2-4 jaar gekoppeld aan de GOA-speelzalen. Ondersteuning van gezinnen met kinderen van 0-4 jaar door de wijkverpleegkundigen. Home Start (intensieve ondersteuning door vrijwilligers) voor ouders met kinderen van 0-6 jaar. Opvoedingsondersteunende activiteiten in de vorm van cursussen en thema's gekoppeld aan onder meer volwasseneneducatie en inburgering, en een kinderdagverblijf-plus voor ouders met kinderen van 0-13 jaar met ondersteuning van de jeugdhulpverlening.

Ontwikkelingen

In het Eindhovens Collegeprogramma Samen Stad staat in het programma S2 centraal het versterken van de pedagogische infrastructuur. In dit programma kreeg het versterken van de functie opvoedingsondersteuning een prominente plaats. Dit werd gedaan tegen de achtergrond van een aantal recente ontwikkelingen zoals:

- de SPILcentra die centraal staan bij het aanbod aan ouders met kinderen van 0-12 jaar;
- de ontwikkelingen rondom het brede VMBO en de zorgstructuur in het onderwijs;
- ontwikkeling van specifieke arrangementen voor moeilijk bereikbare doelgroepen zoals Antillianen en Marokkanen;

- de ontwikkelingen bij het ambulant jongerenwerk (Interventie medewerkers), de hulpverlenings-netwerken 12- en 12+ en de zorgoverleggen;
- de overheveling met ingang van 1 augustus 2006 van de GOA-middelen van gemeente naar scholen;
- de invoering op 1 januari 2005 van de Wet op de jeugdzorg en de veranderingen daardoor bij Bureau Jeugdzorg;
- overige ontwikkelingen zoals veilig buitenspelen en preventie kindermishandeling en tegengaan van huiselijk geweld.

Resultaten

De genoemde ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat er de afgelopen jaren extra is ingezet om een sluitende aanpak te realiseren. Dit met de volgende resultaten:

- realisatie van opvoedingsondersteuning gekoppeld aan SPILcentra is versneld ingevoerd;
- structurele inbedding en financiering van ambulant werken: team interventie-medewerkers (TIM), schoolmaatschappelijkwerk (SMW) en jeugdpreventie-project (JPP);
- structurele aandacht voor preventie kindermishandeling door: protocollering, bijscholing en netwerkontwikkeling;
- verdere ontwikkeling van de functie gezinscoach bij het maatschappelijk-werk;
- intensivering van specifiek opvoedingsondersteuningsaanbod zoals: kinderopvang plus, project tienermoeders, project huiselijk geweld, video home training en Homestart;
- specifieke aanpak gericht op opvang en trajectbegeleiding voor Antilliaanse jongeren;
- specifieke aandacht gericht op Marokkaanse jongeren zoals Marokkaans vader project;
- initiatieven om te komen tot een verwijzindex voor risicojongeren en risico-gezinnen.

Met andere woorden de sluitende aanpak binnen de hulpverlening en opvoedingsondersteuning heeft de afgelopen raadsperiode een flinke impuls gekregen. Eindhoven loopt in dit kader bij een aantal punten voorop en werd dan ook door de landelijke Operatie JONG gevraagd om een bijdrage te leveren.

Knelpunten

In Eindhoven is inmiddels veel geïnvesteerd in de samenhang en kwaliteit van het aanbod. In de volgende raadsperiode is het gewenst om in te zetten op verbreding en capaciteitsuitbreiding.

Voor ouders met kinderen van 0-12 jaar is er een sluitend aanbod gecreëerd. maar de capaciteit van het aanbod is nog niet toereikend. Voor ouders met kinderen van 12-18 jaar worden de volgende knelpuntenesignaleerd. Voor ouders met tieners is er geen opvoedingsondersteuning vergelijkbaar met SPILcentra en de functie gezinscoach wordt tot nu toe niet ingezet bij gezinnen met tieners. Dit laatste zou in de toekomst zeker moeten gebeuren.

Aandachtspunten voor de volgende raadsperiode

In algemene zin is de belangrijkste uitdaging voor de Raad natuurlijk het continueren van de koers zoals die tot nu toe is uitgezet. Daarin zijn belangrijke stappen gezet waar het gaat om het sluitend maken van de ketenbenadering en er zijn belangrijke instrumenten toegevoegd aan het instrumentarium. Daarbij zijn wel enkele specifieke wensen te benoemen voor zaken die in de toekomst nog geregeld moeten worden. Zoals hierboven reeds genoemd de invoering van de functie opvoedingsondersteuning en gezinscoach ook voor ouders van tieners. Verder een uitbreiding van de capaciteit voor de onderdelen huiselijk geweld, schoolmaatschappelijk werk en opvoedingsondersteuning. En tot slot zou een uitbreiding gerealiseerd moeten worden van de vrijwilligersinzet van Home Start voor ouders met kinderen van 0-12 jaar.

Wat betreft de ontwikkeling van het schoolmaatschappelijk werk worden in het volgende artikel van Ans Hendrix nog een aantal aanvullende opmerkingen gemaakt.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 21-06-2003

Tussen de 43 en 62 centra in Eindhoven - Invulling spilcentra onduidelijk

Zaterdag 21 juni, EINDHOVEN - Eindhoven moet hoe dan ook spilcentra krijgen. De gemeente Eindhoven, het peuterwerk van Loket W, kinderopvangorganisatie Korein en de schoolbesturen SKPO en Salto hebben een verklaring getekend dat ze hier samen aan gaan werken. De vraag hoe de spilcentra moeten worden ingevuld, blijft nog onbeantwoord.

Aan goede wil voor de Eindhovense spilcentra geen gebrek, aan duidelijkheid wel. Voor de centra - waar peuterwerk, basisonderwijs en kinderopvang gebundeld worden - is er nu wel een pedagogisch raamwerk ontwikkeld, maar de invulling wordt per plek bepaald. Volgens onderwijswethouder M. Mittendorff is dat alleen maar goed: elke buurt zou op die manier maatwerk kunnen krijgen.

Ook de vraag hoeveel spilcentra er moeten komen, blijft open. Als het aan SKPO-directeur M. van de Burgt en Saltodirecteur E. van Baarschot ligt, zouden al hun 62 scholen spilcentra mogen worden. Maar er zijn niet meer dan 43 peuterzalen in de stad, zo merkt Loket W-directeur -D. van der Linden op. Zij verwacht dat het aantal

uiteindelijk centra tussen dit getal en de 62 in zal liggen.

Mittendorff doet hier geen uitspraak over: 'Het duurt zeker tien jaar voordat de ontwikkeling is voltooid, over zo'n periode kun je geen voorspellingen doen.'

Een ander heet hangijzer vormt de vraag wie de leiding heeft over de spilcentra. De ontwikkeling is in handen van een regiegroep van Korein, Loket W, gemeente en schoolbesturen. Ook de twee nieuwe spilcentra aan het Tafelbergplein en in Grasrijk worden geleid door een groep waarin alle lokale partners zijn vertegenwoordigd. Besluiten mogen alleen worden genomen als alle partijen erachter staan, zo staat in de intentieverklaring.

'We moeten een stukje autonomie inleveren', erkent -SKPO-directeur Van de Burgt. 'Daarvoor krijg je iets terug: gezamenlijk werken aan een ontwikkelingslijn van een kind.' Tegelijkertijd benadrukt Van de Burgt dat schoolbesturen zelfstandig blijven, ook al wordt de bouw van de spilcentra betaald door de gemeente. 'Geen partij kan een van de anderen iets opleggen, ook de gemeenteraad niet.'

Meningsverschil

Volgens Mittendorff geeft het niet als de partners conflicten krijgen omdat

niet duidelijk vastligt wie 'de baas' is. Zij gaat ervan uit dat deze te overkomen zijn omdat de partners achter het idee van de spilcentra staan.

Ondertussen is er al een meningsverschil ontstaan: het SKPO vindt het niet terecht dat er naast twee SKPO-scholen ook twee scholen van het kleinere Salto genomineerd zijn om spilcentrum te worden. Het heeft dit dispuut wat betreft dit jaar verloren, maar geeft voor de komende jaren niet op.

Koreindirecteur P. Notten denkt dat de partijen vooral veel moeten leren van de praktijk in de nieuwe spilcentra. 'Op dit moment merk ik dat iedereen er met elkaar uit wil komen. Het is te hopen dat dit zo blijft.'

3.5 Schoolmaatschappelijk werk in Eindhoven

Ans Hendrix

Om tegemoet te kunnen komen aan de toenemende psychosociale problematiek waarmee scholen zich geconfronteerd zien, is de behoefte van scholen aan schoolmaatschappelijk werk groot. Uit diverse lokale, provinciale en landelijke onderzoeken blijkt dat het schoolmaatschappelijk werk zich heeft ontwikkeld als zelfstandige werksoort en door allerlei maatschappelijke ontwikkelingen een onmisbare positie heeft verworven in het onderwijs (B5 Noord-Brabant, LCOJ/NIZW & PON, 2004; Doba onderwijsadviseurs, 2004; Doorduijn & Simons, 2002). Het is een randvoorwaarde om onderwijs aan bepaalde groepen leerlingen succesvol te laten verlopen.

In Eindhoven heeft evaluatie van het afgelopen schooljaar uitgewezen dat het schoolmaatschappelijk werk een belangrijke bijdrage levert aan het voorkomen van schoolverzuim. Op dit ogenblik hebben in Eindhoven 25 basisscholen en 15 scholen voor voortgezet onderwijs toegang tot schoolmaatschappelijk werk. Dat leidde in 2004 tot 319 begeleidingen in het basisonderwijs en 431 in het voortgezet onderwijs. Knelpunt daarbij is wel dat vrijwel alle scholen kenbaar maken dat er te weinig tijd is voor schoolmaatschappelijk werk. Daardoor wordt noodzakelijke hulp niet altijd op tijd geboden.

Schoolmaatschappelijk werk kan immers vroegtijdig, laagdrempelig, snel en effectief hulp en ondersteuning bieden wanneer op school signalen worden opgevangen bij kinderen van gedrags-, ontwikkelings- of opvoedingsproblematiek. De schoolmaatschappelijk werker gaat op huisbezoek, biedt hulp aan jeugdigen en ouders en zorgt ervoor dat indien nodig de verwijzing naar meer gespecialiseerde jeugdhulpverlening zoals bijvoorbeeld Bureau Jeugdzorg adequaat verloopt. Ook kan de schoolmaatschappelijk werker consultatie en handelingsadviezen aan de betrokkenen binnen het onderwijs bieden.

De gemeente dient in het kader van lokaal jeugdbeleid een effectieve zorgstructuur rondom jeugdigen te waarborgen. De inzet van schoolmaatschappelijk werk kan daaraan een wezenlijke bijdrage leveren als laagdrempelige en toegankelijke voorziening dicht bij de plek waar problemen gesignaleerd worden en als schakel naar de overige voorzieningen. Ook de gemeente Eindhoven onderschrijft dat belang en heeft het schoolmaatschappelijk werk mede mogelijk gemaakt. Uit evaluatie en onderzoek van het schoolmaatschappelijk werk in Eindhoven blijkt dan ook dat het schoolmaatschappelijk werk een gewaardeerd onderdeel van de

leerlingenzorgstructuur van het onderwijs uitmaakt (Doba onderwijsadviseurs, 2004). Ook in de lokale zorgketen om het onderwijs heen vervult de schoolmaatschappelijk werker een belangrijke brugfunctie naar andere vormen van zorg. Het schoolmaatschappelijk werk is daarmee een onmisbare functie geworden in de ketenbenadering van het jeugdbeleid. Daarom zijn er ook veel voorstanders te vinden om van schoolmaatschappelijk werk een basisvoorziening te maken, vergelijkbaar met de jeugdgezondheidszorg.

Dat vroegtijdige inzet van schoolmaatschappelijk werk dure hulp of inzet van andere voorzieningen kan voorkomen blijkt uit de evaluatie van afgelopen jaar. Naar de mening van alle onderzochte scholen in het voortgezet onderwijs draagt schoolmaatschappelijk werk bij aan vermindering van voortijdig schoolverlaten. De meeste geven aan dat door tijdige aandacht voor de problemen het schoolverzuim afneemt en er eerder hulp geboden wordt en zodoende erger wordt voorkomen. Sommige scholen spreken van het leveren van een bijdrage van 75%-90%. Hieruit blijkt de preventieve bijdrage van schoolmaatschappelijk werk aan een door de overheid onderkend maatschappelijk probleem.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 05-03-2005

PvdA houdt maandag publiek debat over VMBO en vroegtijdig schoolverlaten Leerlingen zien belang onderwijs niet altijd

Door PATRICK WIERCX

Zaterdag 5 maart 2005 - EINDHOVEN
– Het onderwijs is niet altijd even aantrekkelijk voor kinderen. Bovendien hebben die niet altijd door wat het belang is van wat ze op school krijgen aangeboden. Deze twee factoren kunnen een belangrijke rol spelen in het vroegtijdig schoolverlaten, een van de twee thema's waar de PvdA Eindhoven maandagavond een publiek debat over houdt. Ook wil de partij het VMBO tegen het licht houden.

PvdA'ers hebben voor het debat een ronde gemaakt langs zestien instellingen die betrokken zijn bij de problematiek. De partij rapporteert hierover in het boekje 'Randje buitenspel'. Een conclusie is dat de gemeente duidelijker de regie moet nemen in de aanpak.

Uitvallers

Zo maakt het ROC melding van een nieuwe groep uitvallers. Leerlingen die de beroeps Begeleide Leerweg

volgen en voor 1 oktober geen stageplaats hebben, mogen van het Rijk niet aangenomen worden. Volgens een schatting gaat het in Eindhoven om circa vierhonderd jongeren die hierdoor niet aan de slag kunnen. Verder meldt het ROC dat veel jongeren onvoldoende toegerust van het VMBO komen. Daardoor kunnen ze niet goed starten in het mbo. Ook wordt bij jongeren door de drempelloze instroom de verwachting gewekt dat iedereen, ook licht verstandelijk gehandicapten, een toekomst heeft op het ROC. De onderwijsinstelling heeft dat aangekaart bij de politiek.

Bij de gemeente Eindhoven werken zeven leerplichtconsulenten die het schoolverzuim moeten controleren. Ook zij zijn bezocht door de PvdA. Jaarlijks hebben ze te maken met circa negenhonderd jongeren. De consulenten maken deel uit van een schoolverzuimteam waar onder meer ook de reclassering, de kinderbescherming en Bureau Jeugdzorg in zitten. Het team moet zorgen voor een effectieve aanpak van jongeren die voor grote moeilijkheden zorgen. Het team krijgt jaarlijks vijftig zaken voorgelegd. In bijna alle gevallen wordt naar strafmaatregelen gegrepen. De problemen met jongens zijn meestal het grootst.

Panel

De PvdA heeft voor het debat van maandagavond een panel samengesteld. Dat bestaat uit C. Tettero (ROC Eindhoven), M. van Dam (Tweede-Kamerlid PvdA), F. Bakermans (rector Pleincollege Sint Joris), G. van den Biggelaar (PvdA-raadslid) en A. Hendriks (Bureau Jeugdzorg).

3.6 Doorgaande lijn tot 23 jaar

Frida Hengeveld en Marieke Blei

Door de economische stagnatie staat de werkgelegenheid ook voor jongeren onder druk. Jongeren die een MBO-opleiding combineren met werken, verliezen regelmatig hun baan of komen überhaupt niet aan de bak. Deze jongeren melden zich voor een uitkering en dreigen de school voortijdig te verlaten. Daarmee komen zij nog verder van een oplossing te staan. Het beleid van de gemeente moet er op gericht zijn dat jongeren tot 23 jaar óf naar school gaan en/ óf werken. Jongeren die in een uitkeringssituatie terecht zijn gekomen, moeten in staat gesteld worden zich (verder) te kwalificeren, zodat er perspectieven voor de toekomst ontstaan. Ook op de jongeren zelf rust natuurlijk een verantwoordelijkheid. Van hen mag gevraagd worden dat zij zelf óók investeren in hun toekomst. Er mag geen sprake zijn van simpelweg een vrijblijvende uitkering. Door te werken in een door de gemeente gearrangeerde, vervangende situatie en/ of door verder te leren, kan ervaring worden opgedaan en kan men zich voorbereiden op een hernieuwde start op de arbeidsmarkt.

De gemeente moet in haar beleid, als streefdoel, nadrukkelijk moeten uitgaan van een startkwalificatie op mbo niveau 2 voor iedereen. Slechts dan ontstaat er zicht op een duurzame arbeidsplaats, een plaats die niet direct verloren gaat bij een eerste economische dip. Duurzaam betekent hier ook: kansen om zich verder te ontwikkelen en om door te groeien, waardoor niet alleen de arbeidssatisfactie, maar ook de arbeidsproductiviteit zal toenemen. Daarmee wordt ook een bijdrage geleverd aan de nationale doelstellingen met betrekking tot een Leven lang leren en 'employability'. Natuurlijk dient er ook oog te zijn voor die categorie jongeren waarvoor dit startkwalificatieniveau te hoog gegrepen is. Voor hen draagt de gemeente een bijzondere verantwoordelijkheid. Door middel van geconditioneerde omgevingen zullen ook zij instaat gesteld moeten worden om een maatschappelijke bijdrage te leveren.

Integraal beleid vraagt om durf, om het los laten van oude kaders en om een nieuwe kijk op verantwoordelijkheid. Niet het afzonderlijk 'afrekenen' vanuit de verschillende kokers, maar het als ketenpartners gezamenlijk 'bereiken' van doelen dient voorop te staan.

Bevorderen praktijkleerplaatsen

Voor veel jongeren is de combinatie van werken én leren de beste optie. Het VMBO is daarbij verantwoordelijk voor een goede basis en verdient om die reden dan ook alle steun van de gemeente bij het versterken van de positie. Een directe relatie

tussen praktijk en theorie, tussen denken en doen, daagt uit en motiveert leerlingen om zich verder te ontwikkelen. Vanuit het VMBO stroomt het overgrote deel, jaarlijks zo'n 2800 leerlingen, in bij ROC Eindhoven. Helaas kampt het MBO nu met te weinig praktijkleerplaatsen en werkt het economisch tij op dit punt niet mee. Te vaak dreigen werkgevers te vervallen in een korte termijn benadering. Nu al is te voorzien dat daar op termijn - met tekorten aan vaklieden - zure vruchten uit voort zullen komen.

De gemeente kan met haar beleid actief bevorderen dat er meer praktijkleerplaatsen beschikbaar komen, bijvoorbeeld door dit aspect bij aanbestedingen als voorwaarde voor gunning mee te nemen. Ook in de gemeentelijke werkorganisatie zelf kunnen streefcijfers voor stages en werkplaatsen gehanteerd worden. Zo kan elke afdeling een inspanningsverplichting formuleren om jongeren een leerplek te bieden. In haar aanpak kan de gemeente aansluiting zoeken bij het ESF-beleid en bij initiatieven van de projectdirectie 'Werken en Leren' van OCW/ SZW. De gemeente zal er scherp op moeten toezien dat jongeren niet op grond van discriminatie worden uitgesloten en kansen worden onthouden.

Verder kan de gemeente investeren in coalities met het MKB en het beroeps- onderwijs. Het MKB voert al langer een actief beleid om het beroepsonderwijs en het daarbij behorende praktijkleren te versterken en maakt in dat kader ook volume afspraken. Binnen het beroepsonderwijs worden nieuwe varianten ontwikkeld om vorm te geven aan het praktijkleren. Het gaat dan bijvoorbeeld om samenwerkingsverbanden met andere maatschappelijk instellingen zoals wijk-woon-zorgcentra, soms ook met publieke functies, die door hun multidisciplinaire karakter een breed scala aan mogelijkheden bieden. Van de gemeente wordt gevraagd deze ontwikkelingen met flankerend beleid te ondersteunen.

Samen streven naar contextrijke situaties voor levensecht leren. Competentie- gericht praktijkervaringsleren vraagt om een pluriforme benadering waardoor een rijke schakeling aan mogelijkheden ontstaat met maatwerk, passend bij de combinatie van type deelnemer, de opleiding en de arbeidsorganisatie. (innovatie- arrangement ROC Eindhoven)

Niemand buitenboord - netwerk voor een sluitende aanpak.

De overheid legt in haar onderwijsbeleid al geruime tijd een sterk accent op het terugdringen van voortijdig schoolverlaten. Dit terugdringen vormt de andere kant van de medaille van het beleid gericht op een Leven Lang Leren. Ongekwalficeerden blijken keer op keer kwetsbaar op de arbeidsmarkt en daarmee ook in het maatschappelijk verkeer. De gemeente heeft in dit opzicht een bijzondere rol.

De gemeente heeft via het RMC (regionaal meld- en coördinatiepunt) een regie-functie bij het verminderen van voortijdig schoolverlaten. Natuurlijk hebben de onderwijsinstellingen daarbij ook een eigen verantwoordelijkheid. Gezamenlijk moeten partijen een sterk netwerk vormen, waardoor alternatieven ontstaan en steun geboden kan worden om iedereen binnen boord te houden. De gemeente moet bevorderen dat het RMC niet alleen registreert, maar ook meer actief inzet op begeleiding naar werk of terugleiding naar het onderwijs. Daarbij kan gedacht worden aan een geïntegreerde aanpak van de trajectbegeleiders van het RMC en loopbaanbegeleiders van ROC Eindhoven. De onderwijsinstellingen op hun beurt zijn verantwoordelijk voor een attractief onderwijsaanbod en een veilige en prettige leeromgeving. Van andere maatschappelijke instellingen zoals bijvoorbeeld jeugdzorg, politie en maatschappelijk werk mag eveneens verwacht worden dat zij hun steentje bijdragen. De regierol van de gemeente kan juist hier in de praktijk gebracht worden. Bij een sluitende aanpak gaat het om een integrale benadering en een doorlopende lijn. Het is van belang dat die doorlopende lijn ook in het kader van voorzieningen gestalte krijgt. In dat verband is het onwenselijk om bijvoorbeeld het schoolmaatschappelijk werk abrupt af te breken na het voortgezet onderwijs. De problematiek waar men mee worstelt, stopt immers ook niet abrupt.

De gemeente kan in haar beleid en vanuit haar regierol aanhaken op het beleid van de provincie, zoals verwoord in het Actieplan Kennis = Meedoen. In dat plan wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de aanpak van voortijdig schoolverlaten en de jeugdwerkloosheid.

Scholen kunnen door een flexibele organisatie en een goed samenspel van docenten en leerlingbegeleiders goede resultaten boeken bij het terugdringen van voortijdig schoolverlaten. Deelnemers die dreigen te stranden kunnen dan makkelijk overstappen naar een ander niveau of zelfs ook naar een andere opleiding. (uit 'Jaarbeeld 2004' van ROC Eindhoven)

Op de arbeidsmarkt lijkt zich een tweedeling af te tekenen tussen jongeren. De arbeidsmarkt verbetert voor jongeren met een mbo-opleiding en hoger, maar blijft slecht voor jongeren zonder afgeronde opleiding of alleen VMBO. (...) Vooral de laaggeschoolde jongeren dreigen dus niet mee te kunnen in de kenniseconomie. (Provincie Noord-Brabant / Kennis = Meedoen 2005)

Aandachtspunten voor lokaal beleid omvatten:

- Jongeren tot 23 jaar gaan óf naar school en/ of werken.
- Een startkwalificatie als minimumstreefdoel voor iedereen.

- Duurzame arbeidsplaatsen stimuleren met het oog op een Leven Lang Leren en Employability.
- Actief beleid gericht op het verwerven en creëren van praktijkleerplaatsen en versterken van de beroepsbegeleidende leerweg en het tegen gaan van discriminatie.
- Het RMC richt zich ook op begeleiding naar werk en terugleiding naar het onderwijs en zoekt daarbij (geïntegreerde) samenwerking met het beroepsonderwijs.
- De gemeente vervult voor jongeren tot 23 jaar, een regierol bij het stimuleren van maatschappelijke netwerken rond het onderwijs.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 26-09-2005

ROC beproeft opleiding voor jongeren

'Klussenbus'-project voor allochtonen
Maandag 26 september 2005 - EINDHOVEN - Werkloze allochtone jongeren krijgen bij het ROC in Eindhoven de kans om opgeleid te worden tot zelfstandig ondernemer. Het regionale opleidingscentrum begint vandaag met het opleiden van twaalf Turkse jongeren tot 'klussenbus-ondernemer'. Zij kunnen hiermee loodgieter, elektricien, timmerman of stoffeerder worden.

Volgens de school voorziet het project, dat een eerste proef is, in een duidelijke behoefte. De huidige jeugdwerkloosheid is onder allochtonen hoog, terwijl de vraag naar kleine ondernemers toeneemt. Bovendien staat in de Turkse gemeenschap dit beroep hoog aangeschreven.

Met de nieuwe opleiding wil het ROC 'een kwetsbare groep coachen en daardoor maatschappelijk perspectief bieden.' Als de jongeren hun tweejarige opleiding aan het ROC hebben afgerond, krijgen ze naast een diploma twee jaar begeleiding bij het opstarten van een eigen zaak.

Het onderwijsproject is een idee van de

Combinatie Jeugdzorg in Eindhoven. De instelling werkt samen met scholen, bedrijfsleven en overheid. De nieuwe opleiding wordt gegeven aan het ROC aan de Sterrenlaan in Eindhoven.

Daar gaat de pilot vandaag officieel van start. Om 16.00 uur opent gedeputeerde Augusteijn het project. Het ROC wil dat in de toekomst al zijn vestigingen een vergelijkbare opleiding 'klussenbus-ondernemer' aanbieden.

Het idee is komen overwaaien uit Duitsland. Daar hebben Turkse ambachtslieden een sterke maatschappelijke positie verworven, aldus de initiatiefnemers.

4 Vermaatschappelijking van de zorg

4.1 De Kaders

Van cliënt naar burger.

Vermaatschappelijking van de zorg laat zich het beste omschrijven als een dynamisch proces. Vanwege verschillende oorzaken zijn of dreigen mensen (tijdelijk) terecht te komen in een situatie van grotere afhankelijkheid en daarbij is dan in het verleden te gemakkelijk als oplossing gekozen deze mensen 'buiten' de samenleving te plaatsen, bijvoorbeeld door opname in de zorg. Op basis van veranderde inzichten wordt nu een andere beweging gemaakt. Mensen moeten weer een plaats krijgen in de samenleving, mensen moeten zich zo lang mogelijk handhaven in die samenleving. De consequenties van die veranderende inzichten liggen bij de verschuiving van intramurale opvang naar zorg dichtbij huis (extramuralisering) en de (re)integratie of rehabilitatie van de cliënt in de samenleving.

Inmiddels is voldoende bekend dat er bij deze beweging ook belangrijke financiële motieven een rol spelen. Zoals bijvoorbeeld de hoge kosten van het zorgstelsel en de betaalbaarheid van de AWBZ op lange termijn. Mensen worden steeds ouder en zeker in de eindfase van het leven is soms zeer intensieve zorg noodzakelijk. Maar los van die financiële motieven, waar verschillend over gedacht kan worden, is de onderliggende visie zeer waardevol. Mensen zo lang mogelijk als zelfstandige, participerende burger handhaven in de samenleving. Uitgaan van de eigen kracht van mensen en die zelfredzaamheid ook zo lang mogelijk in stand houden.

De participerende burger die eigen verantwoordelijkheid draagt.

Dat streven berust echter niet op een automatisch proces dat door een simpel besluit kan worden afgedwongen. Het veronderstelt ontwikkelen van kracht bij de betrokken persoon (en veiligheid inbouwen voor een periode van terugval), een andere werkwijze van dienstverlenende organisaties. En last but not least veronderstelt het een verandering in die samenleving zelf. Daar waar de samenleving bij bijvoorbeeld kwetsbare groepen nu vaak op 'afwijzen' staat moet dit worden omgebogen naar een 'ontvangende' samenleving. Zowel burgers (mantelzorg – vrijwilligerswerk) als instellingen (ondersteunen, begeleiden, kwartier maken) zullen in dit proces een belangrijke rol hebben en door het aangaan van nieuwe coalities zullen ook nieuwe werkvormen ontstaan. Daarbij zal ook de samenhang tussen wonen, zorg en welzijn een nieuwe invulling moeten krijgen en dat

veronderstelt ook eisen aan de fysieke infrastructuur.

Over deze zoektocht naar nieuwe coalities en werkvormen vindt u hieronder enkele bijdragen van deelnemers aan het Sociaal Debat Eindhoven. De volgende aandachtspunten zijn voor de komende periode van belang.

Vermaatschappelijking als dynamisch proces

Zowel vanuit het perspectief van de betrokken persoon als vanuit het perspectief van de omgeving is vermaatschappelijking geen proces dat steeds langs vaste patronen verloopt. Voor de persoon in kwestie is er de vaak spannende situatie om zaken ook zelf te regelen of anderszins goed in te schatten wanneer bepaalde ondersteuning noodzakelijk is. Voor de omgeving is er een soort leerproces om mensen, met soms afwijkend gedrag, weer een plek te geven in hun midden. Niet alleen gedogen of accepteren, maar bereidheid ontwikkelen om een oogje in het zeil te houden en elkaar vooruit te helpen. Een ouderwets principe van geven en nemen dat in deze tijd op buurtniveau herontwikkeld zou moeten worden.

Nieuwe coalities tussen burgers en instellingen

Een nieuwe manier van denken vraagt ook om nieuwe samenwerkingsvormen. Niet meer het probleem bij een overheid terugleggen, maar zelf op buurtniveau of in eigen netwerk verantwoordelijkheid durven nemen. Van burgers vraagt dat een grotere betrokkenheid voor de eigen leefomgeving. Voor de betrokken instellingen heeft dat als gevolg nieuwe vormen ontwikkelen voor het ondersteunen van die burgers. Versterken van vrijwilligerswerk, ondersteunen van mantelzorg, opzet van leefbaarheidsteams en ondersteunen van buurtnetwerken zijn daar voorbeelden van. Hierover is in 2005 nog een boekje verschenen onder de titel "Actief Burgerschap" (Steyaert, Bodd & Linders, 2005).

Opvallend bij deze nieuwe coalities is ook dat de financiering van activiteiten gaat veranderen. Burgers zullen vanuit de overheid meer en meer de beschikking krijgen over eigen middelen (persoonsgebonden budgetten en buurtbudgetten) en op basis van deze beschikbare middelen zullen zij ook eigen keuzen maken voor ondersteuning.

Zorgvuldigheid voor kwetsbare groepen

Zelfstandige huisvesting leidt niet vanzelfsprekend tot meer maatschappelijke participatie. Een mooie zin die wij aantreffen in een van de publicaties over het fenomeen van de vermaatschappelijking van de zorg en die naar onze mening precies aangeeft waar het spanningsveld zit. Het doel is duidelijk, de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van burgers, maar dit betekent niet automatisch dat alle

burgers daartoe ook in staat zijn. Of zoals Kees Schuyt dat onlangs nog formuleerde: “Ons huidige zorgsysteem is bijna uitsluitend gericht op de gezonde en mondige burger, bij wie geen twijfel of wanhoop bestaat” (Schuyt, 2005). Juist burgers die vanwege een kwetsbare situatie terecht zijn gekomen in een afhankelijke situatie van zorg en opvang zijn niet altijd in staat vanuit bijvoorbeeld een eigen woning aansluiting te vinden met de omgeving. Hier past naast zorgzaamheid ook zorgvuldigheid en dat veronderstelt dat maatschappelijke organisaties alert blijven en ook durven in te grijpen.

Innovatie op het terrein van ouderenbeleid

Voor ouderen geldt als belangrijk uitgangspunt het zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen in eigen omgeving. Gezien ook het effect van de vergrijzing in de komende jaren vereist dat zowel een kwantitatieve als kwalitatieve impuls in het ouderenbeleid. Letterlijk moet de fysieke structuur ingericht worden op de vraag en behoefte van de ouderen, denk aan aangepaste woningen, openbaar vervoer, beschikbaarheid en bereikbaarheid van voorzieningen zoals winkels, gezondheidscentra, ontmoeting, beweging enz. Daarnaast moeten nieuwe diensten ontwikkeld worden om ouderen ook effectief te ondersteunen in de thuissituatie, denk bijvoorbeeld aan zorg aan huis en versterking van de mantelzorg. En tot slot zullen er nieuwe mogelijkheden en woonvormen ontstaan door ouderen zelf.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhovens Dagblad van 25-09-2002

Stichting Gezondheidscentra Eindhoven (SGE) viert twintigjarig bestaan 'Door samenwerking kun je patiënt volgen'

Door Esther Franz

Woensdag 25 september, EINDHOVEN - Ruim een kwart van de Eindhovenaren bezoekt geen huisarts meer die een eigen praktijk heeft, maar maakt gebruik van de acht gezondheidscentra van de Stichting Gezondheidscentra Eindhoven (SGE). Hier vinden ze behalve de huisarts een fysiotherapeut, het maatschappelijk werk, de thuiszorg, de apotheek en - afhankelijk van welk centrum - een verloskundige of allochtonenconsulent.

Deze week viert de stichting haar twintigjarig bestaan met een bijeenkomst in het Dorint Hotel. Volgens directeur Ernst van Voorst en zorgcoördinator Jan van de Sande bieden de acht centra met ruim tweehonderd medewerkers de bijna 55.000 patiënten veel voordelen. Doorverwijzen gaat sneller, medicijnen ophalen kan in één moeite door, en overleg tussen de betrokken artsen zorgt voor een betere behandeling, aldus Van Voorst en Van de Sande. 'Het lijkt vanzelfsprekend, maar tot vijf jaar geleden was deze

aanpak lang niet overal geaccepteerd', zegt Van Voorst.

Dat veranderde door verschillende maatschappelijke ontwikkelingen. 'Ten eerste door het tekort aan huisartsen. Nieuwe artsen werken steeds vaker liever in deeltijd en in loondienst in plaats van in een eigen praktijk', verklaart Van Voorst. 'Daarnaast zijn er door de vergrijzing steeds meer patiënten met meerdere aandoeningen, die niet langer alleen door de huisarts behandeld kunnen worden. En omdat mensen ook steeds mondiger zijn, pikken ze het niet meer als ze voor een fysiotherapeut naar de andere kant van de stad moeten.'

Ontslagen

In het twintigjarig bestaan van de stichting zijn dan ook steeds meer samenwerkingsverbanden ontstaan. 'Om te voorkomen dat patiënten tussen wal en schip belanden', zegt Van de Sande, die al sinds 1983 bij de stichting betrokken is. 'Mensen worden, onder andere door de wachtlijsten, bijvoorbeeld steeds sneller ontslagen uit ziekenhuizen. Maar dan moet je wel zorgen dat ze thuis opgevangen kunnen worden. Door samenwerking kun je die patiënt volgen.'

De stichting wil in de toekomst vooral de kennis uitdragen die ze de afgelopen twintig jaar heeft opgedaan.

‘Want inmiddels zijn we een voorloper op het gebied van samenwerkingsverbanden’, zegt Van Voorst. ‘Artsen met plannen in die richting kunnen wij daarom bijstaan met onze faciliteiten.’ In twintig jaar gebeurt er natuurlijk veel, maar gevraagd naar de hoogtepunten noemt Van Voorst toch het bezoek van de koningin vorig jaar aan gezondheidscentrum De Orion in de wijk Eckart. Hij herinnert zich met een lach hoe dat bezoek tot het laatste moment geheim gehouden werd: ‘Dat lukte goed, maar in het centrum moest natuurlijk wel eerst goed schoongemaakt worden. Op een gegeven moment was het zó schoon dat een nietsvermoedende medewerker riep dat nou de koningin wel kon komen. En dat gebeurde dus.’

4.2 Samenhang en maatwerk in de eerste lijnszorg

Jan van de Sande

Onlangs (mei 2005) verscheen het rapport 'Op één lijn, toekomstverkenning eerstelijnszorg 2020' van NIVEL en RIVM (de Bakker, Polder, Sluijs & Treurniet, 2005). Daarin wordt met betrekking tot de eerstelijnsgezondheidszorg de huidige balans opgemaakt, wordt zowel de toekomstige zorgvraag als het zorgaanbod in beeld gebracht, een overzicht gegeven van de mogelijke vernieuwingen en effecten daarvan en tenslotte een lijn voor de toekomst uitgestippeld. Dit gedegen en door veel onderzoek onderbouwd werkstuk vormt een goede leidraad voor een betoog over samenwerken en samenhang in en met de eerstelijnszorg.

Nederland, zo stellen de auteurs, heeft een sterk, goed ontwikkelde eerstelijnsgezondheidszorg die internationaal faam geniet. Deze kenmerkt zich door het generalistische karakter, een laagdrempelige toegang in de buurt, gerichtheid op de mens in zijn eigen omgeving en door het ambulante karakter en continuïteit van zorg (de Bakker et al., 2005, p. 197). Gegeven deze kenmerken zal het niet vreemd klinken dat maatwerk een handelsmerk is van de eerstelijnszorg. Met deze kenmerken kan de eerstelijnszorg ook een belangrijke bijdrage leveren aan het uitgangspunt in de vermaatschappelijking van de zorg namelijk mensen zo lang mogelijk als zelfstandige, participerende burger handhaven in de samenleving. In de praktijk gebeurt dat ook al jaren, ook in Eindhoven, hoewel de eerstelijnszorg zelf onder forse druk staat die naar verwachting het komende decennium alleen maar zal toenemen.

Wie vormen de eerstelijnszorg?

Centraal in de eerstelijnszorg staat de medische zorg verleend door de huisarts. Diens positie als poortwachter voor de tweedelijnszorg (bijv. medisch specialist in het ziekenhuis) is recentelijk bevestigd door de resultaten van de Tweede Nationale Studie naar paramedische (fysiotherapie, oefentherapie) en farmaceutische zorg (apotheek), thuiszorg, verloskundige zorg, algemeen maatschappelijk werk en eerstelijns psychologische zorg.

De eerstelijnszorg wordt hoog gewaardeerd door patiënten, overheid en verzekeraars. Ook een groot deel van de hulpverleners in de eerstelijnszorg doet ondanks klachten over werkdruk en honorering zijn werk met plezier. De afgelopen 10 jaar hebben de disciplines in de eerstelijnszorg zich sterk geprofessionaliseerd (de Bakker et al., 2005). Het traditioneel zwakke punt van de eerstelijnszorg is het gebrek aan samenwerking en samenhang door het kleinschalige karakter en grotendeels monodisciplinaire samenwerkingsvormen. Eindhoven vormt op dit laatste punt echter een positieve

uitzondering door de aanwezigheid van tal van multidisciplinaire samenwerkingsverbanden, een eerstelijns instelling als SGE die in samenwerking met ZuidZorg (thuiszorg) en Loket W (maatschappelijk werk) juist gericht is op geïntegreerde eerstelijns zorg en ook beleidsmatig aan de weg timmert, een beroepsgroep huisartsen die kwaliteit en organisatie voorstaat, een ondersteuningsorganisatie (Robuust –Fast) die de bevordering van samenwerking en samenhang in de regio zo hoog in het vaandel heeft staan, een GGD die op diverse terreinen aansluiting zoekt en vindt met de eerstelijns, maar ook met scholen/SPIJLcentra in wijken en buurten, een Bureau Complexe Zorg dat voor de meest complexe gevallen maatwerk levert voor cliënt en mantelzorg. Etc. etc. Kortom: een goed basisniveau aan voorzieningen in de eerstelijns in Eindhoven en een bepaalde graad van organisatie wat een belangrijke randvoorwaarde is om mensen zo lang mogelijk als zelfstandig te laten functioneren in de samenleving.

Hoewel de eerstelijns op dit moment in grote lijnen naar behoren functioneert, zijn er in beleidsmatige kringen zorgen over de bestendigheid in de toekomst. De zorg daarover klinkt door in vele nota's die in recente jaren over de eerstelijns zijn verschenen. Het gaat dan met name om de vraag of het aanbod van eerstelijnsgezondheidszorg in de toekomst nog kan worden afgestemd op de veranderde zorgvraag. Dit betreft niet alleen een kwantitatief probleem (hebben we genoeg zorgverleners om de groeiende vraag op te vangen?) maar ook een kwalitatief probleem (gaan samenhang en kwaliteit niet lijden onder het op alle fronten veranderende zorgstelsel?). De inschatting van de schrijvers van het rapport 'Op één lijn' is dat deze problemen zich niet vanzelf oplossen vanwege de versnipperde aansturing en financiering van de eerstelijns (de Bakker et al., 2005, p. 198). En dat terwijl juist nu – mede in het licht van de vermaatschappelijking van de zorg – samenwerking en samenhang zo dringend noodzakelijk zijn. Niet alleen binnen de eerstelijnszorg zelf, maar ook tussen de zorg, welzijn en wonen (ouderen en gehandicapten) tussen cure, care en preventie (chronisch zieken), met mantelverzorgers, zelfhulpgroepen en hun netwerken, tussen eerstelijns en maatschappelijke opvang of breder nog de openbare geestelijke gezondheidszorg (de kwetsbare groepen), in de aanpak van gezondheidsverschillen op scholen en in buurten. Voorwaar geen geringe opgave en een onmogelijke als de eerstelijns zelf niet versterkt wordt maar verder versnipperd, vercommercialiseerd en gedwongen wordt tot of zelf kiest voor onnuttige concurrentie (met betrekking tot kwetsbare groepen bijvoorbeeld) in plaats van samenwerking. En vooral ook als het kabinetsbeleid niet drastisch van koers verandert, getuige het zeer recente rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau over het proces van vermaatschappelijking in de zorg (Koops & Kwekkeboom, 2005).

Krantenkoppen als “mantelzorg raakt overbelast” en “kwetsbaren steeds meer in de knel” liegen er niet om.

Terug naar Eindhoven

Laten we beginnen met onze zegeningen te tellen (de goede voorbeelden in de dagelijkse zorgpraktijk, de talloze inspirerende projecten, het groeiende aantal zorgketens) en het goede basisniveau aan voorzieningen en samenwerking in de eerstelijns te handhaven en te versterken en vooral de hierboven bepleitte samenhang te bevorderen. Dat is niet alleen een verantwoordelijkheid van lokale zorgverleners/zorgaanbieders en hun ondersteuningsorganisaties, maar zeker ook van de regionale zorgverzekeraars (VGZ en CZ) en hun verzekerings- en zorginkoopbeleid, de gemeentelijke overheid in zijn verschillende rollen en hoedanigheden en niet te vergeten de burgers en hun organisaties en netwerken zelf.

Wat mag de Eindhovense burger, maar ook de gemeentelijke overheid en de regionale zorgverzekeraar van de eerstelijns in primaire zin verwachten. Met andere woorden voor welke taak staat de eerstelijns redenerend vanuit de gezondheids-toestand van de Eindhovense bevolking. Dat omvat:

- a) het aanbod van relatief milde ziektegevallen in goede banen te leiden zowel tijdens kantooruren als 's avonds, 's nachts en in het weekend;
- b) de acute problematiek efficiënt af te handelen of te verwijzen;
- c) de zorg voor chronisch zieken te organiseren;
- d) veel voorkomende psychische problematiek op te sporen en efficiënt te behandelen;
- e) complexe problematiek te managen; en
- f) aan bepaalde gezondheidsrisico's bij specifieke bevolkingsgroepen extra aandacht te geven.

De eerstelijns – in al zijn differentiaties – wordt daarnaast op tal van andere zaken aangesproken, maar het komt ons wijs voor dat de schoenmaker zich bij zijn leest houdt en vanuit zijn al genoemde sterktes aangesproken wordt en ook de anderen kan aanspreken waar het gaat om samenwerking en samenhang. Dat levert voor burgers en zeker voor de meest kwetsbaren het beste resultaat op. Om meer inzicht te geven over de huidige cijfers van de gemeente Eindhoven m.b.t. zorg worden in de bijlagen weergegeven.

Boodschap en aanbevelingen

Misschien is wel de belangrijkste boodschap voor alle verantwoordelijke partijen om de komende jaren de continuïteit van zorg en de continuïteit van voorzieningen

weer te laten scoren. Vernieuw en ontwikkel vanuit die continuïteitsgedachte en niet omdat er weer verkiezingen zijn, omdat er wellicht een wet (de WMO) wordt ingevoerd of omdat er weer reorganisaties op stapel staan.

Aan de zorgaanbieders en zorgverleners de boodschap om vooral door te gaan met het organiseren en uitvoeren van ketenzorg voor chronisch zieken en andere kwetsbare groepen met als doel de cliënt en hun mantelzorgers zoveel mogelijk weer grip te laten krijgen of houden op de eigen zelfstandigheid en kwaliteit van leven. De goede voorbeelden op het terrein van de diabeteszorg, de longaandoeningen, de CVA, de dementie, de samenwerking in het circuit van de eerstelijnszorg GGZ, de maatschappelijke opvang en de openbare geestelijke gezondheidszorg dienen een vervolg te krijgen, maar ook een structurele verankering en gemeenschappelijke financiering. De mogelijke komst van een WMO mag geen roet in die samenwerking strooien, integendeel. Verbinding van de openbare geestelijk gezondheidszorg met de eerstelijns is gewenst.

Versterk de eerstelijns waardoor die ook zijn rol in het vermaatschappelijkingsproces kan blijven vervullen en het beste kan dat gebeuren doordat regionale verzekeraars de gehele eerstelijnszorg op lokaal niveau als pakket contracteren. De door velen gewenste situatie van een meer georganiseerde en aanspreekbare eerstelijns wordt dan zeker beter mogelijk.

De gemeentelijke overheid dient haar eigen lokaal gezondheidsbeleid gericht op de aanpak van de gezondheidsverschillen en facilitering van de eerstelijns m.b.t. de fysieke infrastructuur de komende jaren met kracht voort te zetten en zelfs aan te scherpen met ook eisen t.a.v. samenwerking en samenhang. Verruim verder als gemeentelijke overheid de faciliteiten voor de mantelzorg en vrijwilligers. Maak voorts een analyse van het rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau over vermaatschappelijking van de zorg voor Eindhoven, bekijk waar Eindhoven positief of negatief afwijkt en neem waar nodig aanvullende of corrigerende maatregelen. Zorgvragers en hun vertegenwoordigers moeten doorgaan met eigen initiatieven te ontplooiën, zoals ouderinitiatieven bij verstandelijk gehandicapten. Patiënten-, en cliëntenorganisaties op de diverse niveaus, moeten bij initiatieven van anderen niet alleen hun rol opeisen, maar deze ook benutten. Evenzeer dient ieder zich bewust te zijn dat de zorgmarkt geen eindeloze shopmarkt is, maar van mensen ook bewust gemaakte keuzes vraagt waarbij het maken van die keuzes ondersteund kan worden. Er zijn echter ook omstandigheden waarin die keus noodgedwongen voor mensen wordt gemaakt. Ook dat is een werkelijkheid.

De Gemeente Eindhoven probeert met bepaalde zorginstanties de (structurele) samenwerking te bevorderen en te ondersteunen. Gemeente Eindhoven moet nog verdere eisen voor de samenwerking vaststellen (beleid maken). En verder zullen

onderlinge afspraken tussen zorginstanties concreter moeten worden vastgelegd. Meer samenwerking en samenhang tussen zorg, welzijn en wonen bevorderen is noodzakelijk en dit gaat ook gebeuren.

Tenslotte vraagt samenwerking en samenhang in en met de eerstelijns, juist in het licht van de vermaatschappelijking, van heel veel betrokkenen passie voor zorg. Dat is er vooralsnog in alle geledingen in ruime mate. Laten we dat vooral koesteren.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad, 09-10-2004

Conferentie over de toepassing van techniek in zorg en huisvesting 'Eindhoven proeftuin ICT in zorg voor ouderen'

Door ANNELIES VAN DER WOUDE

Zaterdag 9 oktober 2004 - EINDHOVEN – We hebben nog nooit meegemaakt dat een mens 150 jaar wordt. En wij gaan dat ook niet meemaken, maar de eerste persoon die anderhalve eeuw leeft, is nu al geboren. Met dit voorbeeld maakt Fontys-lector Jan Steyaert veelzeggend duidelijk dat we met z'n allen steeds ouder worden. Steyaert was gisteren een van de sprekers op de conferentie Woonservice Eindhoven en ICT in het stadhuis.

De conferentie, georganiseerd door de GGD Eindhoven, was bedoeld om te horen welke mogelijkheden ICT (informatie- en communicatietechnologie) biedt aan ouderen, chronisch zieken en mensen met een handicap om zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen blijven wonen. Steyaert betoogde dat we met minder geld hetzelfde zorgniveau moeten handhaven. ICT kan daarin volgens hem een belangrijke rol vervullen, maar andere factoren wegen minstens zo zwaar.

Zo vindt hij bijvoorbeeld dat de toegan-

kelijkheid van technologie nog veel te wensen overlaat. „Acht procent van alle mannen is kleurenblind. En toch zie je nog steeds mobiele telefoontjes met groene en rode knopjes.“ Tevens stelde hij dat 'een administratieve vereenvoudiging meer zelfredzaamheid creëert dan een kilometer glasvezelkabel'. Als voorbeeld noemde hij het effect van een versimpelde procedure bij het aanvragen van een verhoogde wc-pot bij de Eindhovense woningbouwcorporatie Hhvl. Toen huurders hiervoor een ingewikkeld tracé moesten doorlopen was er nauwelijks belangstelling. Sinds de aanvraag versimpeld is, zijn de potten niet meer aan te slepen.

Vraagtekens plaatste Steyaert bij het effect van ICT op sociale netwerken. „Aan de ene kant laat onderzoek zien dat lotgenotencontacten enorm verbeterd zijn. Maar aan die digitale contacten heb je niets bij het ophalen van een doktersrecept. Bovendien kan de computer schade toebrengen aan je fysieke mobiliteit. Komen mensen hun huis nog wel uit?“

Thuiszorg

Dat op dit moment op diverse fronten geëxperimenteerd wordt met technologie en wonen, bleek bijvoorbeeld uit de bijdrage van bestuursvoorzitter

Cees Verouden van de stichting Thuiszorg Eindhoven en Kempenstreek. Onder de noemer Viedome draait momenteel een pilot in Aalst waar woningen zijn toegerust met technische snufjes. Op korte termijn worden ook 150 woningen in Veldhoven uitgerust met Viedome. Een te vergelijken concept is te vinden in een Strijps appartementencomplex van woningbouwcorporatie Hhvl. En in Geldrop hebben bewoners van het Vitaal Grijsproject Eversveld techniek in huis gehaald met als doel langer zelfstandig in hun eigen woning en vertrouwde buurt te kunnen blijven wonen.

Proeftuin

Welzijnswethouder en voorzitter van de regiegroep Woonservice Eindhoven J. Kuppens concludeerde dat het thema leeft en dat deze regio (met veel ouderen en veel technologie) als proeftuin kan dienen voor het ontwikkelen en toepassen van het gebruik van ICT in de zorg.

4.3 Vergrijzing en vermaatschappelijking

Mart van den Schoor

De overheid lijkt door de manier waarop het systeem van de zorg in ons land de afgelopen decennia is ingericht, tot in detail verantwoordelijk te zijn geworden voor de zorg. De inrichting van het systeem ontmoedigt verantwoordelijkheid en prestatiegerichtheid.

Civil Society

Daarnaast stijgt de gemiddelde leeftijd van de bevolking structureel. Momenteel is 14% van de Nederlandse bevolking ouder dan 65 jaar. Verwacht wordt dat in 2050 ongeveer 23% van de Nederlandse bevolking in de leeftijdsklasse 65-plus zal vallen. Door de vergrijzing van onze samenleving zal het aantal werkende mensen dalen, waardoor ook de belastinginkomsten omlaag gaan. Omdat het aantal gepensioneerden stijgt, nemen de kosten voor gezondheidszorg en pensioenvoorziening toe. Omdat deze uit belastinginkomsten betaald worden, zal op termijn een financieringsprobleem ontstaan. Het Centraal Planbureau (CPB) heeft berekend dat de houdbaarheid van de huidige sociale voorzieningen in de toekomst niet gegarandeerd kan worden. Naast belastingverhoging is het noodzakelijk dat er ook op andere gebieden ingegrepen wordt. Onder andere zal het aandeel werkende mensen moeten stijgen en zal de staatsschuld gereduceerd moeten worden. (zie <http://www.vwo-campus.net/dossier/59&t=vwocampus>).

Mede door inrichting van het systeem en de vergrijzing wordt de zorg onbetaalbaar. De AWBZ kostte in 2003 nog € 20 miljard; gebeurt er niets dan is dat in 2020 € 48,5 miljard. (beleidsagenda 2005 VWS)

De AWBZ wordt dan ook teruggebracht naar zijn oorspronkelijke doelstelling. Dus een verzekering voor ernstige en chronische hulpvragen. De nieuwe Zorgverzekeringswet en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) doen zijn intrede. In de komende jaren wordt het zorgstelsel beheersbaar gemaakt en de verantwoordelijkheden van cliënten, de zorgverzekeraars, de zorgaanbieders, toezichthouders en ook de gemeenten worden vergroot. Ouderen blijven langer zelfstandig wonen. Van een verzorgingsstaat en solidariteit (de zorgzame samenleving) willen we naar een civil society.

Van intramuraal naar extramuraal

Het fenomeen van intramurale voorzieningen waar het gecombineerde aanbod van zorgverlening, huisvesting en dagbesteding (welzijn) in onderlinge samenhang wordt gerealiseerd verdwijnt. Wonen en zorg worden gescheiden. De intramurale

capaciteit wordt afgebouwd. Verzorgingshuizen worden woonzorgcomplexen en richten zich meer op de wijk. Sociale voorzieningen als bijvoorbeeld welzijn verdwijnen uit de AWBZ. Cliënten moeten gebruik maken van reguliere voorzieningen.

Het is de bedoeling dat het gecombineerde (intramurale) aanbod ook in de wijk (extramuraal) tot stand wordt gebracht door verschillende partijen. De woon-servicezones zijn hier voorbeelden van. Hierdoor veranderen traditionele structuren en zijn de verschillende zorg- en welzijnspartijen zich aan het herpositioneren en wordt gezocht naar nieuwe samenwerkingsverbanden (bijvoorbeeld met woningcorporaties).

Zorgvoorzieningen worden steeds meer buiten de muren van intramurale organisaties aangeboden. Hierdoor wonen ouderen en anderen die zorg nodig hebben, vanwege functionele beperkingen zolang mogelijk in een zelfstandige(r) woonvorm, met waar nodig zorg- en welzijnsvoorzieningen op maat. Doel hiervan is de zelfredzaamheid van mensen in alle fasen van hun leven zoveel mogelijk te ondersteunen. Omdat deze onomkeerbare extramuralisering consequenties heeft voor zowel de intramurale als eerste lijnzorg- en dienstverlening is samenwerking, maar ook het versterken van de samenhang tussen woon-, zorg en welzijnsvoorzieningen noodzakelijk (zie www.invoeringwmo.nl). Net als veel andere gemeenten werkt ook de gemeente Eindhoven aan woonservicezones, waarbij al haar inwoners, ook zij die beperkingen hebben, zo lang mogelijk in de wijk kunnen (blijven) wonen.

Keuzevrijheid

Voor alle inwoners van Eindhoven met een (langdurige) zorgvraag moeten keuzemogelijkheden bereikbaar zijn t.a.v. het wonen, welzijn en zorg, die hen in staat stellen om zo lang mogelijk de regie over het eigen leven te blijven voeren, in de eigen woning en de woonomgeving of in aangepaste woonvorm. Anders gezegd, woonservice Eindhoven creëert op wijkniveau betere voorwaarden voor het zelfstandig wonen van mensen met een zorgbehoefte.

De vermaatschappelijking moet leiden tot een situatie waarin cliënten zoveel mogelijk onderdeel van de samenleving blijven en gebruik gaan maken van diensten die voor iedere burger toegankelijk zijn. Heel belangrijk is instandhouding van het sociale netwerk. Dat betekent veel meer investeren in het in stand houden van sociale contacten: familie, vrienden en kennissen (de mantelzorg). Dat voorkomt vereenzaming en bevordert contact met de maatschappij.

Actief burgerschap

Er is sprake van een verandering in de visie van de overheid op burgerschap. De overheid is sterk het accent gaan leggen op de actieve participerende onafhankelijke burger.

Actief burgerschap is het sleutelwoord. Dat is niet altijd even makkelijk. Wij vinden het allemaal prima en zelfs noodzakelijk dat de overheid zorgt voor asielzoekerscentra, opvang voor verslaafden, daklozen, tippelzones, zolang wij er zelf maar geen last van hebben. Het wordt ook wel het NIMBY syndroom genoemd: 'not in my backyard'.

De vermaatschappelijking is een van de belangrijkste ontwikkelingen voor de toekomst van de zorg en geldt daarmee als motivatie voor een reeks ingrijpende maatregelen in het Nederlandse zorgstelsel. Voorbeelden daarvan zijn opheffing van contracteerplicht in AWBZ, van budgetsysteem naar prestatiebekostiging (01-01-2007), flexibele productieafspraken (en inkomsten), de druk op tarieven, zorgverzekeraars stellen eisen aan kwaliteit, gemeenten gaan diensten aanbesteden en de bekostiging van zorginfrastructuur wordt onzeker.

Samenwerking

Inmiddels is duidelijk dat ook andere sectoren betrokken worden of zijn bij deze ontwikkeling. Dat kan ook niet anders als het bijvoorbeeld gaat over het scheiden van 'wonen en zorg'. Ook woningcorporaties hebben een rol in de vermaatschappelijking en consequenties voor de woningmarkt. In de zorgbranche ging het vroeger voornamelijk over zorg. Nu gaat het over wonen welzijn en zorg. Het is dus zaak om te anticiperen op deze ontwikkeling en uitgaan van de behoefte.

De gemeente zal een belangrijke rol moeten vervullen in het proces van vergrijzing en vermaatschappelijking:

- Uitwerking geven aan de Wet Maatschappelijke Ondersteuning
- Uitwerken regiefunctie
- Communicatie over sociale kaart naar wijk
- Het organiseren van steunpunten
- Kwaliteit van woningen
- Veilige woonomgeving, reduceren van onzekerheid (kwaliteit van wijk)
- Keuze mogelijkheid (beschermende) woonvormen

Willen we niet teveel?

Alle burgers gelijke, wettelijke rechten op zorg geven. Ook alle zorg bij mensen thuis brengen en niet in instellingen. Bovendien alle verzorgingshuizen en verpleeghuizen afbreken en slopen, waarop volgt dat niet alleen zorg maar ook welzijn en dagbesteding thuis geleverd worden. Bovendien willen we fysieke

zorginfrastructuren in alle wijken realiseren (drempels weg, vervoer regelen, veiligheid regelen etc.)

Aan zorg en welzijn en dagbesteding thuis brengen zitten grenzen. Beschermd, verzorgd, verpleegd wonen blijven onderdeel van het totale systeem. De cliënt moet hier keuzes in kunnen maken.

Vermaatschappelijking van zorg komt echt tot stand als de regie en dus het geld in handen komt van de cliënt. Aanbestedingen ten behoeve van de WMO door de gemeente is aanbodgericht, overbodig en dus hier zit niemand op te wachten. Geef cliënten aan de hand van een indicatie, geld en laat ze zelf bepalen waar ze de hulp inkopen. Hoezo onafhankelijke burger? We moeten ophouden met betuttelen.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 28-07-2005

'Heerlijk om eens iets anders te kunnen doen'

Door JUDITH VAN GAAL

Donderdag 28 juli 2005 - EINDHOVEN

– „Dit is voor mij echt een dagje uit. Mijn man heeft de ziekte van Parkinson en kan weinig zelf doen. Ik slaap elke nacht twee tot drie uur. Een keer per week krijgen we hulp, meer kunnen we niet betalen. Hij krijgt therapie, en dat kost al veel. Het is best zwaar. Het is heerlijk om nu eens iets anders te doen.“

Riet Smeelen (70) is een van de negen personen die meelopen in een stadswandeling voor mantelzorgers. De organisatie van dit dagje uit is in handen van het Steunpunt Mantelzorg Verlicht. Mantelzorgers zorgen voor een familielid of vriend die bijvoorbeeld ziek is of bedlegerig.

Conny Musch is consulente bij het steunpunt, dat voor mantelzorgers in Eindhoven is opgericht. „We hebben acht keer per jaar een creatieve activiteit waaraan verzorgers mee kunnen doen. We merken dat het voor veel mensen ontspannend werkt om eens met iets anders bezig te zijn.“ Naast de activiteiten heeft het steunpunt informatiebijeenkomsten en is er

elke maand een lotgenotenbijeenkomst. In zo'n bijeenkomst kunnen mantelzorgers hun sores met anderen delen.

De deelnemers aan de stadswandeling hebben ieder hun eigen problemen. Zo heeft Arie Lagerwerf (72) sinds twee jaar de zorg voor zijn vrouw. „Ze had een herseninfarct, en dan stort je wereld echt in. We hebben nu een aanleunwoning en we hebben wel wat huishoudelijke hulp. Maar er komt toch veel op mijn schouders neer en ik heb niet de ruimte om er vaak tussenuit te gaan. We hebben zeven kinderen, maar die hebben ook hun eigen leven en kunnen niet altijd bijspringen. Mensen in je omgeving begrijpen het ook niet altijd. Het is dan fijn om er met anderen over te praten die in hetzelfde schuitje zitten.“

Vakantie

„Het is tien jaar geleden dat ik voor het laatst op vakantie ben geweest“, vertelt Ina Brongers (59). Ze had jaren de zorg voor haar moeder, totdat die zo'n zes jaar geleden overleed. Nu is haar vader hulpbehoevend. Onder meer prostaat- en darmkanker en zijn gebroken heup maken dat hij nauwelijks voor zichzelf kan zorgen. „Het is vooral de psychische druk waaraan je kapot gaat. Het kost ook wel veel tijd,

EINDHOVENS DAGBLAD

maar ik vind het vooral zwaar om er mentaal mee bezig te zijn.“

Voor meer informatie: <http://www.mantelzorgverlicht.nl>

Boodschappen doen, naar de apotheek, alles doet ze voor haar vader. Haar man Gerard: „Ze heeft veel over voor anderen. Ik denk soms wel eens te veel.“

Ina: „In de bijeenkomsten van het steunpunt leer je ook wel dat je jezelf niet te veel verplichtingen op moet leggen. Je verlangt soms dingen van jezelf, die een ander dan helemaal niet van je vraagt. Maar toch kan ik het vaak niet laten.“

Tien jaar lang zorgde P. van Rooij (48) voor haar zus, die door een herseninfarct veel zorg nodig had. Een maand geleden is haar zus overleden. Toch blijft ze noodgedwongen als mantelzorger actief.

„Mijn ouders zijn rond de tachtig en hebben steeds meer verzorging nodig. Ze willen niet graag uit hun vertrouwde omgeving weg. Ik heb een baan ernaast, en al met al is dat toch heel zwaar. Zo'n drie jaar geleden ben ik aan activiteiten mee gaan doen. Het is heel plezierig om met iets anders bezig te zijn. Naar de lotgenotenbijeenkomsten ga ik liever niet. Dat is voor mij te confronterend.“

4.4 Vrijwilligerswerk als middel tot participatie

Liesbeth Neef

In de discussies over de vermaatschappelijking van de zorg wordt door velen hierin een belangrijke rol toegekend aan een actieve rol van burgers. Bijvoorbeeld door het doen van vrijwilligerswerk.

Het belang van vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk is een middel om de betrokkenheid tussen verschillende groepen burgers te vergroten en de participatie te bevorderen.

Het is een feit dat de overheid een steeds belangrijkere rol toebedeelt aan het vrijwilligerswerk. Dat betekent wel dat de overheid op lokaal niveau goede voorwaarden moet scheppen om het vrijwilligerswerk te ondersteunen en het aantrekkelijk te houden.

De organisaties die werken met vrijwilligers zijn op hun beurt aan zet om bij de overheid hun voorwaarden aan te geven waarop dat vrijwilligerswerk kan worden ingericht.

Verder is er een toenemende belangstelling te bespeuren voor maatschappelijke stages, burgerinitiatieven, werknemersvrijwilligers en maatschappelijke discussies over vrijwilligerswerk. Vrijwilligerswerk is daardoor niet alleen meer een zaak van de sector zorg en welzijn, maar ook van onderwijsinstellingen, organisaties in de zorg, organisaties die zich richten op toeleiding naar arbeid, het bedrijfsleven en overheidsinstanties.

Blijvende aandacht voor vrijwilligerswerk en ondersteuning daarvan, is noodzakelijk om te zorgen dat de waardering van vrijwilligerswerk niet naar de achtergrond verdwijnt. Experimenten en praktisch onderzoek vormen een prima handvat om de aandacht vast te houden.

In Nederland zijn ruim vier miljoen vrijwilligers actief. Het is moeilijk een exact cijfer hiervan te geven, doordat verschillende onderzoekers uitgaan van andere omschrijvingen. Het maakt nogal verschil hoe je mensen vraagt naar hun vrijwillige inzet. Dit levert deelnamecijfers op die schommelen rond de 4 miljoen Nederlanders. De bekendste onderzoeken naar vrijwillige inzet zijn die van het Sociaal en Cultureel Planbureau (Tijdsbestedingsonderzoek), het Centraal Bureau voor de Statistiek (Permanent Onderzoek Leef Situatie) en het Verwey-Jonker Instituut/Vrije Universiteit Amsterdam (Geven in Nederland).

Steeds meer bedrijven, maatschappelijke organisaties en gemeenten zijn actief aan

de slag met betrokken ondernemen. Vooral bij grote bedrijven is het onderdeel van hun beleid. Volgens de Ondernemerschapsmonitor winter 2002 - 2003 van het ministerie van Economische Zaken doet 45% van de grote bedrijven en 23% van de middelgrote bedrijven aan werknemersvrijwilligerswerk. Een kwart van alle grote bedrijven is betrokken bij projecten ter verbetering van de leefbaarheid van buurten en wijken.

Nieuw vrijwilligersaanbod

De (potentiële) vrijwilliger van nu is mondiger en kijkt kritischer naar de kwaliteit van het gebodene. Toegenomen tijdsdruk, zeker bij de groeiende groep 'taakcombineerders', en flexibilisering, maken vaste verplichtingen op vaste tijdstippen moeilijker inpasbaar en vergroten de vraag naar nieuwe vormen van vrijwillige inzet. Deze vrijwilligerseisen zetten het traditioneel georganiseerde vrijwilligerswerk onder druk. Nieuwe kansen dienen zich aan en het is de uitdaging om vanuit andere invalshoeken deze kansen te creëren. Bijvoorbeeld door het aanbieden van vrijwilligerswerk dat aansluit op werk of school of studie. De uitdaging ligt in het zoeken naar de meest geschikte match tussen de zorgvraag en de interesses en de mogelijkheden van de vrijwilliger.

De waarde van vrijwilligerswerk in het kader van sociale activering

Talenten van burgers, potentiële vrijwilligers, blijven nog te vaak onbenut. Ze kennen de weg naar vrijwilligerswerk niet goed, zijn de taal nog niet machtig, missen basisvaardigheden, willen zich eerst oriënteren op de eigen talenten of ze herkennen zich niet voldoende in het huidige aanbod. Door die veelal verborgen talenten van mensen zichtbaar te maken en te erkennen, is winst te behalen. Voor de individuele burger die kan werken aan zelfontplooiing en zelfredzaamheid maar ook voor de samenleving als geheel, namelijk een grotere mate van betrokkenheid op elkaar. Om het deelnemen aan vrijwilligerswerk te bevorderen, zal de toeleiding naar vrijwilligerswerk steviger gestimuleerd kunnen worden. Humanitas heeft daar iets op bedacht.

Vrijwilligerwerk: een vak apart

Als betrokkenheid de lust van je leven is, als je er echt wilt zijn voor een ander, dan heb je het nu in elk geval moeilijker dan vijftig jaar geleden. Betrokkenheid bij mensen in de put, aan de zijlijn en in de problemen, is inmiddels real business. Goede bedoelingen en hartelijke nabijheid volstaan niet. De trefwoorden zijn thans

professionaliteit en bedrijfsmatigheid. Vrijwilligers moeten plannen maken om aan geld te komen, hebben daarbij ook de nodige concurrentie van andere partijen, moeten in staat zijn om te luisteren naar wat mensen willen, een organisatie van een vakantiekamp kunnen leiden en ga zo maar door. Kortom soms moet een vrijwilliger bovenmenselijk aardig, zakelijk en ook nog praktisch zijn. We vragen veel van ze en daarom zetten we een school voor vrijwilligers op. Een school die aandacht geeft en heeft voor vrijwilligers die wonen, werken en sociaal betrokken zijn in Brabant. Maar ook voor burgers die vrijwilligerswerk goed kunnen gebruiken als opstap naar een volwaardige deelname aan onze samenleving.

Hiermee onderkent Humanitas het bestaan van verschillende groepen (potentiële) vrijwilligers. De school biedt kansen voor elke deelnemer om zijn of haar 'droom' te verwezenlijken, de eigen talenten te ontdekken of deel te nemen aan deskundigheidsbevordering.

Met het oog hierop heeft de school de volgende doelstelling gekregen: kennisuitwisseling tussen (potentiële) vrijwilligers en het bevorderen van deelname aan vrijwilligerswerk, door activiteiten te bieden die gericht zijn op:

- Kennisuitwisseling tussen (potentiële) vrijwilligers;
- Kennisuitwisseling tussen bestuurders van vrijwilligersorganisaties;
- Kennisuitwisseling tussen maatschappelijke dienstverlening, het bedrijfsleven en kennisinstellingen;
- Stimuleren van deelname aan vrijwilligerswerk;
- Activeren van kwetsbare groepen via kennisuitwisseling en vrijwilligerswerk.

Voor de komende jaren staat de school voor de uitdaging om:

- Vrijwilligerswerk als versterkende kracht in te zetten;
- Vrijwilligerswerk onder de aandacht te houden;
- Unieke bijdrage te leveren aan een leven lang leren.

Ouderen en jongeren. Autochtonen en allochtonen. Werkenden en niet-werkenden. Laag- en hoogopgeleiden. Vrijwilligers zijn er in alle soorten en maten. Eén ding hebben ze gemeen: allemaal leveren ze met vrijwilligers een zinvolle bijdrage aan de samenleving. Ze zetten hun kennis en ervaring in om anderen op weg te helpen en beleven daar plezier aan.

Meer informatie is beschikbaar op www.schoolvoorvrijwilligers.nl

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhovens Dagblad van 20-11-2004

Als gemeente WMO gaat uitvoeren:

'Deel zorggeld in vrijwilligers steken'

Door GEERT VAN ELTEN

Zaterdag 20 november 2004 - EINDHOVEN - Vrijwilligers in de zorg zijn niet alleen goedkoper, soms kunnen ze ook beter hulp bieden dan professionals. De gemeente Eindhoven moet dan ook durven investeren in deze vrijwillige vorm van hulp. Geld dat de gemeente krijgt voor de nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) vanaf 2006 mag voor een deel naar de heropbouw van de sociale structuur, die de afgelopen tientallen jaren is verdwenen. Dus naar werving, scholing en begeleiding van vrijwilligers, ook voor mantelzorgers.

Veel hulp en ondersteuning die nu geregeld en betaald en wordt via de Wet Voorzieningen Gehandicapten, de Welzijnswet of de AWBZ gaan straks over naar de WMO. De gemeenten gaan de wet uitvoeren en worden dus ook verantwoordelijk voor de verdeling van de gelden. Over de gevolgen van de veranderingen hield MEE Eindhoven en de Kempen donderdag een bijeenkomst in Hotel Eindhoven. De Eindhovense wethouder J. Kuppens (GroenLinks, welzijn) vertrouwt op de

inzet van veel vrijwilligers en wil ook daar een deel van het WMO-geld voor gebruiken.

MEE is de nieuwe landelijke koepel van organisaties die werken aan hulp en ondersteuning van mensen met een beperking, voorheen de sociaal pedagogische dienst. Kuppens wil, net als MEE, niet alleen professionele hulp inschakelen voor mensen met een handicap en andere hulpvragers, zoals ouderen. „Kijk eens naar de woonbegeleiding voor mensen die zelfstandig willen wonen“, zegt de wethouder. „Nu hebben we daar professionals voor. Dat kan ook, en misschien wel met meer effect, door vrijwilligers gedaan worden. Dan kunnen die door de professionals begeleid worden.“

Gelijkwaardigheid

Directeur Harrie Kemps van de Provinciale Raad voor de Volksgezondheid Maatschappelijke Zorg is het met Kuppens eens. „Het kan leiden tot betere hulp, omdat het meer gebeurt op basis van gelijkwaardigheid“, meent hij. Kuppens: „We moeten een deel van het geld dat we voor de WMO krijgen, durven investeren in de heropbouw van de sociale structuur. Dus voor vrijwilligers en mantelzorgers. Dat gaat ons echt lukken. Het gaat om communicatie. Net zoals het de laatste

jaren is gelukt om een klimaat te maken waarin iedereen voor zichzelf moet opkomen, kunnen we werken aan meer solidariteit.“

„Maar je moet de vraag begrenzen“, zegt Kemps. „Jongeren worden geen lid meer voor het leven van een ideële organisatie. Maar als je vraagt of ze met iemand uit de straat willen gaan tennissen of naar de bioscoop gaan, zul je gemakkelijk mensen vinden.“

4.5 GGzE: met zorg vooruit!

Anne-Marijn de Wit

De geestelijke gezondheidszorg is al jaren bezig met de vermaatschappelijking van zorg. Dat houdt in dat mensen met een psychiatrische beperking zo veel mogelijk in hun leefomgeving worden ondersteund. Dit brengt ingrijpende veranderingen met zich mee voor een groot aantal betrokkenen. Niet alleen voor de gespecialiseerde instellingen voor geestelijke gezondheidszorg, maar ook voor andere instellingen en organisaties die nu betrokken worden bij het aanbod van diensten die mensen met een psychiatrische beperking in staat moeten stellen een zelfstandig leven te leiden en deel te nemen aan de samenleving. Daarnaast ondervinden ook de familieleden en vrienden van mensen met een psychiatrische beperking gevolgen van het vermaatschappelijkingsbeleid, dat met zich mee kan brengen dat het beroep op hun hulp en opvang groter wordt. 'Vermaatschappelijking' doet ook een beroep op de leden van de maatschappij: van hen wordt verwacht dat zij als buur, collega, werkgever of toevallige passant de mensen met een psychiatrische beperking als volwaardig lid van de samenleving accepteren en zo nodig bijstaan in het integratieproces.¹

Ook GGzE heeft vermaatschappelijking van zorg hoog op de agenda staan. Onlangs is het meerjarenbeleidsplan voor de periode 2006-2008 verschenen. In dit plan staan de strategische en zorginhoudelijke speerpunten voor de komende jaren. Een van deze speerpunten is vermaatschappelijking van zorg.

Steunsystemen en wonen

Een inventarisatie van activiteiten op het gebied van maatschappelijk ondersteuning binnen GGzE biedt een beeld van een brede ontwikkeling, met initiatieven op veel gebieden. Wel is er nog onvoldoende sprake van gecoördineerd aanbod.

GGzE zal zich, in nauwe afstemming met partners, nadrukkelijker dan voorheen richten op het bieden van wijkgeoriënteerde zorg. Hiermee draagt ze bij aan het tot stand brengen van maatschappelijke steunsystemen (MSS) voor kwetsbare mensen. Aandachtspunten hierbij zijn: meer aandacht voor de positie van de mantelzorger, participeren in herkenningpunten per wijk, bijdragen aan de inrichting van woonservicezones. Dit komt onder andere tot uiting in onze projecten Kwartiermaken. Hierin willen we leefomgevingen als het ware 'geschikt

---

¹ Rapport: "Zo gewoon mogelijk", Sociaal en Cultureel Planbureau, 2001

maken' voor mensen met een psychiatrische beperking, zodat ze er normaal kunnen leven en zich er ook thuisvoelen.

De gemeente Eindhoven heeft het concept van woonservicezones geïntroduceerd en uitgewerkt in enkele pilots. GGzE neemt deel aan twee pilots. Dit sluit goed aan bij MSS. Doel is alle activiteiten op het vlak van wonen, welzijn, dienstverlening en zorg zó op elkaar te laten aansluiten, dat mensen naar eigen tevredenheid en met voldoende kwaliteit van leven zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen.

Op locatie De Grote Beek wordt een plan ontwikkeld voor een meer gedifferentieerd woonaanbod, zowel voor de huidige bewoners, cliënten van GGzE als voor andere belangstellenden, die dan gebruik kunnen maken van het aanbod van zorg- en welzijnsvoorzieningen op het terrein. Dit is een voorbeeld van omgekeerde integratie.

Ook in de zorg voor ouderen die in een verzorgingshuis wonen, is deze lijn herkenbaar. GGzE en enkele woonzorgcentra laten psychiatrische expertise, diensten en verzorging dusdanig op elkaar aansluiten, dat ouderen zo lang mogelijk in het verzorgingshuis kunnen blijven wonen en opname binnen GGzE wordt voorkomen. In de voorliggende periode wil GGzE op deze wijze met meer verpleeg- en verzorgingshuizen in de regio gaan samenwerken.

Waar het gaat om koppeling van wonen en zorg, in de beschermende woonvormen, zal de komende jaren sprake zijn van uitbreiding. De vraag naar dit aanbod stijgt namelijk nog altijd.

Begeleid leren: een samenwerkingsverband van ROC VE en GGzE

In het schooljaar 2004-2005 kregen ruim 75 leerlingen met psychiatrische problematiek ondersteuning op school bij het volgen van hun opleiding door het project Begeleid Leren. Dit project is bedoeld voor mensen die door psychiatrische klachten moeite hebben om hun studie vol te houden of weer een studie willen oppakken. Bijvoorbeeld omdat ze ernstige depressies hebben, een psychotische of borderline stoornis, die ze belemmert bij het studeren, hun huiswerk plannen, of hun leven zo te organiseren dat ze er aan toe komen om te leren of hun stage te regelen. Het grootste deel van de deelnemers bestaat uit leerlingen met autisme. Ze raken, bij gebrek aan specialistische ondersteuning, meer dan voorheen makkelijk de weg kwijt in het moderne onderwijs, dat vraagt om eigen initiatief en zelf problemen kunnen oplossen. En hierin liggen meestal de belangrijkste beperkingen voor mensen met autisme. Veel deelnemers volgen een opleiding op het ROC, waar het project ook onderdak heeft gevonden.

Speerpunten

- Verruiming van de (financiële) mogelijkheden van Begeleid Leren, er is heel veel behoefte aan ondersteuning van leerlingen met psychiatrische handicaps op allerlei opleidingen. Zowel leerlingen als docenten en mentoren zijn erg tevreden met de resultaten, maar teveel mensen vallen nu nog buiten de boot wegens gebrek aan capaciteit.
- Meer aandacht bij behandelaars docenten en andere betrokkenen bij mensen met psychiatrische problematiek, om uitval van school te voorkomen of terugkeer mogelijk te maken.
- Negatieve beeldvorming van psychiatrische problematiek aanpakken, nu durven mensen er vaak niet over te praten, waardoor het vinden van oplossingen voor handicaps ook lastiger wordt.
- Het realiseren van een opleidingstraject in de zorg in Eindhoven voor studenten met eigen ervaring als hulpvrager in de GGz, die straks als hulpverlener in een zorginstelling kunnen gaan werken.

Ervaringsdeskundigheid

Ervaringsdeskundigen zijn mensen die zelf als cliënt ervaring hebben in de geestelijke gezondheidszorg of verslavingszorg. In hun eigen herstelproces hebben ze geleerd om zich staande te houden in het leven. Door opleiding en zelfstudie hebben ze daarnaast geleerd hun ervaringsdeskundigheid in te zetten.

GGzE vindt het belangrijk om ervaringsdeskundigen te betrekken bij haar activiteiten. Zij leveren een wezenlijke bijdrage aan de zorg die wij als GGzE bieden. Naast belangenbehartiging, zijn nu ook cliënten met begeleidende taken in dienst, evenals cliënten die actief zijn in het Kwartiermaken. GGzE heeft momenteel ± 10 ervaringsdeskundigen in dienst. Verschillende doelstellingen worden hierbij nagestreefd:

- het ondersteunen van het herstelproces van cliënten vanuit ervaringsdeskundigheid binnen GGzE uitbreiden en ondersteunen;
- het verder ontwikkelen van de begrippen herstel en ervaringsdeskundigheid;
- een werkplaats zijn voor nieuwe initiatieven en experimenten op gebied van toepassing van ervaringsdeskundigheid.

We zijn er als organisatie trots op dat wij belangrijke stappen hebben gezet om de deskundigheid van cliënten in onze organisatie te benutten en gaan er samen aan werken om die invloed in de toekomst uit te breiden. Zo gaan wij met zorg vooruit!

---

2 Naar voorbeeld van ROC Zadkine in Rotterdam

GGzE blijft zich in de komende jaren inzetten voor datgene, waar in onze regio behoefte aan bestaat en waar verwijzers en cliënten ons op aanspreken, namelijk een breed en samenhangend palet aan behandeling en zorgverlening voor zowel eenvoudige en complexe als voor zeer complexe problematiek. Voor meer informatie over de vele diensten die GGzE levert, verwijzen wij u naar onze website: www.ggze.nl.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhovens Dagblad van 06-07-2001

Fontyscursus voor 'ervaringsdeskundigen' psychiatrie

Vrijdag 6 juli. EINDHOVEN - Fontys gaat vanaf september cursussen verzorgen voor (ex-)psychiatrische patiënten. Er is steeds meer behoefte aan hun 'ervaringsdeskundigheid'. Niet alleen om de belangen te kunnen behartigen van de sterk groeiende groep lotgenoten, maar ook voor bijvoorbeeld de vernieuwing van de zorg.

De inbreng van (ex-)cliënten wordt daarbij steeds meer gewenst en zelfs als noodzakelijk geacht door instellingen. Bij de stichting Geestelijke Gezondheidszorg Eindhoven en De Kempen (GGZE) geven (ex-)cliënten nu bijvoorbeeld al trainingen aan medewerkers om hen een spiegel voor te houden hoe het is om patiënt te zijn.

Gastdocent

Daarnaast worden deze 'ervaringsdeskundigen' steeds meer gevraagd als gastdocent bij bijvoorbeeld opleidingen in de (geestelijke) gezondheidszorg, als voorlichter of als trainer of onderzoeker. Eén van de doelen van de opleiding is dat de ervaring van de cliënten ook naar betaalde functies kan leiden. De cursus is opgezet door

de Fontys Hogeschool Pedagogische Hulpverlening (SPH) samen met het Cliëntenbelangenbureau van de GGZE en het instituut voor Gebruikersparticipatie en Beleid in Amsterdam.

Bij het Cliëntenbelangenbureau van de GGZE - dat bijna vijf jaar bestaat - werken nu drie betaalde 'ervaringsdeskundigen' naast een tiental vrijwilligers. Christ Wesenbeek, coördinator, is één van de betaalde krachten. Hij wordt ook één van de docenten van de nieuwe opleiding. Volgens Wesenbeek was het in het verleden totaal onbelangrijk wat cliënten zelf vonden. Toen kwam er een tijd dat cliënten wel mee mochten praten, maar dat het al snel genoeg werd gevonden als er een vertegenwoordiger van de cliënten bij bepaalde beslissingen aanwezig was. 'Nu mogen we werkelijk meepraten, ook over de zorg. Maar dat betekent wel dat er inhoudelijk steeds meer gevraagd wordt van de cliënten naast hun eigen verhaal, en dat de behoefte aan opleiding en training groot is.'

Stempel drukken

De 'ervaringsdeskundigen' hebben zelf ook een flinke stempel gedrukt op de cursus: 'Bij Fontys kunnen ze hartstikke goed opleidingen maken, maar hier moet je toch met een aantal

dingen rekening houden waar zij niet zo snel aan denken. Het kan gebeuren dat het met een van de cursisten een dag niet gaat en ook zullen er cursisten zijn die 25 jaar geen boek hebben aangeraakt. De cursus is zo laagdrempelig mogelijk gehouden. Belangrijkste eis om mee te kunnen doen is dat iemand niet vastloopt in zijn eigen ervaringen en emoties', zegt Roland van den Nieuwenhuijzen.

Hij is zelf via de verslavingszorg in de psychiatrie terecht gekomen en nu ruim een jaar als vrijwilliger werkzaam bij het Cliëntenbelangenbureau. Hij wordt één van de eerste cursisten. Met een certificaat of diploma hoopt hij uiteindelijk ook betaald iets met zijn ervaringen te kunnen doen. 'Als iemand van instituut Clingendael op zijn deskundigheid wordt aangesproken, gebeurt dat ook niet voor niets. Waarom zou dat bij ons wel altijd zo moeten zijn, anderen doen immers hun voordeel met wat wij doorgemaakt hebben?'

5 Diversiteit

5.1 De kaders

“Samen beter – beter samen”

De samenstelling van de bevolking van Eindhoven wordt kleurrijker. 26% van de burgers is ‘migrant’, dat wil zeggen zelf of één van de ouders zijn in een ander land geboren. In tegenstelling tot het algemene beeld is 45% van deze groep afkomstig uit Westerse landen, en 55% uit niet-Westerse landen. Daartoe behoren ruim 9.000 personen met Turkse achtergrond, 5.000 Marokkaans, 6.500 Indisch-Nederlandse, 3.500 Surinaamse, 2.500 Antilliaanse en 1.700 met een Chinese achtergrond. Dat zijn dan nog maar de grootste groepen, want in totaal gaat het om wel 165 nationaliteiten en meer dan 200 etniciteiten (Visser & Hogervorst, 2004).

Vaak wordt multiculturaliteit, en dan vooral niet-Westerse multiculturaliteit, gelijkgesteld met armoede, achterstand en onveiligheid. Er ontstaat een stereotype beeld van de migrant. De behaalde successen verdwijnen daarbij uit beeld en de trots op wat bereikt is blijft achterwege: “zou je alleen kijken naar het verschil in opleiding tussen allochtone ouders en hun kinderen, dan is de educatiesprong die in een generatie gemaakt wordt, zonder meer indrukwekkend.” (Schnabel, 2004, p. 44)

De etnische diversiteit van de bevolking van Eindhoven is echter niet langer het primaire aangrijpingspunt voor gemeentelijk beleid. Onder de titel “samen beter – beter samen” is in de lente van 2005 door de gemeente Eindhoven een beleidskader vastgesteld dat vernieuwend kijkt naar diversiteit. Een goede richting, een nobel streven, maar ook het loslaten van het oude beleid dat de laatste jaren eigenlijk alleen nog maar gedomineerd werd door een tegenstelling tussen ‘autochtoon’ en ‘allochtoon’. Het nieuwe is dat er op allerlei manieren diversiteit bestaat in de samenleving en in plaats van dat te zien als een bedreiging kunnen wij daaruit de kansen benutten om een rijkere en sociale samenleving te realiseren. We worden sterker en beter als we het samen doen.

Waar dit kader kansen schept om los te komen van de schijntegenstelling tussen ‘autochtoon’ en ‘allochtoon’ geeft het gelijktijdig ruimte om op een andere manier naar diversiteit te kijken, meer vanuit een inclusief beleid. Er is een verschuiving van sociaal-culturele diversiteit naar een sociaal-economische diversiteit. Het eerste gaat over verschillen in ethniciteit of levensstijl of seksuele voorkeur of ... en is een verrijking voor de stad. De tweede gaat over armoede en sociale ongelijkheid en is

geen verrijking voor de stad. Problemen van mensen zijn bepalend voor het maken van onderscheid en het bieden van ondersteuning en daarin ligt er voor Eindhoven een belangrijke uitdaging. Daar waar er kracht schuilt in de profilering van Eindhoven als brainport, en wij trots zijn op een groot aantal hoog opgeleiden, moeten wij gelijktijdig ook zorgen voor voldoende mogelijkheden en werk voor laaggeschoolden.

Bij een thema als diversiteit is het in deze tijd onmogelijk om niet stil te staan bij de spanningen in de samenleving die juist een bedreiging vormen om dingen samen beter te maken. Dat vraagt extra inzet van de partners van het Sociaal Debat Eindhoven. Zowel om op zoek te gaan naar wat in die samenleving factoren zijn van 'uitsluiting' of 'binding', als om actief een rol te hebben in concrete plannen en acties om een bijdrage te leveren aan het proces van 'bridging & bonding'. Meehelpen om bruggen te slaan en binding te geven aan mensen en buurten.

Geen gemakkelijke opgave maar er zijn wel enkele hele concrete startpunten:

- Hou het klein
- Zorg dat alle mensen mee kunnen doen
- Initieer en stimuleer contacten tussen mensen
- Investeer in eigen kwaliteit van personeel
- Zorg voor goede voorbeelden
- Van doelgroepbeleid naar achterstandsbeleid

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 28-06-2005

De allochtoon bestaat niet meer in Eindhoven

Door YOLANDA DE KOSTER

Dinsdag 28 juni 2005 - EINDHOVEN – Straatnaambordjes waarop namen van Spaanse schrijvers prijken, in plaats van alleen Nederlandse auteurs. Of de realisatie van een 'multiculturele theetuin', waarin bijvoorbeeld Engelse thee met een typisch Nederlands koekje wordt geserveerd op een Turks dienblad.

Aan dit soort aanpassingen in het Eindhovense straatbeeld wordt gedacht om Eindhovenaren op een speelse manier te laten zien dat er meer in de wereld te koop is dan de eigen leefwereld. In de hoop zo een leefbare en meer verdraagzame multiculturele samenleving te bevorderen, die in Eindhoven maar liefst 165 nationaliteiten telt.

Dat is de insteek van de visie van het college van B en W op wat vroeger het minderhedenbeleid heette, maar dat nu als diversiteitenbeleid door het leven gaat. De visie wordt vanavond in de commissie welzijn besproken.

Denk niet wit, denk niet zwart, denk niet zwart-wit, maar in de kleur van je hart. In deze passage – uit een lied van

Frank Boeyen – ligt de kern van de visie vervat.

Het moet in de stad afgelopen zijn met het verschil tussen autochtoon en allochtoon, in etniciteit dus. Als er al onderscheid gemaakt moet worden, dan wordt niet meer het begrip allochtoon gebruikt, maar migrant, stelt het college.

Maar Eindhovenaren zijn bovenal Eindhovenaren. Sommigen zijn er 'toevallig' geboren en getogen, anderen 'toevallig' in Duitsland, Marokko, Spanje, Somalië of welk land dan ook. Maar het zijn allemaal mensen, individuen, die allemaal van elkaar verschillen maar ook samen moeten wonen en samen moeten leven.

Achterstand

Mensen die hulp nodig hebben, moeten die krijgen. En niet omdat ze Turk of Spanjaard zijn, maar omdat de man of vrouw bijvoorbeeld opvoedingsondersteuning nodig heeft, of omdat een kind om huiswerkbegeleiding zit te springen. Het zogenaamde doelgroepenbeleid wordt losgelaten. Niet afkomst is leidend, maar achterstand.

Stigmatisering

De komende jaren moet onder meer

hard worden gewerkt aan dialoog en communicatie, in vooral buurten en wijken. Ook moet actie worden ondernomen om een einde te maken aan de negatieve beeldvorming en stigmatisering van bepaalde bevolkings- of geloofsgroepen.

Om deze nieuwe beleidsuitgangspunten concreet te maken én vooral om de stad erbij te betrekken, wordt een 'Dag van de diversiteit' in het leven geroepen. Eindhovenaren worden die dag gevraagd ideeën te presenteren om het nieuwe beleid handen en voeten te geven. De beste ideeën worden beloond met een stimuleringsbijdrage. Daarvoor stelt de gemeente tienduizend euro beschikbaar.

5.2 Samen beter – beter samen; op weg naar een inclusief beleid

Elly van de Kallen

Diversiteitbeleid gaat om het samenleven met verschillen. Verschillen zijn individueel bepaald. Opleiding, milieu, werk, handicap, geslacht, seksuele voorkeur, hobby's enz. en ook je (ethnische) afkomst. Die laatste is er slechts 1 in een lange rij.

Etnische afkomst is de laatste jaren gebombardeerd tot hét verschil tussen mensen. Er waren/ zijn twee varianten: autochtoon en allochtoon. Alsof dat twee homogene groepen zijn die tegenover elkaar staan. Meer recent wordt allochtoon geassocieerd met islam en wordt de aandacht vooral daarop gevestigd: christenen versus moslims. Mede door het voortdurend hameren op verschillen neemt de polarisatie tussen (groepen) mensen toe.

Kern van het nieuwe diversiteitbeleid “Samen beter, beter Samen”

Iedere inwoner van Eindhoven is verantwoordelijk voor zichzelf, de anderen en de samenleving en dient daaraan bij te dragen. Eindhoven gaat extremisme en radicalisering tegen en bevordert een inclusieve samenleving. Dit betekent een samenleving met ruimte en kansen voor allen, hulp en on-dersteuning voor wie dat nodig heeft. Mensen die zichzelf buiten de samen-leving plaatsen en deze samen-leving verstoren worden hard aangepakt.

De gemeente Eindhoven wil het samenleven van individuen mét elkaar in één samenleving, één stad waarin mensen prettig samenwonen en met voor iedereen heldere, hanteerbare en eenduidige regels, dialoog en interactie bevorderen. Daarbinnen heeft iedereen recht op doeltreffende hulp en ondersteuning (binnen de daarvoor, voor iedereen geldende kaders) en een individuele plicht om zich aan geldende regels te houden, en bij te dragen aan de opbouw van onze samenleving, oftewel actief burgerschap. Iedereen moet gebruik kunnen maken van de algemene voorzieningen. Alleen wanneer een bepaald probleem aantoonbaar een etnisch-culturele achtergrond heeft, en uitsluitend kan worden aangepakt door in de aanpak te focussen op een bepaalde doelgroep, wordt dit tijdelijk mogelijk gemaakt. Er wordt ten aanzien van diversiteit inclusief beleid gevoerd.

Het gaat dus om:

- Het samenleven met verschillen;
- Het serieus nemen van artikel 1 van de Grondwet;
- Afkomst is geen issue, achterstand wel;
- Mensen worden gewaardeerd om c.q. aangesproken op hun gedrag, niet op de

groep waartoe zij ‘behoren’;

- Wij vragen voordat wij oordelen.

Dit beleid is eind september 2005 door de gemeenteraad van Eindhoven vastgesteld. Het belangrijkste verschil met eerder gevoerd beleid is dat doelgroepenbeleid is omgezet naar achterstandenbeleid en dat dit nieuwe beleid vertaald zal worden in een gemeentebreed en concreet actieplan.

Grondwet

De gemeente Eindhoven neemt artikel 1 van de Grondwet heel serieus. Wij maken dus geen onderscheid, tenzij het maken van verschil noodzakelijk is om een oplossing voor individuele problemen/ achterstanden haalbaar te maken. Daarbij willen we een hernieuwde weging tussen het algemeen belang en het individueel belang: we willen aandacht voor het functioneren van individuen in het algemene kader van de samenleving. Wij willen mensen in staat stellen en stimuleren om verantwoordelijkheid te nemen voor zichzelf én voor anderen. Daarvoor is nodig dat iedereen geaccepteerd wordt zoals hij/ zij is, met alle kenmerken die daarbij horen en voor zover dat niet strijdig is met de verantwoordelijkheid voor en het belang van anderen.

Naar deze grondwet willen wij handelen. Wij realiseren ons dat met het doen van deze uitspraak de werkelijkheid niet verandert. Daarop is inspanning nodig.

Voorleven

Een wat ouderwetse maar heldere term uit de pedagogiek spreekt over voorleven, dat wil zeggen: leven op de manier die je van anderen vraagt. Doen wat je zegt dat belangrijk is, het goede voorbeeld geven. Dit is een taak voor allen, zeker ook voor de overheid: sta erbij stil of je handelen in één lijn staat met hetgeen je uit wilt dragen. Daarom is diversiteitsbeleid inclusief beleid en heeft het gevolgen voor alle programma's en alle instellingen. Het betekent bijvoorbeeld ook dat, als je de dialoog tussen mensen belangrijk vindt, je deze dialoog aangaat over belangrijke onderwerpen. Het maken van beleid is zo'n belangrijk onderwerp.

In oktober 2004 hebben we daarom 6 gesprekken gevoerd met totaal zo'n 100 personen uit de 16 grootste nationaliteitsgroepen in onze stad. Alle typen migranten waren vertegenwoordigd: vluchtelingen, westerse migranten, oost Europese migranten, migranten uit voormalige koloniën en arbeidsmigrant. Die mensen gingen met elkaar in gesprek over de thema's die in het kader van diversiteit bij voorrang moeten worden aangepakt en welke rol daarin de gemeente, het maatschappelijk middenveld en de bewoners van Eindhoven hebben. Opvallend was dat, mét alle verschillen, er steeds snel consensus was over wat nu belangrijk is. De thema's en prioriteiten die uit deze gesprekken naar voren kwamen

zijn verwerkt in het diversiteitbeleid. De inhoud van de nota is teruggekoppeld, deze mensen zijn betrokken bij het gesprek met de commissie Pavem en worden nu, 1 jaar na hun eerste betrokkenheid, opnieuw uitgenodigd om mee te praten over verdere acties.

Multiculti = succesvol

Multiculturele samenlevingen zijn (ook economisch) sterker dan monoculturele samenlevingen: vb Amsterdam versus Istanbul. Het multiculti aspect bevat vooral kansen en daarnaast een (relatief klein) risico. Dat risico moet niet genegeerd worden, maar mag niet de boventoon voeren. Radicalisering, het woord zegt het al, is een proces. Op dit proces, dat plaatsvindt in de marges van onze samenleving en binnen verschillende groepen, kan en moet worden ingegrepen. Een belangrijk aspect daarbij is het 'insluiten' van de mensen in onze samenleving. Als mensen zich verbonden weten en voelen, als zij een toekomstperspectief hebben, wordt het ook hún samenleving en zullen zij zich niet op steeds extremere manieren van die samenleving afkeren. Dit geldt voor allen die zich aangetrokken voelen tot extremen, of dat nu rechts, links, dogmatisch of fundamentalistisch is.

Mind set

We willen langs tal van wegen komen tot een open kijk op en naar elkaar, tot dialoog en communicatie, tot verbinding, tot accent op wat ons samenbrengt. Dat moet zich uiten in ieders manier van doen, van praten, van denken. Dat gaat niet vanzelf. Daarop is inspanning nodig.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhovens Dagblad van 18-11-2004

Paul Rosenmöller tijdens bezoek aan dialoog met allochtonen in Eindhoven:

**'Samenleving gebaat bij nieuw begrip
van wij en zij'**

Door ANNELIES VAN DER WOUDE

Donderdag 18 november 2004 - EINDHOVEN – In plaats van mensen te beoordelen op hun geloof of etniciteit, zouden mensen elkaar moeten beoordelen op 'wij' en 'zij'. „Wij' zijn de mensen die geloven in democratie en respect voor de medemens, ongeacht huidskleur of geloofsovertuiging. 'Zij' zijn de extremisten, de kleine groep autochtonen en allochtonen die de democratie willen ontwrichten“, aldus voormalig politicus Paul Rosenmöller gisteravond tijdens een dialoog in het stadhuis met allochtone bewoners uit Eindhoven.

In zijn functie als voorzitter van de commissie Participatie van Vrouwen uit Etnische Minderheden (Pavem) was Rosenmöller samen met de voormalig MKB-voorman Henk de Boer te gast bij de maatschappelijke dialoog. Dit gesprek vond plaats op initiatief van de gemeente Eindhoven en was bedoeld als afronding van stads gesprekken die wethouder J. Kuppens (welzijn, GroenLinks) de afgelopen tijd heeft gevoerd met verschillende

allochtone groeperingen. De bevingen van deze gesprekken moeten in de zomer van volgend jaar leiden tot een diversiteitsbeleid voor Eindhoven.

's Middags vond op kosten van de gemeente en het CWI een buffet plaats voor ongeveer zeventig werkzoekende allochtone vrouwen, zestig werkgevers met vacante banen (onder meer in de schoonmaakbranche, in de gezondheidszorg en kinderopvang) en consultants van reïntegratiebedrijven. Het doel van dit buffet was om contacten te leggen en arbeidsovereenkomsten te sluiten. Na afloop klonken aan weerszijden veel positieve geluiden over dit initiatief.

Later op de avond, tijdens de dialoog, stond de vraag centraal hoe mensen elkaar beter kunnen leren kennen. Volgens Rosenmöller is het juist nu de maatschappij verhardt, noodzakelijk dat mensen met elkaar blijven praten. „We krijgen de neiging om ons terug te trekken in de eigen gemeenschap. We worden oesters voor elkaar, dat kan en mag nooit de bedoeling zijn. Als je elkaar niet kent, kun je elkaar ook niet begrijpen“, aldus Rosenmöller. Commissielid Henk de Boer: „We leven in een samenleving waar mensen bang voor elkaar zijn. Het dondert niet welke kleur je hebt, ook autochtonen groeten elkaar niet meer op straat.“

Uit de zaal klonk vooral het geluid dat het niet om cultuur gaat, maar om mensen. „We zijn geen steek verder gekomen met al die gezellige hapjes en dranken uit andere culturen. We kennen elkaar nog steeds niet“, aldus een van de aanwezigen. Een andere vrouw opperde om het vak interculturele communicatie in te voeren als verplichte lesstof op middelbare scholen. Weer een ander vond dat leraren moeten worden bijgeschoold over buitenlandse culturen en andere religies.

5.3 Bruggen slaan en binding

Wim Kop

In media, maar ook in dagelijkse gesprekken, gaat het opvallend vlug over tegenstellingen in de multiculturele samenleving. Deze vermeende tegenstellingen trekken scheidslijnen tussen autochtonen en allochtonen, moslims en niet-moslims, Nederlandse waarden en normen en die van anderen. Bij culturele diversiteit is onderkennen van verschillen en zoeken naar overeenkomsten een belangrijk uitgangspunt. Verschillen tussen (sub)culturen kun je niet wegpoetsen, maar er zijn ook legio overeenkomsten en het zijn juist de overeenkomsten die mensen bindt. In deze bijdrage aan het thema culturele diversiteit behandelen we de vraag of en hoe we scheidingen in de multiculturele samenleving kunnen voorkomen. Het antwoord op deze vraag ligt ons inziens in de directe woonomgeving; een uitdaging dus voor lokale partners.

Weinig contact tussen autochtonen en allochtonen

In de volksmond heet het dat allochtonen vooral elkaar opzoeken, zij willen geen contact met autochtonen. Dat de gerichtheid op de eigen groep een rol speelt bij het leggen van contacten, kan niet worden ontkend. Zo blijkt uit recent eigen onderzoek onder Turkse ouderen in Tongelre³ dat een zeer grote groep Turkse ouderen, vanwege een geringe beheersing van de Nederlandse taal en de aard van hun contactennetwerk, vooral op de eigen groep georiënteerd is. Deze neiging tot segregatie is echter niet geheel en al een eigen keuze, ook de autochtone bewoners hebben hierin hun aandeel. Het Sociaal Cultureel Planbureau rapporteert dat al zeker twintig jaar ongeveer de helft van de autochtone bevolking niet naast allochtonen wil wonen en dat nog geen derde deel van de autochtone Nederlanders contact met migranten onderhoudt (Gijsberts & Dagevos, 2005). Hoewel zeker niet altijd zo bedoeld, bevat deze situatie elementen van uitsluiting; nieuwkomers worden niet als vanzelfsprekend toegelaten.

Palet heeft in Waalwijk, Tilburg, Gilze-Rijen, Oosterhout en Veghel het project “Bewoners aan het woord” uitgevoerd. In dit project vragen bewoners in een wijk aan andere bewoners hoe zij zich in hun wijk thuis voelen. In al deze gemeenten blijkt dat allochtone bewoners graag meer contact hebben met autochtone burens en zich hier ook voor in willen spannen. Toch komt dit contact maar mondjesmaat op gang.

De oorzaak voor dit gebrek aan contact ligt meer bij handelingsverlegenheid dan bij onwil. Simpel gezegd, men wil wel, maar weet niet goed hoe die eerste stap te zetten. Uit het voorgaande zal duidelijk zijn dat voor het ontbreken van contact tussen autochtonen en allochtonen niet eenzijdig een verantwoordelijke kan worden

aangewezen. Beiden hebben hierin hun aandeel, dus oplossingen vragen om activiteiten waar zowel autochtonen als allochtonen bij betrokken zijn.

Binding en bridging

Segregatie wordt vaak gezien als een van de belangrijke problemen van de multiculturele samenleving. Er zou daarom meer aan spreiding gedaan moeten worden. De Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) maakt duidelijk dat de mogelijkheden voor spreiding marginaal zijn en dat in spreiding niet de echte oplossing zit (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, 2005). Er hebben altijd vormen van segregatie bestaan hebben en deze zullen blijven bestaan. Segregatie op zichzelf is niet negatief, de vraag is meer hoe je segregatie positief kunt benutten? In dit verband gebruikt de RMO de term binding. In deze inleiding zal dit begrip worden gekoppeld aan de term bridging.

De RMO noemt een aantal manieren om binding tussen groepen te creëren. Het gaat hierbij o.a. om het verbeteren van de sociaal economische positie van minderheden, maar ook om het bevorderen van contact en interactie en het bevorderen van overbruggend leiderschap. RMO bedoelt dat scheidingen beslecht kunnen worden door samen met autochtonen en allochtonen projecten en activiteiten op verschillende terreinen te organiseren. Met name gemeenschappelijke sport- en recreatiemogelijkheden bieden hiervoor aanknopingspunten. Verder wijst de RMO op het belang dat zich allochtoon kader ontwikkelt. Dit kader (voorzitters van zelforganisaties, sleutelpersonen en maatschappelijk georiënteerde moskeeën) kan een belangrijke rol spelen bij het bevorderen van contact met de gevestigde samenleving. Hier klinkt nog een zekere bevlogenheid in door; is dit niet wat reeds jaren met de allochtone zelforganisaties beoogd werd? Verder ontbreekt wederkerigheid, het moet gaan om autochtonen én allochtonen.

De Amerikaans socioloog Putnam heeft verschillende publicaties gewijd aan de wijze waarop deze wederkerigheid bevorderd wordt (Putnam, 2000; Putnam & Feldstein, 2003). Putnam beschrijft wederkerigheid als een belangrijk kenmerk van sociale netwerken: "als ik iets voor jou doe, doe jij ook iets voor mij". Deze frase moet vooral worden opgepakt als het ontwikkelen van sociaal kapitaal, waarbij vertrouwen dat op elkaar kan worden gerekend een grote rol speelt. Het gaat dus niet om het ineens leveren van een tegenprestatie.

Putnam onderscheidt twee vormen van sociaal kapitaal: 'bonding' en 'bridging'. Bonding gaat over relaties tussen mensen binnen de eigen groep en de onderlinge

solidariteit. Bonding, dus gebondenheid aan de eigen groep, is een belangrijke voorwaarde om het contact naar anderen te leggen. Deze vorm van sociaal kapitaal kan leiden tot uitsluiting van anderen, maar dat hoeft niet te gebeuren.

Bridging slaat bruggen tussen verschillende groepen. Bij bridging is ontvankelijkheid van de ander een belangrijke voorwaarde voor de wederkerigheid in de contacten. We moeten dus zoeken hoe we het element van bridging waar kunnen maken. Met name op dit laatste aspect spelen algemene organisaties en zelforganisaties in het maatschappelijk middenveld een belangrijke rol.

Good practices

Wat zijn positieve voorbeelden van bridging? In Roosendaal is vanuit buurtsportactiviteiten met Marokkaanse jongeren in Kalsdonk een breed project ontstaan waarin huiswerkbegeleiding wordt gegeven, buurtpreventiewerkers, mentoren en coaches aan de gang zijn en de vrijwilligers die hierbij worden betrokken steeds diverser (autochtoon en allochtoon) van samenstelling zijn.

Twee jaar geleden constateerde het bestuur van de wijkvereniging Stokhasselt dat zij structureel de aansluiting met allochtone buurtbewoners miste. Na inzet van een project "Bewoners aan het woord" als vorm van activerend onderzoek waarbij autochtone en allochtone vrijwilligers hun buurt gingen bevragen, zijn er nu verschillende interetnisch samengestelde werkgroepen actief, op terreinen als moeder-kindgroepen en portiekgesprekken.

Ook in Eindhoven liggen perspectieven. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de aanpak met buurtvaders, die inmiddels meer doen dan alleen hun zoontjes in het gareel houden.

Uit al deze voorbeelden blijkt het belang van de kleinschaligheid, gericht op de eigen buurt en met betrokkenheid van de bewoners. Willen we scheidingen in de samenleving voorkomen, dan is aandacht voor de sociale cohesie op buurt en wijkniveau een belangrijke pre. Voor de volgende raadsperiode zal hier een uitdaging liggen. Stimuleren dat bestaande kaders, wijkorganisaties, allochtone zelforganisaties zich gezamenlijk inspannen om het contact tussen multi-etnische bevolkingsgroepen te vergroten.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 24-10-2005

Marokkaans Iftaarfeest kweekt onderling begrip

Door TON LEENEN

Maandag 24 oktober 2005 - EINDHOVEN - Indrukwekkend was het Iftaarfeest zaterdagavond. Het was georganiseerd door het Marokkaans Vadercomité uit de wijken Vaartbroek en Eckart. Het Iftaarfeest wordt door de Marokkaanse moslimgemeenschap in Eindhoven aangegrepen om het vasten even te verbreken na zonsondergang. Want zolang de vastenmaand Ramadan nog niet voorbij is, houdt de moslimgemeenschap zich daaraan.

De avond trok ruim tweehonderd bezoekers. Onder hen bevonden zich onder anderen wethouder Kuppens (GroenLinks, Welzijn). „Wij krijgen als college veel van deze uitnodigingen. Als het even kan, gaan we dan ook.“

Ook vertegenwoordigers van de Wijkraad Vaartbroek /Heesterakker waren aanwezig, evenals gemeenteraadsleden. Jammer dat er op dit feest maar zo weinig autochtonen mensen zijn, was hun mening.

Maanstand

„Wij zitten nu op de helft van de Ramadan, daarom houden we dit

feest“, zegt Mustafa Zanzan van de organisatie. „Omdat niet duidelijk is hoelang we nog moeten vasten, hebben voor deze feestelijke vastenonderbreking gekozen na zonsondergang.“ De Ramadan kan dit jaar 29, maar ook 30 dagen duren. Dat is afhankelijk van de maanstand.

Nadat om vijf over half zeven de zon is ondergegaan en er kort is gebeden, kan er gegeten worden. Een overvloed aan Marokkaanse gerechten wordt aan de tafels uitgedeeld. Van soep tot vijgen, maar ook Marokkaanse loempia's en pannenkoeken ontbreken niet. Na het eten brengt de Marokkaanse muziekgroep Al Badil enkele ballades.

Respecteren

Even later wordt de sfeer serieus tijdens een discussie met het thema Islam en Burgerschap. Een belangrijke rol spelen PvdA-fractievoorzitter Jan van den Biggelaar en de uit Soedan afkomstige imam Abu-Bakr Alfadil van de Eindhovense Al Fourqaan Moskee. „Kunt u mij uitleggen hoe u zou reageren als in uw fractie een islamitische vrouw zit die u uit geloofsovertuiging geen hand wil geven?“, vraagt de imam aan Van den Biggelaar.

„Gewoon respecteren, net zoals ik ieder ander respecteer ongeacht geloof

of afkomst“, reageert Van den Biggelaar. Dat antwoord levert hem een staande ovatie op.

Die krijgt de imam even later ook als hij zegt: „Als jonge moslim mannen niet naar mij toekomen als ze problemen hebben, zijn ze verkeerd bezig. Als ik zie dat er in een jeugdgevangenis, waar plaats is voor 450 ontspoorde jongeren, tachtig procent moslim is, is dat geen goede zaak. Daar moeten we met z'n allen iets aan doen. Want alleen naar één doelgroep in de samenleving wijzen, is een slechte zaak. Zeker in deze tijd.”

5.4 Duurzaamheid in reïntegratie

Frida Hengeveld en Marieke Blei

Bevorderen arbeidsparticipatie - scholing voor werkzoekenden

Nog te veel mensen staan langs de kant en zijn vaak onvoldoende toegerust om een duurzame plaats te verwerven op de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd vragen de werkgevers steeds meer competenties, niet alleen vaktechnisch, maar ook op het sociale en communicatieve vlak. Zelfs bij werkenden dreigen al problemen te ontstaan bij de inzetbaarheid van het personeel. De verwachting is dat er over enkele jaren een overschot zal ontstaan aan laagopgeleiden terwijl het tekort aan hoger opgeleiden zal groeien. Deze situatie brengt ook met zich mee dat voor werkzoekenden de afstand tot de arbeidsmarkt steeds groter dreigt te worden. In haar werkgelegenheids- arbeidsmarktbeleid zal de gemeente anticiperend te werk moeten gaan. Dat betekent dat korte termijnoplossingen vaak niet toereikend zullen zijn. Voor de gemeente, die verantwoordelijk is voor een actief reïntegratiebeleid en de Wet Werk & Bijstand, kan het wel verleidelijk zijn om te koersen op de korte termijn belangen, zoals bijvoorbeeld een zo kort mogelijke uitkeringsperiode. Beleid dat echter gericht is op duurzaamheid en de langere termijn koerst op het versterken van de positie op de arbeidsmarkt, zodat een jojo-effecten voorkomen worden. De gemeente zal er kritisch op toe moeten zien dat er in het kader van het reïntegratiebeleid, voldoende ruimte is voor scholing, zeker voor de mensen die behoren tot de fasen 2 en 3 bij het CWI. Scholing moet gezien worden als een voorinvestering die zich terugverdient. Terugverdient in de zin van een goed functionerende arbeidsmarkt én terugverdient in de betekenis van een gezonde samenleving, waarin tweedeling wordt teruggedrongen en waarin iedereen mee kan doen. Langs de weg van scholing en training worden mensen immers weerbaar, waardoor zij instaat zijn hun eigen verantwoordelijkheid te nemen voor actieve participatie. De volwasseneneducatie en het deeltijd-mbo bieden hiertoe vele mogelijkheden.

Voor werkzoekenden met bijzondere problematiek (fase 4) is niet alleen scholing van belang maar zal er ook hulp geboden moeten worden op andere gebieden zoals schuldsanering, hulpverlening e.d. Volwasseneneducatie en welzijnsprogramma's kunnen ook hierbij ondersteunend werk verrichten. De gemeente dient in het kader van het economische beleid, samen met werkgevers, tevens oog te hebben voor 'scholen op voorraad' voor als de conjunctuur weer aantrekt en voor preventief beleid dat voorkomt dat mensen dreigen uit te vallen. Gemeente, kennisinstellingen en sociale partners zullen hierbij samen moeten zoeken naar de optimale aanpak.

In de structuur van de arbeidsparticipatie en van de werkloosheid is zichtbaar dat

het vooral laagopgeleiden, ouderen, mensen met beperkingen in hun beschikbaarheid en arbeidsgeschiktheid en etnische minderheden zijn, die de grootste risico's lopen om permanent of periodiek (conjunctuur) buiten het arbeidsproces terecht te komen. De verwachte ontwikkeling van de arbeidsmarkt maakt duidelijk dat de komende jaren nog met een relatief hoog niveau van werkloosheid rekening gehouden zal moeten worden (Sociaal Economische Verkenning Noord-Brabant 2005).

Iedereen doet mee - alfabetisering en activering van volwassenen

Een te grote groep mensen kampt met gebrekkige basisvaardigheden, waardoor deelname aan de samenleving problematisch is. De Provincie Noord-Brabant schat dat er op dit moment ca. 210.000 Brabanders zijn die aangemerkt kunnen worden als functioneel analfabeet (Kennis = Meedoen). Voor deze mensen komt een volwaardig meedraaien in de samenleving in het gedrang. Een andere groep die problemen ondervindt zijn de mensen die de Nederlandse taal niet beheersen en die daardoor op achterstand staan. Voorts kan actieve deelname belemmerd worden vanwege knelpunten die zich voordoen bij de combinatie van zorg en arbeid.

Op al deze terreinen dient de gemeente een actief beleid te voeren om deze groepen te bereiken en de bedienen. Door sociale structuren te versterken en samenwerking tussen instellingen te bevorderen kunnen nieuwe arrangementen ontstaan en oplossingen gecreëerd worden. Bijzondere zorg gaat uit naar de achterstandssituatie van (allochtone)vrouwen. Door hen te bereiken wordt niet alleen hun sociale isolement opgeheven, maar ontstaat er ook een doorwerking naar het jeugdbeleid. De inzet op opvoedingsondersteuning zal daarom gecontinueerd en waar nodig geïntensiveerd moeten worden. Door maatschappelijk stages te organiseren, bijvoorbeeld bij het vrijwilligerswerk, kan gewerkt worden aan het 'vergroten van de wereld' en aan een grotere maatschappelijke betrokkenheid. Door een actieve aanpak kunnen veel nu nog verborgen potenties aangeboord worden. Het is daarbij wel zaak dat de gemeente in voorwaardelijke zin zorg draagt voor het instandhouden van voldoende expertise (taalonderwijs, sociale activering en begeleiding) in de gemeente om dit beleid te effectueren. Bij haar aanpak kan de gemeente inzetten op een aansluiting op het Provinciale beleid Kennis = Meedoen. De Provincie onderscheidt in 'Goed Bij in Brabant' een aantal typen projecten zoals nieuwe manieren om mensen te verleiden tot leren, nieuwe leervormen 'leren door doen' en nieuwe vormen om eerder geleerde competenties te erkennen. Centraal staat het rechtstreeks stimuleren van de mensen zelf zonder dat daarbij een indeling in 'hokjes' relevant is. De gemeente kan een regierol op zich nemen bij het stimuleren van samenwerking tussen beroepsonderwijs, welzijnsorganisaties, bibliotheken,

volksuniversiteiten enz. zodat er een passend aanbod ontwikkeld wordt.

Ook in het 'verkeer' buiten het betaalde werk om moeten mensen mee kunnen doen. In dit 'alledaagse leven' worden eveneens steeds meer eisen aan mensen gesteld. Om een treinkaartje te kunnen kopen, moet je Nederlands kunnen lezen en een automaat durven bedienen. En om je eigen belangen te kunnen behartigen, moet je kunnen en durven communiceren en onderhandelen. Alleen met de nodige basisvaardigheden kunnen mensen zich in de moderne samenleving handhaven. (Provincie Noord-Brabant / Kennis = Meedoen 2005)

Aandachtspunten voor lokaal beleid omvatten:

- Een actief werkgelegenheids- en arbeidsmarktbeleid: scholing in het kader van reïntegratie hulpverlening waar nodig, anticyclisch 'scholen op voorraad' en preventiebeleid om uitval uit het arbeidsproces te bestrijden.
- Een actief alfabetiseringsbeleid / aanboren van verborgen potentieel, opdat iederéén mee kan en gaat doen.
- Stimuleren van nieuwe arrangementen voor combinaties van zorg- werk en leren.
- Op peil houden van expertise op het terrein van volwasseneneducatie en welzijnzorg.

Tot slot

Onderwijs, scholing en maatschappelijke activering zijn de grondstoffen voor een gezonde samenleving. Met behulp van deze grondstoffen kunnen mensen hun weg vinden bij het opbouwen van een zelfstandig bestaan. Van de gemeente mag verwacht worden dat zij al haar mogelijkheden zal benutten en pro-actief zal handelen om optimale mogelijkheden te bieden. De geformuleerde actiepunten zullen daar zeker aan bijdragen.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhovens Dagblad van 18-03-2005

bouw aan zich verplicht.“

MEER KANSEN VOOR LEERLINGEN IN DE BOUW

'Dit is leuk, dit is tenminste echt'

Door PATRICK WIERCX

Vrijdag 18 maart 2005 - EINDHOVEN - Leerlingen moeten weer een kans krijgen op een oefenwerkplek in de bouw. De gemeente Eindhoven, het ROC en de samenwerkende bouwbedrijven in de regio hebben gisteren een overeenkomst getekend waarin ze elkaar beloven daar meer oog voor te hebben.

Anderhalf jaar geleden had bouwbedrijf Ballast Nedam in zuid-Nederland nul leerlingen. Het was een slechte tijd voor aannemers, zo weet personeelsfunctionaris Piet Verbaant van het Eindhovense bedrijf. „Wat een bedrijf dan doet, is proberen het eigen personeel zoveel mogelijk te behouden. In december 2003 had Ballast Nedam een ontslagronde. Dat waren geen leuke tijden.“

Voor leerlingen is in die situatie geen plek, geen tijd en geen geld. Op langere termijn wreekt zich dat en is die ontwikkeling funest voor de bouwwereld. Verbaant: „De markt trekt momenteel weer wat aan. Je zult er alles aan moeten doen om leerlingen te interesseren voor de bouw. Dat is de

Gisteren waren al diegenen die op regionaal gebied belang hebben bij dat herstel van de positie van de leerling bijeen in Eindhoven. Zij ontmoetten elkaar op de bouwplaats van het nationaal zwembad bij De Tongelreep) aan de Willem Elsschotlaan. In een overeenkomst gisteren ondertekend verplichtten allen zich in te zetten voor leerlingwerkplaatsen in de bouw.

Aanwezig was de Bouw Educatie Groep (BEG), waarin de bouwbedrijven zich hebben verenigd. De BEG detacheert de leerlingen bij bouwbedrijven. De Bouwradius Groep, ook aanwezig, helpt bedrijven bij de begeleiding van leerlingen. Andere partners zijn het ROC (voor de theorielessen) en Bouwend Nederland, de werkgeversorganisatie van de bouwondernemingen. De gemeente Eindhoven, tot slot, tekende eveneens. De gemeente kan bij grote bouwprojecten eisen dat bouwbedrijven een bepaald aantal leerlingwerkplekken reserveren.

Tim Broeren (18) uit Best, Michael van Leerdam (17) uit Eindhoven en Dennis Stellen (19) uit Waalre zijn er goed mee. Tim leert voor timmerman, Michael leert voor bouw-

plaatsassistent en Dennis wil als metselaar aan de slag. Zij zijn deze week aan de slag gegaan bij Ballast Nedam. „Het beton ligt en nu komt het timmeren en metselen aan bod. Daar kunnen we de leerlingen goed in kwijt“, zegt Verbaant.

Tim Broeren is maandag begonnen met het stellen van profielen en kozijnen. Machtig mooi werk, vindt hij. „Op de bouw leer je veel meer dan op school“, is de mening van Michael van Leerdam. „Dit is leuk, dit is tenminste echt“, zegt hij. Elke leerling is toegewezen aan een leermeester, die het werk van de leerling begeleidt en controleert.

De sfeer op de bouw is prima, meent Dennis Stellen, en dat is hem veel waard. „Er wordt hier hard gewerkt maar er wordt op zijn tijd ook een grapje gemaakt. Dat is leuker werken voor iedereen. Daar hou ik wel van.“

6 Sociale cohesie

6.1 De kaders

Vertrouwen in de buurt, een veilige plek om met elkaar te leven en te wonen.

De wereld, ons dorp

Een tendens die de laatste jaren steeds duidelijk wordt is dat onze wereld gelijktijdig groter en kleiner wordt. Groter o.a. vanwege een mondialisering van de samenleving, een toegenomen mobiliteit en een ware revolutie waar het de toegenomen communicatie betreft. Er hoeft maar ergens ter wereld een ramp te gebeuren en vijf minuten later volgen we het nieuws direct via CNN en checken we even via de mobiele telefoon hoe het gaat met onze kennissen die toevallig in dat gebied verblijven.

Gelijktijdig leeft iedereen in een eigen buurt en is juist die buurt van groot belang om veilig met elkaar samen te wonen. Dan wordt de wereld 'klein' en zijn zaken als leefbaarheid en veiligheid, een dak boven je hoofd, een plek voor je kinderen, een plek voor de ouderen, goede voorzieningen, ruimte om te ontspannen enz. van grote waarde. Een samenspel van een groot aantal factoren bepaalt de sociale cohesie in een wijk en deze sociale cohesie is een van de belangrijkste pijlers onder de sociale kwaliteit.

Verschillende leefstijlen

Toch is het werken aan en het ondersteunen van de buurt geen automatisch gegeven. Helaas moet zelfs geconstateerd worden dat naarmate de buurt in een negatieve spiraal terecht komt de bereidheid juist sterk afneemt om nog te investeren. Een kleine groep mensen probeert er nog iets van te maken, maar de grote groep trekt zich terug op het eigen eiland van de woning of probeert op termijn te verhuizen naar een andere buurt.

Om de sociale cohesie te bevorderen in een wijk moet men rekening houden met de verschillende soorten bewoners van een wijk of buurt. Een nuttige typologie is die in vier categorieën aan burgers in de samenleving, afhankelijk van politieke betrokkenheid en politieke participatie (Verhoeven, 2004, p. 71). Elke groep vraagt een aparte aanpak:

- De *afhankelijke burgers* die in sterke mate afhankelijk zijn van de overheid en instanties;

- De *afzijdige burgers* die contacten onderhouden met de overheid wanneer hun eigen belang in het geding komt;
- De *afwachterende burgers* met grote sociale netwerken en daardoor onafhankelijk denken te zijn van de overheid;
- Als laatste de *actieve burgers* die vertrouwen hebben in de overheid en participeren bij grote maatschappelijke vraagstukken.

Te lang hebben overheid en instellingen antwoorden bedacht van achter de beleidstafel en te weinig is geluisterd naar de bewoners zelf. (Er zijn natuurlijk goede uitzonderingen te noemen.) Dit proces moet de komende jaren doorbroken worden en er moet weer vertrouwen ontwikkeld worden in de buurt. Bij de ‘sociale vernieuwing’ vanuit Rotterdam was al sprake van een kanteling van ontwikkeling van de buurt naar ontwikkeling door de buurt. Allereerst in de buurtbewoners zelf, maar daarnaast ook in de ‘sociale spelers’ die in buurten werkzaam zijn. Denk bijvoorbeeld aan de stadsdeelmedewerkers, de netwerkers van politie, de woningbouwcorporaties, de veldwerkers van welzijnsinstellingen enz. Bijzondere aandacht moet daarbij uitgaan naar kwetsbare groepen waarvan juist het doel is deze terug te brengen in de samenleving of ze juist zo lang mogelijk als zelfredzame burger te handhaven. Dit vraagt van alle betrokkenen een forse cultuuromslag.

Voor de overheid:

De overheid als ‘wegbereider’ van het proces. Geen dictaat van boven af, maar ruimte bieden aan de buurtbewoners en de sociale spelers in de buurt zelf.

Voor de buurtbewoners:

(Leren) ruimte nemen die de overheid biedt. Betrokkenheid bij de buurt vergroten en kaderafspraken met de sociale spelers.

Voor de maatschappelijke instellingen:

Activeren, organiseren en faciliteren maar geen verantwoordelijkheid overnemen.

Mogelijk dient daarbij een uitzondering gemaakt te worden voor die buurten waar de sociale cohesie en sociale kwaliteit sterk onder druk staan en waar specifieke problemen een regelrechte bedreiging vormen voor het (her)ontwikkelen van de wijk. Daar moet een overheid mogelijk werken aan “sociale herovering” op basis van ‘harde’ convenanten. Dit is ook een van de conclusie uit een recent rapport met de titel “Vertrouwen in de Buurt” (WRR, 2005).

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 23-03-2005

Ambtenaren helpen opruimen SMILE-team aan de slag in Stratum

Woensdag 23 maart 2005 - EINDHOVEN - De gemeente Eindhoven gaat buurten helpen hun eigen omgeving schoon te maken. In navolging van het BITE, dat staat voor Bestuurlijk Interventie Team Eindhoven, komt er een SMILE-team. Dat is een groep ambtenaren die de buurtbewoners helpt bij de schoonmaak.

De primeur is voor het stadsdeel Stratum. Daar is voor SMILE ook een afkorting bedacht: Sociale cohesie, Milieu en Leefomgeving Eindhoven. „Je moet er maar opkomen“, grapt Wildrik Burema, voorzitter van de stadsdeelcommissie Stratum.

Hij vertelt dat het idee kwam van burgemeester Sakkers, bij zijn bezoek aan de vergadering van de stadsdeelcommissie in december vorig jaar. Daar werd gesproken over de ergernissen in de buurten zoals zwerfvuil, hondenpoep, graffiti en illegale afvalstort. „Sakkers heeft de buurten uitgedaagd het initiatief te nemen“, gaat Burema verder. „Als buurtbewoners bereid zijn de handen uit de mouwen te steken, gaat de gemeente helpen.

Op die manier gaan de leefomgeving en het milieu er op vooruit, maar het is ook goed voor de sociale binding in de buurt.“

„De hoeveelheid zwerfvuil en zeker het illegaal gestorte afval is toegenomen sinds de milieupolitie is opgegaan in het algehele politiekorps“, zegt de manager van het stadsdeelkantoor Stratum, José Ratelband. „Maar laat duidelijk zijn dat de vervuiler verantwoordelijk is voor de rommel.“

Ratelband en Burema hopen dan ook dat de schoonmakers hun vervuilende buurtgenoten op hun gedrag gaan aanspreken. Het initiatief voor een schoonmaakactie moet komen uit de buurt en er moeten voldoende vrijwilligers zijn. De activiteiten van het SMILE-team komen bovenop de normale schoonmaak- en onderhoudswerkzaamheden onder verantwoordelijkheid van de gemeente. Het team zorgt dat de door vrijwilligers bijeengebrachte rommel wordt afgevoerd. Ook zorgt ze voor een vervolg met onderhoud en wordt met de politie overlegd over handhaving.

6.2 Samen Stad – Kansen voor de buurt

Arnie van de Veerdonk

Bevorderen van sociale cohesie

Het zou van lef en gevoel voor maatschappelijke urgentie getuigen als de nieuwe coalitie de ambitie “Samen Stad” van de huidige coalitie zou handhaven. Een duurzame investering in een “Samen Stad”-cultuur is – in onze ogen - noodzakelijk voor het bevorderen van de sociale cohesie in onze stad. Dat is belangrijk omdat deze binding van mensen met elkaar, de verbondenheid met hun buurt en met de stad, het cement van onze samenleving is.

Twee voorbeelden uit de wijkvernieuwing, want daarmee zijn wij bekend. Maar er zijn ook vele goede voorbeelden te vinden in het gemeentelijk impulsbeleid. In Oud-Woensel werken de corporatie en de gemeente met een enthousiaste groep van wijkpartners aan een ontwikkelingsrichting voor het gebied. We doen dat in een open en interactief proces, waarin professionals en bewoners gezamenlijk optrekken en elkaar inspireren. Het is een aanpak die ruimte biedt voor zijpaden, waardoor ook andere groepen kunnen aanhaken. Zo nam Hemelrijken-Gilde BV het initiatief om betekenisvolle plekken, mensen en verhalen te markeren (bollen-route). De resultaten daarvan verdwijnen niet in een boekenkast, maar nemen we mee bij de bepaling van de identiteit van het gebied. Hemelrijken-Gilde BV werkt intussen aan een vervolg. Parallel vindt er een woningonderzoek plaats in nauwe samenspraak met de bewoners van de vooroorlogse woningen. In het najaar gaan we in gesprek met de mensen in de verschillende deelgebieden om zicht te krijgen op het sociaal kapitaal en de ontwikkelingsmogelijkheden die er in de (mensen in de) buurt zitten. Gesprekken met de ondernemers leiden tot een gezamenlijke onderzoeksvragen voor de toekomst van de markt in relatie tot de detailhandel in het gebied. Er is ruimte om aansluiting te zoeken bij het gedachtegoed en de initiatieven van de woonservicezone etc.

De wens van de bewoners van de Bloemenbuurt-Zuid om bij de vernieuwing voort te bouwen op de sterke kanten van de buurt en op dat wat hen bindt, sluit goed aan op de ambities van de gemeente en Domein om een sociaal sterke buurt te creëren. Dat kan alleen indien de gemeente en Domein zich voor een langere tijd verbinden aan deze vernieuwing en aan de andere partners, waarvan de buurtbewoners de belangrijkste zijn. Daar hoort bij dat we videokunstenaars met de bewoners een herinneringsdocument laten maken, een begeleider inschakelen voor de oudere buurtbewoners, maar ook dat we de zorgen van de omwonende

eigenaar-bewoners inventariseren en met collectief particulier opdrachtgeverschap toekomstige bewoners mede vorm laten geven aan hun buurt. Met de bewoners van de Bloemenbuurt-Zuid hebben we het eigene van de buurt nader gepreciseerd en verbeeld in een schetsboek. Dat is de inspiratiebron voor de architecten, maar geeft ook mede richting aan de werving van toekomstige bewoners.

De Samen Stad-cultuur is geen cultuur van eindeloos polderen, maar van aanspreken en aanspreekbaarheid. Ieder op zijn eigen verantwoordelijkheid. Het betekent ook respect voor de eigenheid van partners.

Belangrijke elementen zijn: ruimte bieden voor ondersteunen en activeren, gericht zijn op het creëren van maatschappelijke meerwaarde, ruimte laten voor verschillen en last but not least: het betrachten van terughoudendheid: geen verantwoordelijkheden overnemen en de meerwaarde van samenwerking erkennen.

Ruimte voor ondersteunen en activeren

De Samen Stad-ambitie krijgt een steun in de rug door het recente rapport van de WRR “Vertrouwen in de buurt” (WRR, 2005).

De Raad breekt een lans voor kansen gedreven samenwerking in buurten, waarbij mensen individueel worden aangesproken op hun mogelijkheden en verantwoordelijkheden. Zo ontstaat er binding met elkaar en met de buurt. Dat vraagt om werkers die het gesprek aangaan met individuele bewoners, niet alleen de actieve bewoners of de zwakkeren, maar ook met de groepen die zich meer afzijdig houden of zich afwachtend opstellen. Werkers die geïnteresseerd zijn in de ervaringen van bewoners, hun zorgen delen, stimuleren dat bewoners zelf oplossingen zoeken en hen daarin ondersteunen. De Raad waarschuwt dat dat om een cultuuromslag vraagt bij de instituties. Want het echte veldwerk wordt niet op zijn waarde geschat en veldwerkers gaan gebukt onder bureaucratische verantwoordingsverplichtingen. Het veldwerk moet als professie in ere worden hersteld. Daar ligt een belangrijke opgave voor de zorg- en welzijnsinstellingen, maar ook een verantwoordelijkheid van de politiek. De politiek in Eindhoven zou het fenomeen van de gebiedsgerichte projectleider, die binding aan gaat met buurten, die integraal kan werken en daarin door vakdiensten ondersteund wordt, in ere kunnen herstellen.

Creëren van maatschappelijke meerwaarde

In wijken met veel huurwoningen ziet de WRR een taak voor corporaties om bij te dragen aan het versterken van het zelforganiserend vermogen van buurten. Zij kunnen bewoners aanspreken op hun eigen verantwoordelijkheid voor de leefbaarheid en hen daarin ondersteunen.

Dat vraagt primair om een andere houding ten opzichte van buurten en wijken. Het

gaat om respect voor het eigene, voor de kennis en competenties van de buurtbewoners, zorg voor een goede infrastructuur van basisvoorzieningen die aansluit op de specifieke wensen en behoeften van de buurt. Het vraagt van de corporaties en ook van de gemeente om af te stappen van een top-down-planning van het vastgoed, en ruimte te creëren voor een gezamenlijke zoektocht, waarin de buurtbewoners maximaal kans krijgen om invloed uit te oefenen en zich ook mede verantwoordelijk voelen voor het resultaat..

Ruimte laten voor verschillen

Samen Stad vraagt van de gemeente dat gemeentelijke projectleiders de ruimte krijgen om processen in te richten afhankelijk van de omstandigheden en de competenties van de partners, om initiatieven die daarin passen te ondersteunen en om partners te zoeken in een gebied. Het vraagt om ruimte te bieden voor verschillen, voor een koppeling van denken (plannen, ontwikkelen) en doen.

Terughoudendheid betrachten

Essentieel is dat de samenwerkingspartners terughoudendheid betrachten: respect hebben voor de expertise en deskundigheid van elkaar en van bewoners.

Waar iedereen spreekt over het dichten van een kloof tussen politiek en burger is paradoxaal terughoudendheid van diezelfde politiek een deel van het recept.

Geen verantwoordelijkheden overnemen, maar de partners ondersteunen in het vinden van hun eigen oplossingen.

Verantwoordelijkheid nemen als dat nodig is

Een kansengedreven samenwerking volstaat in veel wijken. Maar in wijken, waar de leefbaarheid echt in een negatieve spiraal zit, gaat het volgens de Raad om heroveren. Deels dezelfde strategie van investeren in mensen, maar gecombineerd met consequente repressie voor die mensen die zich niet aan de overeengekomen leefregels houden.

De meerwaarde van samenwerken erkennen

Samen Stad vraagt om een cultuuromslag van allen die iets willen betekenen voor de stad en haar bewoners. Zij moeten geen monument voor zichzelf willen bouwen, maar hun voldoening halen uit het feit dat zij naar vermogen bijdragen om de stad en haar wijken beter te maken. Door daarvoor binding aan te gaan, kunnen zij ook binding, lees sociale cohesie, organiseren.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 15-09-2004

Stratenstrijd in Vonderkwartier

Door onze correspondent LUCAS NUCHELMANS

Woensdag 15 september 2004 - De 'Strijd der Straten' in het Vonderkwartier is de laatste jaren hét hoogtepunt van de vele activiteiten die de wijkvereniging op het Lodewijk Napoleonplein houdt. Zondag binden stratensteams uit de hele wijk voor het vijfde achtereenvolgende jaar de strijd met elkaar aan met als inzet een wisseltrofee. -

„Evenementen als de 'Strijd der Straten' bevorderen de sociale cohesie in de wijk. Dat komt de leefbaarheid zeker ten goede“, legt J. Klomp van wijkvereniging Het Vonderkwartier uit. „Je creëert een soort wij-gevoel in de wijk, waardoor de bewoners niet alleen bij leuke activiteiten, maar ook bij serieuze zaken bereid zijn zich in te zetten voor 'hun' wijk.“

Die inzet blijkt onder meer uit de bloeiende wijkvereniging die zich via diverse werkgroepen bezighoudt met allerlei zaken in de wijk en met het op touw zetten van gezamenlijke activiteiten. „Als bewoners een hechte club vormen, sta je in veel gevallen een stuk sterker“, aldus Klomp. „Zo zijn we jarenlang in de weer geweest

om een oplossing te zoeken voor de grondwateroverlast met als resultaat dat de gemeente dat probleem nu gaat aanpakken. Ook hebben we ons met succes ingezet tegen de dreigende verpaupering van de Willem de Zwijgerstraat.“

De activiteiten op het centraal in de wijk gelegen Lodewijk Napoleonplein spelen een belangrijke rol bij het smeden van een hechte bewonersband in het Vonderkwartier. „De activiteiten bieden vermaak en ontspanning én de wijkbewoners leren elkaar beter kennen“, zegt R. Rooijakkers van de wijkvereniging. „Dat laatste maakt het bijvoorbeeld makkelijker om elkaar aan te spreken op dingen. En voor nieuwe bewoners zijn de activiteiten een prima gelegenheid om met mensen uit de wijk kennis te maken en te proeven van de sfeer in het Vonderkwartier.“

Voor de 'Strijd der Straten' komen de bewoners net als bij Koninginnedag en het jaarlijkse buurtfeest massaal naar het Lodewijk Napoleonplein. „Zowel de deelnemers als de toeschouwers vermaken ze zich prima“, lacht J. Klomp. „Soms gaat het er behoorlijk fanatiek aan toe, maar na afloop is iedereen weer de beste vrienden.“ De stratensteams proberen elkaar niet alleen de loef af te steken op onder-

delen als de altijd leuke zeephelling, het kop- en kontspel, de schommelbaan en het waterbroekspel. Ook trachten ze elkaar af te troeven bij het vinden van een pakkende teamnaam. Zo heb je onder andere The Albertina's uit de Albertina van Nassaustraart, de Pruisen Bruisen uit de Frederika van Pruisenweg, Den Skottlbraai Unlimited uit de Hendrik Casimirstraat en The Royal Nassau Crocs uit de Nassaustraart. Het studententeam De Sofietjes uit de Sophia van Wurtemberglaan won de laatste drie edities van de 'Strijd der Straten'.

Nieuw in het deelnemersveld is het nog naamloze team van de werkgroep Pleinactiviteiten van de wijkvereniging.

6.3 De kracht van de buurt als kans voor vermaatschappelijking van de zorg **Marlies Hoosemans, Gerard Moerkerk, Ton Siroen en Harm**

“Geen civil society zonder civilized society!”

Dat in de huidige samenleving mensen zich niet om elkaar zouden bekommeren is een stelling die niet houdbaar is. Uit allerlei onderzoeken blijkt dat er sprake is van een rijk en omvangrijk ‘sociaal kapitaal’ en ook eigen ervaringen kunnen dit staven. Er zijn miljoenen vrijwilligers en mantelzorgers die zich vaak dagelijks inzetten voor het ondersteunen van mensen in kwetsbare situaties. Ook in onze stad Eindhoven zijn duizenden vrijwilligers actief en binnen een organisatie als NEOS zijn ook veel vrijwilligers werkzaam.

De overheid stimuleert deze inzet meer en meer, denk bijvoorbeeld aan de komst van de WMO waarin participatie, zelfredzaamheid en actief burgerschap kernbegrippen zijn. Daarbij kiest juist de overheid voor de rol van duidelijke kaders stellen en ruimte en vertrouwen bieden aan initiatieven van burgers zelf. Dat valt zeker toe te juichen. Vrijwilligerswerk en mantelzorg zijn hierbij belangrijke pijlers waarbij de overheid wel rekening dient te houden met de verhouding tussen ‘draaglast’ en ‘draagkracht’ voor deze groep en het gegeven dat het vrijwilligerswerk een eigentijdse invulling heeft.

Gelijktijdig met een beter gebruik van het sociaal kapitaal van de samenleving is er nog een andere beweging en dat is de wens om mensen zo lang mogelijk zelfstandig te laten functioneren in die samenleving. Zelfs voor de groep die om een of andere reden tijdelijk in een opvangsituatie is terecht gekomen is er in deze tijd de uitdrukkelijke doelstelling mensen terug te plaatsen in de samenleving. Vermaatschappelijking van de zorg.

Om een voorbeeld te geven. NEOS kent vanaf 2000 de doelstelling om mensen weer actief te laten uitstromen en in die zin de verbinding tussen klant en samenleving weer te herstellen. Recent onderzoek laat zien dat inmiddels 70% op zoek is naar een vorm van zelfstandig wonen en voor 60% geldt dat de verblijfsduur korter is dan 15 maanden.

Beide processen vermaatschappelijking van de zorg en actief burgerschap lijken perfect op elkaar aan te sluiten en zouden in die zin ook kansen moeten bieden voor de sociale cohesie in wijken. Immers meer ruimte voor eigen initiatieven in buurten en wijken en meer ruimte voor actief burgerschap zijn ook belangrijke voorwaarden voor het succes van vermaatschappelijking van de zorg. Toch blijkt echter in de praktijk dat dit geen automatisch gegeven is. Zorgen zijn er vooral om

de groepen die tot de zwakste van de samenleving behoren. Dat die zorgen terecht zijn laten inmiddels ook een aantal schrijnende voorbeelden van sociaal isolement en vereenzaming zien. De geschiedenis heeft aangetoond dat de maatschappij zich nooit erg vriendelijk heeft getoond tegenover mensen met beperkingen en er is nu geen enkele reden om aan te nemen dat wij in onze huidige samenleving anders zouden zijn.

De vermaatschappelijking van de zorg is mogelijk een verrijking juist voor mensen met beperkingen. Het gevaar is echter dat het van een belangrijke waarde, verwordt tot een dogma. Een vorm van geloof in de maakbaarheid van de samenleving die zich uiteindelijk keert tegen juist de meest kwetsbaren onder ons.

Uit onderzoeken blijkt dat mensen met beperkingen buiten de boot vallen. Dat is niet (alleen) omdat ze minder zouden kunnen, maar ook omdat 'normalen' zich minder bij hen op hun gemak voelen. Dit geldt vooral bij verstandelijk gehandicapten en mensen met psychiatrische problemen. Dat is ook de reden waarom de sociale netwerken rond mensen met beperkingen zoveel kleiner zijn dan gemiddeld. Zij blijven vaak beperkt tot familie en professionele hulpverleners. Bij een substantiële groep is zelfs ook de familie buiten beeld geraakt.

Naast de voorbeelden van tolerantie onder voorwaarden, zijn er ook voorbeelden van keiharde uitsluiting en zelfs misbruik. Mensen die kwetsbaar zijn door hun fysieke, sociale of cognitieve handicap, worden gepest of zelfs mishandeld. Er wordt misbruik gemaakt van hun behoefte aan affectie en erkenning. Ze worden ingezet bij drugshandel, worden bestolen of verkracht. Dit gebeurt ook in de maatschappij waaraan zij als volwaardig burger deel zouden moeten (gaan) nemen.

De vraag is aan de orde of dit een proces is dat zich alleen laat constateren als maatschappelijk gegeven of zijn er ook kansen om hier actief op in te grijpen. Kortom waar liggen aanknopingspunten voor positieve verandering.

Aansluiten op de eigen kracht van de buurt

Indien zowel politiek als maatschappelijke organisaties weer in staat zijn het "vertrouwen terug te geven" aan de buurt dan moet er vervolgens voor de buurt ook een kader ontstaan om zelf mee vorm te geven aan het proces van vermaatschappelijking van de zorg. Wat kan (al) wel of niet in de buurt en waarop laat de buurt zich ook aanspreken. Belangrijk daarbij zijn zowel de bewoners als de intermediairs die vanuit verschillende instellingen werkzaam zijn in dit gebied. Zij kunnen als geen ander aangeven in hoeverre de eigen kracht van de buurt ontwikkeld is om dit soort processen te kunnen dragen.

Een leefbare en veilige woonomgeving

Het is niet alleen van belang om een veilige woonplek te zoeken voor een persoon die weer terugkeert in de samenleving, maar het is van belang dat alle bewoners van een bepaald gebied de woonomgeving als leefbaar en veilig ervaren. Stapeling van problemen leidt vaak tot verharding en toename van sociaal isolement. Hiervoor is een goede samenwerking tussen overheid, woningbouwcorporaties en maatschappelijke organisaties een absolute voorwaarde.

Een intensieve begeleiding met twee richtingen

Enerzijds moet die begeleiding gericht zijn op de betrokken persoon zelf. Aandacht, ondersteuning en ambulante zorg zijn daarbij van belang en ook dit vereist een goede samenhang tussen de verschillende organisaties die op dit terrein diensten aanbieden. Naast zorg zijn daarbij uiteraard ook belangrijk de financiële positie, mogelijkheden van sociale contacten en dagbesteding en waar mogelijk het hebben van werk.

Anderzijds moet die begeleiding gericht zijn op de buurt zelf. Ondersteunen, daar waar nodig effectief reageren op signalen, stimuleren door vertrouwen geven, kwartier maken, ontwikkelen en innoveren. Dat zijn allemaal zaken die voor de buurt belangrijk zijn voor het doorontwikkelen van eigen kracht. Hierin ligt een taak voor die instellingen die betrokken zijn op de sociale kwaliteit van de samenleving.

Lukt het ons om deze zaken ook daadwerkelijk in samenhang met elkaar te ontwikkelen dan zullen processen als actief burgerschap en vermaatschappelijking elkaar gaan versterken. Lukt dit niet dan zal vermaatschappelijking niet meer zijn dan een van bovenaf opgelegde beleidslijn, gedoemd om te mislukken en juist een bedreiging voor de sociale cohesie in wijken.

Tot slot

Voor zowel de overheid als de betrokken maatschappelijke organisaties ligt er dus zowel een verantwoordelijkheid als een taak om dit proces in positieve zin te ondersteunen. Om dit proces een richting te geven worden hieronder enkele speerpunten genoemd waaraan als eerste gewerkt zou moeten worden.

Speerpunt 1:

De overheid moet zich blijven inzetten voor de meest kwetsbaren in de samenleving. Ze mag zich hierbij niet beperken tot alleen het stellen van kaders. Zij moet actief ervoor zorgdragen dat er continuïteit is in de zorg rond mensen die afhankelijk zijn voor hun contacten van een zeer beperkte kring. De overheid moet dit

krachtig ondersteunen en niet alleen overlaten aan de goedwilligheid van sociale burgers.

Speerpunt 2:

Marginalisering van groepen moet allereerst voorkomen worden door belemmeringen bij het vinden van dagbesteding en werk weg te nemen. Initiatieven vanuit burgers en het maatschappelijk middenveld die daarop gericht zijn moeten ten volle ondersteund worden

Speerpunt 3:

Zorg voor beschermde woonvormen, zowel kleinschalig als grootschalig, die een veilige haven zijn voor mensen die zich zelfstandig niet kunnen redden. Er moet gezocht worden naar vormen van beschermd wonen, waarin mensen mogen zijn die zij zijn en waar zij contact en betekenis kunnen ervaren.

Speerpunt 4:

Voortdurend moet met initiatieven de aansluiting van kwetsbare groepen op de samenleving worden gestimuleerd, naast het ondersteunen van betrokkenen in hun persoonlijke ontwikkeling.

Speerpunt 5:

Het actief ondersteunen van buurten, bijvoorbeeld door kwartiermakers, die op basis van eigen kracht ook mee willen werken aan vermaatschappelijking van de zorg. Bijvoorbeeld deze buurten krijgen meer buurtbudget en hebben ook recht op ondersteuning van bijvoorbeeld de welzijnsorganisatie.

Een goed voorbeeld

Stimuleren dat kwetsbare groepen aansluiting vinden in de samenleving is geen droom, maar realiteit. Dat bewijst de praktijk, ondermeer in Tongelre en bij 'Het Bedrijf'

Ontmoeten en meedoen in Tongelre

In Eindhoven wonen circa 1200 ex-GGz cliënten zelfstandig in de stad. Circa 300 daarvan woont in het stadsdeel Tongelre. Het zijn buurtbewoners met een psychiatrische achtergrond die nu zelfstandig wonen. Het gaat om mensen die vanwege opname, dagbehandeling of begeleiding cliënt zijn geweest bij één van de instellingen voor de GGz.

In Tongelre werken GGzE de Boei en Loket W samen met betrekking tot

ex-psychiatrische burgers. De samenwerking is hier in 2004 gestart. De aandacht in de samenwerking betreft met name die mensen die er niet of moeilijk in slagen aansluiting te vinden in de maatschappij.

Prettig en veilig wonen en leven in een buurt of wijk wordt mede bepaald door de wijze waarop mensen met elkaar omgaan en de actieve inzet van bewoners om een bijdrage te leveren aan deze samenhang. Mensen met een psychiatrisch verleden blijken vaak moeite te hebben aansluiting te vinden. Meedoen binnen het sociaal en culturele leven wordt belemmerd door een groot aantal drempels.

Deze drempels worden opgeworpen door de samenleving in de buurt, door het onvoldoende toegankelijk zijn van voorzieningen en activiteiten, maar ook voor de mensen met een dergelijke achtergrond is het veelal moeilijk om volwaardig deel te kunnen nemen aan het maatschappelijk leven vanuit hun eigen beperkingen. Het volwaardig kunnen wonen en leven van mensen uit deze kwetsbare groep vraagt om ondersteuning. Er is een groei nodig van zelfredzaamheid tot het meedoen en vervolgens het leveren van een volwaardige bijdrage aan de samenleving in hun omgeving.

Het is van belang voor deze mensen, voor hun omgeving en voor de buurt dat positieve participatie wordt vergroot.

Het algemene doel van de samenwerking is om kansen te scheppen voor mensen uit de doelgroep om volwaardig deel te kunnen nemen aan het maatschappelijk leven in hun buurt of wijk. Betrokkenen worden daarin direct begeleid. Daarbij gaat het om zowel de ex-psychiatrische burgers als de ontvangers (bijvoorbeeld vrijwilligers die activiteiten organiseren waarin betrokkenen interesse hebben) van die burgers.

Daglonersproject NEOS

‘Het Bedrijf’ van NEOS kent een daglonerproject waarbij mensen die dakloos zijn en zwerven een bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de wijken. Tevens kunnen zij gebruik maken van andere dagbesteding en activeringsaanbod van Het Bedrijf. In samenwerking met het Stadsdeelkantoor Gestel houden ze een gedeelte van het Genneperspark schoon en verwijderen onkruid in de tussengangetjes van de woningen.

Dit is een van de projecten die het mogelijk maakt de doelgroep van Neos te laten participeren bij activiteiten in wijken en buurten. ‘Kwartiermaken’ in de buurt is hiervan een onlosmakelijk onderdeel. Dak- en thuislozen ervaren zelf dat ze in een sociaal isolement zitten. Meedoen, participeren in activiteiten van de buurt haalt ze

uit dit isolement. Anderzijds maakt de buurt zo kennis met de ‘handicaps’ die de deelnemers zelf ervaren. Laat mensen doen wat ze kunnen en men wordt minder kwetsbaar en men wordt gekend. Meetellen en gehoord worden zijn een van de belangrijkste waarden voor alle ‘burgers en buitenlui’.

Neos en Loket W willen projecten georganiseerd door de buurten samenbrengen met projecten georganiseerd voor/door de doelgroep van Neos. Door vooraf steeds nieuwe initiatieven te bespreken en de positieve effecten te benoemen. Uitgangspunt is: ga uit van de kansen en geef ze de kans!

Harm , 26 jaar: ervaringen uit het daglonerproject

Op het moment dat ik terug kwam uit het buitenland na twee jaar ben ik op straat terecht gekomen. Bij de nachtopvang hoorde ik iets vallen over Het Bedrijf. In eerste instantie dacht ik dat is zo’n suf project waar alle idioten bij elkaar worden gezet om ze maar bezig te houden. Dit veranderde toen ik hoorde dat er mensen waren die doordat ze bij het Bedrijf werkten niet bij de nachtopvang naar buiten hoefden na 25 nachten. Wat is wist van veel mensen is dat ze ook gebruikers waren, maar op het moment dat ze bij Het Bedrijf aan het werk waren ze niet gebruikten. Dit klonk wel interessant want als je op straat gaat hangen met gebruikers wordt je ook gebruiker. Ik ben dus maar eens met andere dagloners meegegaan om te kijken wat er hier voor mij voor mogelijkheden lagen. Ik ben hier aan het werk gegaan en werd door de mensen die het project leiden voor vol aangezien, dit was iets wat ik al even niet had meegemaakt. Doordat ik hier, om het zo maar even te zeggen, verwend werd met eten en koffie en vooral respect en verantwoordelijkheid kreeg ik ook weer een positiever beeld over mezelf. Hetgeen wat dit project bij mij teweeg heeft gebracht is een stuk zelfrespect en een steun in de rug. Het gevoel dat ik wel degelijk mee kan tellen in de maatschappij. Als er ook maar iets aan de hand was op persoonlijk vlak kon ik daar altijd bij iemand terecht. De persoonlijke benadering die hier hoog in het vaandel stond heeft mij veel respect opgewekt voor het vakkundig personeel. Het daglonerproject heeft mij uit de goot gehaald en opnieuw op de rails gezet, voor mij dus zeker een groot succes!

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 25-10-2005

Hanggroep Bennekel wint landelijke wedstrijd

Door onze correspondent LUCAS NUCHELMANS

Dinsdag 25 oktober 2005 - EINDHOVEN – Jongeren van de hanggroep G-Oost (Gestel-Oost) uit de Eindhovense wijk de Bennekel hebben afgelopen weekend in Walibi Flevo de landelijke wedstrijd 'Let's hang around' gewonnen. De wedstrijd had als doel hangjongeren te activeren om zich op een positieve manier te presenteren aan hun woonomgeving. Big Mo, Gökhan, Mo, Özhan, Salim, Ibrahim, Serhan, Ali en Ufuk voldeden volgens de jury met hun op 18 september gehouden wijkfeest G-Oost Outside verreweg het best aan deze doelstelling. Er waren tien hanggroepen tot de finale doorgedrongen. De winnaars kregen onder meer een grote beker, gratis bioscoopkaartjes en 250 euro van Jantje Beton. De wedstrijd was een initiatief van het tiener-radio-station Yam/FM en Stade, een bureau voor maatschappelijke ontwikkeling uit Utrecht.

„Dit is vet“, lacht Samir namens de groep. „Het voelt echt goed om op deze manier in het nieuws te komen en niet door rottigheid.“ G-Oost stond begin dit jaar nog op voet van oorlog met de

buurtbewoners en de politie. Vooral dankzij interventiewerker L. Vogels van Loket W werd de strijdbijl een halfjaar geleden begraven en kregen de jongeren de kans om een wijkfeest te organiseren met steun van diverse buurtorganisaties. Tegenwoordig heeft G-Oost elke vijf weken overleg met wijkbewoners en politie. Ook zijn leden van de groep actief in de wijk als vrijwilliger.

De omdraai van hanggroep naar buurtgroep is bij alle betrokkenen goed gevallen. „De jongeren hebben aangetoond dat ze door vertrouwen en steun te krijgen ook tot positieve dingen kunnen komen in plaats van rotzooi schoppen“, aldus Vogels.

Hij vindt G-Oost een goed voorbeeld voor andere hanggroepen in Eindhoven. „Dat willen de leden ook graag uitdragen naar andere jongeren“, zegt hij. Dat gebeurt de komende maanden op diverse manieren. Zo geven de jongeren in november onder meer een presentatie over hun positieve activiteiten aan stadsdeelteams en buurtverenigingen uit het Eindhovense stadsdeel Gestel. In december zijn ze uitgenodigd bij de Tweede Kamer.

„Begin dit jaar werden we door de wijkbewoners met de nek aangekeken“, zegt Big Mo. „Tegenwoordig

vragen ze wanneer er weer zo'n goed feest is. Het is een goed gevoel om als hangjongere een bijdrage te kunnen leveren aan de leefbaarheid in je eigen wijk.“

Ook Hillie van Veen van het Buurtplatform Bennekel Belang is laaiend enthousiast. „Dit is niet alleen in de Bennekel mogelijk, maar overal. Het loont om met hangjongeren te praten en ze te stimuleren.”

6.4 Leefbaarheid en veiligheid

Pieter van de Linden

Veiligheid is zeker na nine-eleven en de moord op Theo van Gogh in de publieke en politieke spotlight gekomen. De aanslagen elders en de publiciteit daarover wekken bij velen een subjectief onveiligheidsgevoel op. Realiserend dat het ook hier mogelijk is probeert de landelijke overheid en een aantal politici met ferme termen de oorlog aan het terrorisme te verklaren. Zonder een exact vijand-beeld is het voor veel burgers onzeker of de genomen maatregelen wel adequaat zijn of überhaupt ooit kunnen zijn. Het aanmerken van groepen als potentieel gevaar werkt in de hand dat onnodig wordt gestigmatiseerd. Onzekerheid werkt ook hier gevoelens van onveiligheid in de hand.

Op lokaal niveau is het niet gemakkelijk hier zelf iets mee te doen. Wel kan kennis nemen van en participeren in andere stromingen in ons land meer zicht en inzicht geven hierin. Dit samenleven en bekend worden met elkaar werkt onzekerheidsreducerend en zal positief werken op deze onveiligheidsgevoelens. In gemeentelijk beleid dat op de bevordering hiervan is gericht maakt Eindhoven veiliger.

Veiligheid kent ook lokaal zowel een objectief als een subjectief perspectief. Het wonen in een prettige wijk met goede onderlinge sociale contacten, kortom een prettige woonomgeving, wordt door bewoners als veilig ervaren nog los van het feitelijke vormen van criminaliteit. Ook hier kan het bevorderen van sociale samenhang het subjectieve veiligheidsgevoel bevorderen.

Ten aanzien van het bevorderen van de objectieve onveiligheid wordt de laatste 2 jaar een succesvol beleid gevolgd. De criminaliteit op nagenoeg alle vormen is meer of minder sterk afgenomen.

Het meest succesvol was dit op terreinen waar de gemeente haar rol als regisseur van het integrale veiligheidsbeleid heeft opgepakt. Het bij elkaar brengen van de relevante partijen en komen tot sluitende resultaatsafspraken werpt zijn vruchten af en moet dan ook verstrekt voortgezet worden. Het veiligheidshuis dient hiervoor een belangrijke regiefunctie te krijgen zowel voor de informatie-uitwisseling tussen partners als voor de beter afgestemde eenduidige aanpak. Een goede balans tussen repressie waar nodig en zorg waar mogelijk werkt mee aan het aanpakken van problemen en oorzaken en niet alleen aan gevolgen. Dit geldt niet alleen voor veiligheids-, maar zeker ook voor leefbaarheidvraagstukken

Voor de repressieve aanpak kan de bestuurlijke handhaving als logisch vervolg van het gemeentelijk beleid meer dan instrument ingezet worden. Deze aanpak zal effectiever aan oorzaken kunnen werken en niet zoals het strafrecht alleen aan de

gevolgen. Waarnodig kunnen nieuwe en bestaande instrumenten hieraan een bijdrage leveren. Zo geven de wet Bibob, bestuurlijke boete maar ook nieuwe vormen van cameratoezicht hiervoor mogelijkheden. Op deze wijze heeft de lokale overheid ook meer grip op de uitvoering en handhaving van haar beleid. Aangezien dit beleid ook veelal gaat oer de “kleine ergernissen” van de inwoners heeft het direct invloed op veiligheid en leefbaarheid in de stad. Daarnaast mag aanvullend hierop van politie en justitie een adequaat vervolg in handhavende en repressieve zin geëist worden.

Om veiligheid en leefbaarheid te verbeteren zal de gemeente onder leiding van de wethouder veiligheid als regisseur moeten optreden en in haar veiligheidsplan aangeven wat van haar en haar partners kan worden verwacht.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 19-09-2005

'Alleen maar winnaars' op wijkfeest G-Oost

Door onze correspondent LUCAS NUCHELMANS

Maandag 19 september 2005 - EINDHOVEN - Het wijkfeest G-Oost Outside van de Gestelse hanggroep G-Oost is gisteren een groot succes geworden. Vele honderden jonge en volwassen wijkbewoners kwamen naar het Buurtspeelplein aan de Verhulststraat in De Bennekel voor een programma met (live) muziek, dans, spel en sport en lekkere hapjes en drankjes. Ook waren er een schminkstand en een goedbezochte kraam van de GGD met 'alternatief' snoep als fruit en rauwkost. Maar ook bij de suikerspin- en popcornkraam was het druk.

De organiserende hangjongeren uit De Bennekel hadden tot begin dit jaar een zeer slechte naam in de wijk. Na enkele ernstige incidenten ging de politie over tot een zero tolerance-beleid waarbij ze zonder pardon optrad. Dit leidde tot een gespannen situatie in de wijk. Totdat het wijkorgaan Buurtplatform Bennekel Belangen (BBB) de hangjongeren uitnodigde voor een gesprek met politie, wijkbewoners en jongerenwerkers van Loket W. De resultaten leidden tot een betere

verstandhouding tussen wijkbewoners, jongeren en politie. Zo zijn bijvoorbeeld de hangjongeren regelmatig actief als vrijwilliger in de wijk. „We hebben contact met elkaar“, zegt buurtbrigadier P. van Hoeven van de politie Gestel. „Daardoor kun je de jongens met succes aanspreken op hun gedrag als dat nodig is. De sfeer in de wijk is in ieder geval verbeterd.“

Leefbaarheid

Een belangrijke winst van het wijkfeest is de reactie van veel wijkbewoners: „De jongens laten nu ook hun positieve kanten zien en tonen aan dat ze net als andere bewoners willen meewerken aan het verbeteren van de leefbaarheid“, zegt Johan Wiekart, die de organisatie meehelpt met zaken als stroom, water en geluid. Ook maakt Wiekart filmopnames die met eerdere opnames een overzicht van het begin tot het einde van de voorbereidingen en de uitvoering van het wijkfeest geven. De film vormde gisteravond de afsluiting van het feest. Wiekart: „Dit is genieten. Voor de hangjongeren en de wijkbewoners. Er zijn vandaag alleen winnaars.“ Behalve dan met touwtrekken, waar G-Oost het opnam tegen volwassen wijkbewoners die aan het langste eind trokken.

De jongeren van G-Oost bleven natuur-

lijk 'cool' onder hun succes, maar genoten zichtbaar. „Leuk om te doen. En als er dan zo veel mensen en positieve reacties komen, is het helemaal een succes“, zeggen Ozhan en Hamdouni van G-Oost. Ook wethouder J. Kuppens is enthousiast. „Zo'n wijkfeest is heel belangrijk voor de onderlinge relatie tussen hangjongeren en wijkbewoners. Bovendien vormen de jongeren een goed voorbeeld voor anderen.“

Wedstrijd

Met hun wijkfeest doen de hangjongeren mee aan een landelijke wedstrijd van de stichting Stade en jongerenradiostation Y-FM uit Amersfoort. Half oktober geven de dertien deelnemende groepen een presentatie van hun activiteiten. Een jury kiest de activiteit uit die het meest heeft bijgedragen aan een meer leefbare woonomgeving.

7 De Wet Maatschappelijke Ondersteuning

7.1 Kaders

Discussies in de hele sociale sector worden al vrijwel twee jaar gekleurd door de WMO, het wetsontwerp voor de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Deze moet de huidige welzijnswet, de WvG en delen van de AWBZ gaan vervangen. Op dit moment (begin december 2005) is het wetsvoorstel in bespreking in de Tweede Kamer. De eerste schriftelijke vragenronde wordt nu opgevolgd door een tweede schriftelijke ronde, en de voorlopige datum van bespreking van het wetsontwerp is 23 januari (commissie) en 24 januari (plenair). Daarna gaat het (aangepaste) wetsvoorstel naar de Eerste Kamer. Het kabinet houdt vast aan de invoeringsdatum van 1 juli 2006 voor de eerste delen van de nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning.

Inhoudelijk uitgangspunt voor deze wetgeving is dat alle burgers in voldoende mate en naar eigen wens moeten kunnen deelnemen aan de samenleving en dat sociale uitsluiting voorkomen moet worden.

De verandering van wetgeving wordt voornamelijk ingegeven door de toekomstige betaalbaarheid van de AWBZ. Deze staat sterk onder druk door de toenemende vergrijzing van de bevolking. Bovendien is er sprake van een nieuw uitgangspunt inzake sturing: minder landelijk, meer lokaal. Sociaal beleid is het meest efficiënt en effectief als het dicht bij de burger gemaakt en uitgevoerd wordt. De lokale overheid krijgt daarom in de WMO grotere beleidsvrijheid. Zij weten wat de burger nodig heeft, zij hebben de slagkracht om dat te bieden. Dus niet langer zaken vastleggen in landelijke centrale regelingen, maar per gemeente kaders vaststellen. “Dichter bij de burger”. Horizontale verantwoording, meerjarenplannen en ‘benchmarking’ moeten zorgen voor de nodige vitaliteit.

Naast decentralisering is een grotere bijdrage van burgers belangrijk. De burger wordt in de toekomst veel sterker aangesproken op eigen verantwoordelijkheid zowel wat de eigen persoon betreft (denk bijvoorbeeld aan veranderingen in de sociale wetgeving) als wat de omgeving betreft (mantelzorg, vrijwilligerswerk).

Kort samengevat kent de WMO de volgende prestatievelden:

1. Het bevorderen van sociale samenhang en leefbaarheid in wijken en buurten
2. Op preventie gerichte opvoedingsondersteuning
3. Het geven van informatie en advies
4. Het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers

5. Het bevorderen van deelname aan het maatschappelijk verkeer van specifieke groepen
6. Het verlenen van voorzieningen aan specifieke groepen
7. Het bieden van maatschappelijke opvang
8. Het bieden van ambulante verslavingszorg
9. Het bieden van openbare geestelijke gezondheidszorg

Omdat het nog om een wetsontwerp gaat, kan er nog veel veranderen. Bovendien blijven vele aspecten van de uitvoering onduidelijk. Er is wel enige duidelijkheid over het rekenmodel waarmee de vooralsnog landelijke budgetten over de gemeenten verdeeld zullen worden, maar de VNG is nog heftig in discussie met het kabinet over de reikwijdte van de vrijheidsgraden voor lokaal beleid, bijvoorbeeld over het persoonsgebonden budget.

Temidden van dit 'bewegend doel' trachten de gemeente en de sociale kernpartners de gevolgen van de WMO voor Eindhoven in beeld te brengen. Daarbij doemen een aantal belangrijke vragen op.

Als eerste de betaalbaarheid van een aantal voorzieningen in de toekomst. Op dit moment geldt de invoering van de WMO niet als een bezuinigingsoperatie, maar er zijn nog geen garanties voor de toekomst. Ook voor gemeenten spelen immers aspecten van vergrijzing en toename van kosten.

Op welke manier kunnen gemeente, burgers en instellingen handen en voeten geven aan begrippen als 'eigen verantwoordelijkheid', 'actief burgerschap', en 'civil society'? Dit veronderstelt tevens veranderende verhoudingen tussen gemeente, burgers en instellingen.

Zijn in het kader van deze nieuwe wetgeving begrippen als 'markt' en 'toename van concurrentie' bruikbare begrippen? Zijn deze begrippen te vertalen in systemen van openbare aanbestedingen en leiden deze tot de gewenste kwaliteitsverbetering voor dienstverlening aan de burgers?

Is er een gevaar van rechtsongelijkheid tussen burgers die in verschillende steden wonen of is dit juist de kans om op lokaal niveau maatwerk te bieden?

Hoe liggen de verhoudingen tussen preventieve en curatieve voorzieningen in de toekomst?

Kortom er zijn nogal wat vragen op dit moment en dat typeert misschien nog wel als beste de invoering van deze wetgeving. Het vertrekpunt is goed, maar door snelheid van invoering en de hoeveelheid van nog uit te werken zaken ontstaat onzekerheid en twijfel over de haalbaarheid. Extra complicatie is dat invoering van de nieuwe wetgeving samenvalt met de verkiezingen voor de gemeenteraad.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 05-07-2005

Zorgsector discussieert over invulling WMO 'Vage' wet over recht op zorg leidt nu al tot drukte bij gemeenten

Door ROELOF KLEIS

Dinsdag 5 juli 2005 - EINDHOVEN – Als je recht hebt op huishoudelijke hulp, krijg je die dan ook? Of zegt de gemeente: je krijgt niks want je hebt een buurvrouw die voor je zorgt en die doet dat prima.

Of je krijgt wel hulp, maar dan wel met een forse inkomensafhankelijke eigen bijdrage. En die bijdrage kan er in Eindhoven dan ook nog eens heel anders uitzien dan in pak 'm beet Deurne. Het hangt er na volgend jaar juni maar vanaf hoe de gemeenten de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) invullen, legt gemeentelijk projectleider WMO N. Lathouwers uit. Het recht op zorg staat ter discussie. „Dat is één van de grote pijnpunten in de discussie die we gaan krijgen. Dat je het recht dat je hebt (of had) ook kunt verzilveren, als het tegelijkertijd de vraag is of je het wel nodig hebt.“

Koffiedik

Voor de gewone burger is de WMO nog zo helder als koffiedik. De wet ligt op

dit moment in de Tweede Kamer en zal pas volgend jaar juli van kracht worden. Tegen die tijd zal het Rijk er een fikse publiekscampagne tegenaan gooien.

Maar ambtenaren op gemeentehuizen zijn al druk in de weer met de voorbereiding. De WMO maakt onderdeel uit van de herziening van het (te dure) zorgstelsel in ons land. In de WMO zijn de huidige Welzijnswet, de Wet Voorziening Gehandicapten en de huishoudelijke hulp uit de AWBZ ondergebracht. Gemeenten krijgen binnen de nieuwe wet veel meer de ruimte om eigen keuzes te maken, toegespitst op de plaatselijke situatie. Zo heet het tenminste in de rijksverlichting.

Nieuw voor de gemeenten is de uitvoering van de huishoudelijke hulp. Maar het is volgens Lathouwers niet simpel een extra taakje erbij. „Gemeenten zullen fundamentele keuzes moeten maken, anders komen we geld tekort. Met de vergrijzing voor de boeg is niet kiezen een doodlopende weg. Die keuzes staan nog volledig open.“

Gisteren was er op het gemeentehuis een discussie van alle betrokkenen 'in het veld'. Zorginstellingen, aanbieders van zorg, organisaties van vrijwilligers en patiënten, in totaal zo'n 130

mensen bogen zich over de vraag hoe Eindhoven de maatschappelijke ondersteuning op allerlei terreinen gestalte moet geven.

Verkiezingen

De uitkomsten worden gebruikt om de politiek later dit jaar een paar principiële en concrete keuzes voor te leggen. Het nu nog vage begrip WMO zou dan een mooie rol in de verkiezingen van volgend jaar kunnen spelen.

7.2 Een kunsthistorisch perspectief op de WMO⁴

Jan Steyaert

Het lezen van het WMO-wetsontwerp heeft veel weg van een kunsthistorische benadering van schilderijen, met name dan met Johannes Vermeer en zijn schilderij 'vrouw met weegschaal'⁵. Je hebt snel een eerste indruk van het geheel (het bevalt je of niet) maar je gaat toch dieper graven, je gaat bewust je interpretatie onthaasten en de betekenis laag na laag ontginnen, vanuit steeds wisselend perspectief. Daarbij laat je je niet alleen leiden door het schilderij/wetsontwerp op zich, maar ook door wat er nog aan informatie te verzamelen is over de schilder/bewindspersoon en over zijn tijdsgenoten/kabinet en de tijd waarin het werk ontstond.

Bij zowel schilderkunst als wetsontwerpen bestaat het object uit verschillende elementen, uit verschillende bouwstenen. Zo staat er op het schilderij van Vermeer een vrouw die voor een tafel staat waarop juwelen liggen. De vrouw is duidelijk zwanger en uit haar kleding is af te leiden dat ze van enige materiële welstand is. Ze houdt een weegschaal vast, die ze in alle rust bekijkt. Achter haar hangt aan de muur een ander schilderij met een bijbels tafereel.

De samenstellende delen van de WMO zijn even eenvoudig te benoemen. Bij ongewijzigd beleid stijgen de kosten van AWBZ op een onverantwoorde manier. Alle zorg die niet strikt in AWBZ hoort, moet naar lokaal niveau. Daar moet de gemeente alle vrijheid krijgen om in dialoog met burgers zorg te organiseren. Het zorgprimaat ligt in eerste instantie bij die burgers, en de overheid treedt pas op als het echt nodig is.

Maar daarmee zijn natuurlijk maar de meest zichtbare elementen benoemd. Daarachter schuilen diepere betekenissen. Zo kan je bij Vermeer's schilderij betekenis zoeken in de welvaart van de vrouw (kleding, juwelen) en de lege weegschaal, alsof juist de immateriële balans opgemaakt wordt. Misschien heeft Vermeer ook betekenis gelegd in het lichtspel, de zon die van linksboven achter het bijna gesloten luik schijnt op de buik van de zwangere vrouw. Dat kan verwijzen naar Maria boodschap, naar de engel Gabriël die Maria haar zwangerschap van Jezus aankondigt.

Hier ontstaat enig verschil tussen schilderkunst en wetsontwerpen. Vermeer gaf

---

4 Deze tekst is in vrijwel ongewijzigde vorm ook gepubliceerd in het november 2005 nummer van het Tijdschrift Sociale Sector

5 Een reproductie van dit schilderij door Inge Casemier is op de binnenkaft van deze publicatie afgedrukt.

geen toelichting bij zijn schilderijen, er zit geen bijsluiter bij. Wetsontwerpen gaan daarentegen samen met een memorie van toelichting en er wordt in media en parlement uitvoerig over gesproken. Daarom weten we meer over de diepere betekenislagen van de WMO. Zo weten we uit de contourennota van april 2004 meer over de kostenontwikkeling van AWBZ. De kracht van lokaal sociaal beleid en horizontale verantwoording wordt dan weer geduid in de memorie van toelichting en uitvoeriger in het RMO-advies 'bevrijdende kaders'. Over de manier waarop burgers betrokken kunnen worden bij het opstellen van lokale plannen voor maatschappelijke ondersteuning is dan weer een handreiking gepubliceerd door VNG. Een deel van het plezier van het ontginnen van betekenissen wordt ons zo ontnomen.

Maar net als 'vrouw met weegschaal' heeft de WMO ook minder heldere betekenissen, en zitten er vage en onduidelijke stukken in de onderliggende beleidstheorie. De belangrijkste onduidelijkheid is hoe het zorgprijmisme meer bij de burgers kan gelegd worden, hoe informele zorg kan toenemen. De memorie van toelichting is wel duidelijk over de doelstelling: "De regering wil met dit wetsvoorstel ook stimuleren dat mensen die dat kunnen, meer dan nu het geval is, zelf oplossingen bedenken in de eigen sociale omgeving voor problemen die zich voordoen" (p. 6). Daar zit natuurlijk het budgettaire effect, het betaalbaar houden van de AWBZ. Die zit niet in een efficiëntieslag door het decentraliseren van budgetten en verantwoordelijkheden naar het lokale niveau.

Maar nergens wordt duidelijk hoe de WMO de informele zorg zal vergroten, hoe burgers meer voor zichzelf en voor elkaar zullen gaan zorgen onder de WMO ten opzichte van onder de huidige situatie. De doelstelling is eerder verwoord, o.a. toen Brinkman het had over de zorgzame samenleving. Maar hoe zal de WMO daaraan bijdragen? Onderzoek toont immers aan dat vermaatschappelijking van zorg in de samenleving een haalbare kaart is, maar vermaatschappelijking van zorg door de samenleving zelfs na decennialange inspanning meer droom dan werkelijkheid is (Koops & Kwekkeboom, 2005; van Dam, Wiebes & Kwekkeboom, 2005).

Zo zijn we terug bij de kunsthistorische benadering van de WMO, bij het zoeken naar verschillende interpretaties en suggesties doen van diepere betekenis. Welke gedachten over groei van informele zorg speelden er door het hoofd van de auteurs van de WMO? Waar zien zij de maakbaarheid van informele zorg? Ik zie zelf vier mogelijke interpretaties, maar ongetwijfeld zijn er meer mogelijk.

Een *eerste* interpretatie laat zich samenvatten als '*ruimte maken*'. Publieke dienstverlening neemt een aantal zorgtaken op en verdringt daarmee informele zorg, er

is sprake van 'crowding out'. Burgers kunnen zich in de sterk uitgebouwde verzorgingsstaat vrijgepleit voelen van een eigen bijdrage: "Solidariteit komt niet langer voort uit wederzijdse verplichtingen in morele groepen als gezin en buurt, maar wordt op 'anonieme' wijze georganiseerd, via de geld- en hulpstroom van sterkeren naar zwakkeren; risico's zijn op zakelijke wijze gespreid. De individuele burger is ontslagen van een reeks concrete zorgtaken. Iedereen kan immers een beroep doen op de zekerheden die de verzorgingsstaat biedt" (van Stokkum, 1992, p. 3).

Bij dergelijke analyse hoort ook een visie op burgers en dienstverleners. Burgers worden gezien als zich te makkelijk wentelend in rechten, als het te snel opgeven van hun eigen zelfredzaamheid. Ze worden subsidieverslaafd en komen terecht in een 'dependency culture'. Het recente succes van beschrijvingen als die van de Britse psychiater Dalrymple sluiten aan bij dergelijke visie. Dienstverleners worden dan weer gezien als te actief hun eigen markt opbouwen en verdedigen, als steeds op zoek naar behoeften waar dienstverlening bijpast. Het is de 'markt voor welzijn en geluk'.

Binnen deze interpretatie ontstaat meer informele zorg vanzelf als gevolg van het verminderen van publieke dienstverlening. Dan ontstaat er immers ruimte. Als de overheid minder zorgtaken op zich neemt, zal er meer zorg tussen burgers ontstaan, zal er een renaissance van caritas ontstaan. De groei van voedselbanken kan als illustratie dienen.

Een *tweede* interpretatie laat zich omschrijven als '*voor wat hoort wat*'. Toegang tot publieke dienstverlening is niet langer een absoluut recht, maar onderhevig aan meer condities dan zorgbehoefte. Het meest concreet krijgt dit vorm als een financiële eigen bijdrage van de zorgvrager. Het wetsontwerp van de WMO geeft gemeenten veel ruimte om te werken met eigen bijdragen van burgers, desgewenst afhankelijk van het type dienstverlening en de hoogte van het inkomen van de zorgvrager. Zorg wordt daarmee minder geregeld via het principe van een collectieve verzekering, en meer behandelt als individueel koopwaar. Net zoals we zelf onze fiets betalen, kunnen we toch ook onze eigen rollator betalen, stelde de nieuwe voorzitter van het college voor zorgverzekeringen (CvZ) begin 2004. Een variant van de '*voor wat hoort wat*' interpretatie komt in beeld als we andere initiatieven van het huidige politieke regime bekijken. Zo is er de Hagenaar wiens bijstand gekort werd omdat hij de ambtenaar niet naar behoren groette. Of de Helmondse werkloze die kleerhangers moet sorteren. En het voorstel in Rotterdam om alleenstaande moeders te korten op hun bijstand als ze de naam van de biologische vader niet bekend maken, Aboutaleb's voorstel tot diplomaplicht, ... Het zijn telkens vormen van 'conditionele hulpverlening', waarbij het verkrijgen van publieke dienstverlening afhankelijk is van bepaald gedrag van de burger.

In het kader van de WMO kan van een dergelijke conditionele hulpverlening sprake zijn bij koppeling van thuiszorg aan mantelzorg, bv. als thuiszorg maar voorzien wordt indien de familie van de zorgvrager ook het maximale aan mantelzorg voorziet.

Een *derde* interpretatie kunnen we benoemen als ‘actieve welvaartstaat’. Publieke dienstverlening is daarin niet langer de concurrent van informele zorg, maar de partner. Hulpverlening is gericht op het vergroten van zelfredzaamheid van burgers.

Het sociale vangnet van de verzorgingsstaat wordt niet weggetrokken, zoals onder de ‘ruimte maken’ interpretatie, maar werkt als een trampoline die burgers terug veerkracht en vitaliteit geeft.

Onder de ‘ruimte maken’ interpretatie zou er in landen met lage publieke dienstverlening ook sprake moeten zijn van een hoge mate van informele zorg. Dat blijkt niet het geval, integendeel. Westerse landen met meer publieke dienstverlening hebben ook een actievere ‘civil society’, meer vrijwilligers en een actiever verenigingsleven (van Oorschoot & Arts, 2005). Eerder dan ‘crowding out’ lijkt er sprake van communi- cerende vaten. Actieve burgers gaan hand in hand met activerende professionals.

Er is, tot slot, nog een *vierde* interpretatie mogelijk ten aanzien van de onderlig- gende beleidstheorie van de WMO en het in grotere mate beroep doen op infor- mele zorg. In die interpretatie zal de sociale kwaliteit van de samenleving de bewindspersonen worst wezen. Laat iedereen het maar voor zichzelf uitzoeken, laat de armen maar de bittere realiteit van armoede ervaren en daardoor zelfredzamer worden. Of niet.

Het soortelijke gewicht van het sociale is gedaald, het streven naar maatschappe- lijke ontwikkeling en gelijkheid heeft lang niet meer de politieke aandacht die het ooit had. Dat wordt duidelijk als we tijdens de begrotingsbesprekingen van 2005 de Geus een oproep horen doen om bij de besteding van financiële meevallers aandacht te geven aan de meest achtergestelde groepen (o.a. in Trouw, 24-8-2005). Slechts twee dagen later bericht de pers dat de nieuwste voorlopige berekeningen van de koopkracht wijzen op een profijt voor gezinnen die al een hoog inkomen hebben. Een alleenstaande op sociaal minimum zou er niet of voor- of achteruit- gaan (o.a. Volkskrant, 27-8-2005). Grotere ongelijkheid dus.

Ongeacht welke interpretatie het dichtste bij het denken van de beleidspersonen ligt, is de WMO bovenal een decentraliseringsbeweging. Er wordt veel van het landelijke naar het lokale niveau overgeheveld, inclusief budgetten en vrijheids- graden. Bij gebrek aan expliciete visie vanuit het rijk⁶ op hoe informele zorg kan

toenemen, staan gemeenten voor de uitdaging een eigen sociaal beleid te formuleren en lokale spelregels te bepalen. Ongetwijfeld zal daarbij variatie ontstaan, zowel geografisch tussen verschillende gemeenten, als in de tijd tussen verschillende B&W periodes. De bovenstaande interpretaties kunnen daarbij gaan werken als 'formats' of als een soort typologie voor dergelijk beleid. Gemeentegrenzen zouden voor zorgbehoevenden wel eens heel betekenisvol kunnen worden.

De verschillende interpretaties van de relatie tussen WMO en toename van informele zorg hebben ook verschillende consequenties voor publieke dienstverlening. In de eerste en vierde interpretatie wordt dat een bedreigde sector, die de komende jaren vooral met inkrimping te maken zal krijgen. In de tweede interpretatie, de 'voor wat hoort wat' versie, zal de sector zich moeten gaan privatiseren, zich de methodes van de private sector eigen maken. Welzijnsorganisaties doen er goed aan een 'travelling salesman' aan te werven die de baan opgaat om contracten binnen te halen op de in de WMO genoemde prestatievelden. Thuiszorgorganisaties kunnen maar beter een inkoopdepartement optuigen, van waaruit deelgenomen kan worden aan zorg-veilingen (naar analogie met de kraamzorg-veiling, waarmee Achmea zomer 2005 experimenteerde). De derde interpretatie, de actieve welvaartstaat, sluit het dichtste aan bij de waarden van hulpverleners. Zelfredzaamheid staat daar immers hoog in het professionele vaandel en er zitten in de portfolio van sociale interventies heel wat instrumenten om burgers daarin te ondersteunen. De belangstelling voor de Zweedse ervaring met hun WMO wijzen ook op hoop dat deze derde interpretatie uitvoerbaar is.

Toch zal ook een lokaal sociaal beleid volgens deze lijnen best spannend worden. Het betekent zoveel als een reprofessionalisering in de hulpverleningssector. Daarbij is er niet zozeer behoefte aan een nieuw professioneel instrumentarium, maar wel een herwaardering van de diverse sociale interventies op de mate waarin ze aanvullend zijn op of versterkend werken t.a.v. informele zorg. Hulpverlening moet meer uitgaan van 'actieve terughoudendheid' en bijdragen tot actief burgerschap (Steyaert et al., 2005).

Bovendien zal er in die reprofessionalisering sprake moeten zijn van vernieuwd vertrouwen in de uitvoerende professional. Die wordt immers geconfronteerd met de taak om streng maar rechtvaardig te oordelen of in een specifieke situatie wel alle informele zorg geactiveerd wordt die mogelijk is. Dat worden moeilijke en zeer subjectieve beslissingen. Wie gaat iemand vertellen dat geen thuiszorg mogelijk is omdat de werkende partner te weinig mantelzorg opbrengt?

En zo zijn we terug bij Vermeer. Want hangt daar op de achtergrond niet een schilderij (van de Antwerpenaar Jean Bellegambe, 1480-1535) dat het laatste oordeel uitbeeldt, met Christus die een selectie maakt van wie naar de hemel kan en wie naar de hel? Ik hoor het Dies Irae uit het requiem al op de achtergrond.

---

6 Ten tijde van november 2005. Wellicht dat de bespreking van het wetsontwerp in de beide Kamers op dit punt nog een tipje van de sluier oplicht.

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 06-10-2005

Afspraken Eindhoven en GGzE: Eén loket info zorg en welzijn

Donderdag 6 oktober 2005 - EINDHOVEN – Er moet één stedelijk advies- en informatiecentrum komen van instellingen die in Eindhoven diensten aanbieden op het gebied van zorg, gezondheid, welzijn en wonen. Daarbij hoort ook een website die cliënten wegwijs maakt in het aanbod en de keuzemogelijkheden.

De gemeente hoopt aan het eind van het jaar een scenario klaar te hebben voor zo'n 'centraal loket', waarvan er eventueel meerdere in de stad geopend zullen worden.

Dit plan is onderdeel van afspraken die de gemeente en de GGzE hebben gemaakt over de voortzetting van hun samenwerking. Die samenwerking, waarover beide partijen goed te spreken zijn, is tegen het licht gehouden. De reden daarvoor is dat in juli de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) van kracht wordt. Die wet is onderdeel van de herziening van het zorgstelsel in ons land. De WMO is erop gericht hulpbehoevende burgers (zoals ouderen en zieken) zo veel mogelijk te laten helpen door familie, vrienden en vrijwilligers. Door deze 'vermaatschappelijking van de zorg'

moet de druk op de professionele hulpverlening afnemen. Ook moeten zo meer hulpbehoevende mensen kunnen integreren in de samenleving, in plaats van in instellingen te zitten.

In het stadhuis in Eindhoven ondertekenden gisteren wethouder J. Kuppens (welzijn, GroenLinks) en E. Carter van de raad van bestuur van de GGzE een convenant waarin afspraken staan over de samenwerking en de rolverdeling van de gemeente en de GGzE, met het oog op de uitvoering van de WMO. In feite is het een bevestiging van de bestaande samenwerking, stelden de ondertekenaars vast. Ook met andere instellingen in de stad, zoals de woningcorporaties, wordt al vruchtbaar samengewerkt om maatschappelijke voorzieningen te scheppen voor bepaalde doelgroepen en voor vrijwilligers die hen ondersteunen.

Kempen

Als voorbeelden van geslaagde projecten werden genoemd Bemoeizorg, Thuislozenteams voor jongeren, en Door. Bij dat laatste wordt tijdelijk ondersteuning gegeven aan mensen die vanuit een instelling zelfstandig gaan wonen. Deze aanpak wil de GGzE ook in de Kempen van de grond gaan tillen.

7.3 Zorg en markt – geld verdienen of weggooien

Cees Verouden

De zorg gaat de markt op...

De argumenten voor marktwerking zijn vaak dezelfde: meer efficiency en keuzevrijheid voor de klant. Menig minister heeft een pleidooi gevoerd voor privatisering van de energiemarkt, vervoer over spoor etc. Wat dan vaak gebeurt is dat nieuwe aanbieders de krenten uit de pap pikken en de dure diensten voor de traditionele aanbieder laten liggen. Denk in het geval van de zorg bijvoorbeeld aan landelijke gebieden met veel reistijd of zorg in complexe psychiatrische klantsituaties. Hier ligt echter niet onze grootste zorg...

Huis of mens centraal?

Onze grootste zorg is dat gemeenten huishoudelijke zorg degraderen tot puur schoonmaakwerk. Thuiszorg gaat veel verder dan dat. Het gaat niet alleen om het schoonmaken van een huis, maar om het helpen van mensen bij het houden van de regie in hun leven. Dat betekent: de cliënt betrekken bij huishoudelijk werk, in gesprek blijven met de cliënt tijdens de uitvoering, signalen oppikken en daar iets mee doen, zorgen voor eventuele kinderen, mantelzorg ontlasten etc. Bovendien is het een feit dat er echt iets aan de hand is met mensen die een indicatie voor huishoudelijke zorg krijgen. Op zijn minst een beperking in de gezondheid en het ontbreken van mantelzorg die het werk kan doen. In veel gevallen gaat het om alleenstaanden, voor wie de thuiszorgmedewerker meer dan eens het enige contact in de week is.

‘Uit de veren’ door keuzevrijheid

Natuurlijk biedt de WMO ook kansen, bijvoorbeeld doordat de financiering van wonen, welzijn en zorgdiensten op lokaal niveau komt te liggen. Daar kan beter dan in Den Haag worden bepaald waar welke behoefte ligt en welke lokale aanpak daarvoor nodig is. Ook is het een pré dat consumenten meer te kiezen krijgen. Hierdoor moeten zorgaanbieders zich gaan onderscheiden⁷. Bijvoorbeeld door snelheid van ‘leveren’ of door een lage prijs. Sommige thuiszorgmonopolisten zijn lui geworden omdat er lange tijd meer vraag dan aanbod is geweest. Maar uiteindelijk is de zorg geen echt vrije markt en bevind je je als aanbieder in een ‘spagaat’: enerzijds ondernemen op een concurrerende markt, anderzijds met handen en

---

⁷ Cliëntenvertegenwoordigers geven trouwens aan het belangrijker te vinden welke persoon er in huis komt dan welke organisatie er achter zit. Uit onderzoek blijkt keer op keer dat de tevredenheid van de klant vooral bepaald wordt door ‘de klik’ tussen cliënt en de medewerker.

voeten gebonden zijn aan regels en procedures vanuit overheid, zorgkantoren etc. die het klantgericht en snel handelen meer dan eens in de weg staan. Wat ik me ook afvraag: wat is keuzevrijheid als een gemeente gaat aanbesteden?

Wij hebben nooit stil gezeten en ik durf wel te stellen dat we één van de meest innovatieve thuiszorgaanbieders van Nederland zijn. Een voorbeeld is VieDome, waarbij we met een woningcorporatie en ICT-partners een virtueel verzorgings- en verpleeghuis ontwikkeld hebben. Cliënten kunnen thuis o.a. 24 uur per dag beeldcontact maken met een verpleegkundige. Op dit moment onderzoeken we in hoeverre burgers hiermee ook een grotere rol kunnen krijgen in het managen van een chronische aandoening. Omdat we gemiddeld steeds ouder worden, neemt ook het aantal chronische aandoeningen zoals diabetes en hartfalen toe. Door mensen daar zelf meer controle in te geven, kom je tegemoet aan twee wensen: meer onafhankelijkheid voor de cliënt en minder kosten voor de samenleving. Probleem bij al dit soort initiatieven is: wie doet de investeringen? Omdat wij altijd efficiënt gewerkt hebben, kunnen we investeren. Maar veel thuiszorgaanbieders hebben hier geen ruimte voor.

Kosten gaan soms voor de baat

En hoe zit het met preventie? Neem de gespecialiseerde gezinsverzorging. Huishoudens die om wat voor reden dan ook verworpen zijn tot chaos, worden met behulp van een thuiszorg-medewerker weer op de rit geholpen. Het gaat hierbij om hele praktische, laagdrempelige zorg, waarbij onze medewerker samen met de cliënt het huishouden weer op orde brengt. Deze vorm van zorg wordt helemaal wegbezuinigd. We houden hem in stand omdat we geloven in de opbrengsten: rust en structuur in het huishouden, kinderen die weer verzorgd en met een ontbijt achter de kiezen naar school gaan etc. Ik ben ervan overtuigd dat de kosten van de te leveren zorg, op de lange termijn dubbel en dwars worden terugverdiend. Gelukkig merken we dat gemeenten deze visie met ons delen.

En dan de cliënt...

Uiteindelijk maak ik me vooral zorgen om de cliënt. Wie komt er straks in aanmerking voor zorg en wie niet? Het inkomen wordt bepalend en niet de beperking. Iemand met een chronische aandoening en een redelijke baan zal bijvoorbeeld toch van een minimuminkomen moeten leven omdat het leven met bepaalde handicaps nu eenmaal veel geld kost. En de toegang tot zorg via een lokaal loket van de gemeente? Kijk alleen in Eindhoven hoe hard aanbieders ieder hun eigen loket aan het bouwen zijn...

Bovendien is er vaak meer nodig om mensen veilig en comfortabel thuis te laten wonen. Bijvoorbeeld een alarmtoestel waarbij met één druk op de knop verbinding is met de verpleegkundige en er binnen twintig minuten iemand op de stoep staat. Dit geeft mensen een veilig gevoel, ook als ze nog niet in zorg zijn. Of een maaltijd of kapper aan huis, hulpmiddelen van de thuiszorgwinkel etc. Wij hebben de afgelopen jaren een steeds completer aanbod ontwikkeld, afgestemd op de verschillende klantbehoeftes. Hoe gaat dat met de WMO? Gaan gemeenten voor de huishoudelijke zorg naar een schoonmaakbedrijf en moet de klant zelf maar zien wat er verder te koop is en waar hij dat haalt? En als de klant op een zeker moment meer nodig heeft dan huishoudelijke zorg, moet hij dan naar een andere aanbieder die de gevraagde deskundigheid kan bieden?

En dan de verwachtingen van mantelzorgers. Natuurlijk kan er zo hier en daar best wat meer gedaan worden door partner of kinderen. Maar veel vaker zien we dat mantelzorgers alles doen wat binnen hun vermogen ligt en niet meer aan zich zelf toekomen.

Kortom: concurrentie kost geld

Eigenlijk vind ik concurrentie geld weggooien. Het is namelijk heel simpel: je kunt je tijd besteden aan PR en marketing of aan de kwaliteit van zorg. Concurrentie maakt zorg alleen maar duurder omdat het bijvoorbeeld het goed afstemmen van zorg in de weg staat. Je kunt niet aan de ene kant van de straat met elkaar concurreren en aan de andere kant met elkaar samenwerken. Je ziet dat aan de woonservicezones in Eindhoven. Op plekken waar de verpleeg- en verzorgingshuizen samenwerken met de thuiszorg gaat dat prima. Maar waar concurrentie is, komt het niet van de grond. Dat is erg jammer. Onze insteek is samenwerken waar mogelijk. Met een partij waarmee je samenwerkt, ga je praten om dingen op te lossen. Met een concurrent is dat heel anders. Dan zet je de tegenaanval in. Het is allemaal energie die niets oplevert, maar je moet wel, anders heb je geen boterham meer. De gezondheidszorg leent zich niet voor concurrentie. Misschien dat een deel van de huishoudelijke zorg tot de uitzonderingen behoort. Maar als het bijvoorbeeld gaat om huishoudelijke zorg in een terminale situatie, dan heb je toch wel wat anders aan je hoofd?

EINDHOVENS DAGBLAD

Eindhoven's Dagblad van 12-10-2005

Thuiszorg één jaar langer gegarandeerd

Woensdag 12 oktober 2005 - DEN HAAG - Gemeenten zijn vanaf juli 2006 drie jaar lang verplicht thuiszorg aan te bieden aan hun inwoners. In die periode mogen ze geen strengere eisen stellen aan het verstrekken van schoonmaakwerk, rolstoelen en scootmobielen.

Die wijziging van de nieuwe welzijnswet WMO heeft staatssecretaris Ross (Welzijn) gisteren voorgesteld. Vanaf medio volgend jaar moeten de gebruikers van huishoudelijke verzorging niet meer bij het Rijk, maar bij de gemeente aankloppen. Voor mensen die langdurige, zware zorg nodig hebben verandert er niets. Zij blijven aangewezen op de volksverzekering AWBZ.

Aanvankelijk had Ross een zorgplicht van twee jaar voor ogen. Dat plan stuitte op groot verzet in de Tweede Kamer. Als deze periode is verstreken, mogen gemeenten hun eigen (zwaardere) maatstaven hanteren en bestaat de kans dat mensen hun zorg kwijtraken. De Kamer vreesde dat hulpbehoevenden dan niet de verzorging meer krijgen die ze nodig hebben, of dat een te zwaar beroep wordt gedaan

op mantelzorgers. Vandaar dat Ross nu een zorgplicht van drie jaar voorstelt, waarin de hulp niet teruggedraaid mag worden. Ze wil daarnaast dat gemeenten met een plan komen voor specifieke doelgroepen, zoals doven en blinden. Ook moet de inwoner de keus houden tussen 'zorg in natura' (rechtstreeks via bijvoorbeeld de Thuishulp) en het persoonsgebonden budget. Daarbij bepaalt hij zelf wanneer en aan welke hulpverlener hij het geld uitgeeft.

8 Duurzame sociale kwaliteit in het perspectief van de levensloop

Ton Siroen, Jan Steyaert, Jan van de Ven

“From cradle to grave?”

In het leven van een mens is zelfredzaamheid geen constante factor. Zelfredzaamheid is een dynamisch begrip. “De helft van alle mensenjaren verloopt in hulpbehoevendheid.” (de Swaan, 1976). Elke mens begint als baby zonder enige zelfredzaamheid en grote afhankelijkheid van de omgeving. Tijdens het opvoedingsproces neemt de zelfredzaamheid toe tot een niveau dat de persoon volwassen is en eigen verantwoording draagt. In de volwassenheid is er gemiddeld genomen een grote mate van zelfredzaamheid die soms tijdelijk onderbroken worden door ingrijpende levensgebeurtenissen, zoals ziekte. Op oudere leeftijd neemt de zelfredzaamheid weer af en wordt de afhankelijk van de omgeving groter. Op basis van deze levenscyclus kan ook meer gedifferentieerd gekeken worden naar het begrip duurzame sociale kwaliteit. Wat is nodig in welke levensfase van de mens en hoe kan daarbij recht gedaan worden aan het uitgangspunt van zelfstandigheid en zelfredzaamheid?

Voor het jonge opgroeiende kind is een palet aan voorzieningen noodzakelijk. De kracht van deze voorzieningen wordt ook nog eens bepaald door de onderlinge samenhang, naarmate bijvoorbeeld basisonderwijs aansluit en volgt op kinderopvang. Wanneer een samenleving meer en beter in staat is deze ketenbenadering te realiseren zal ook de sociale kwaliteit van die samenleving toenemen. In de vroege leeftijd van het opgroeiende kind liggen immers kansen voor een preventieve en op duurzaamheid gerichte investering.

Voor de *volwassen mens* is het uitgangspunt zelfredzaamheid en daarbij zal een overheid in toenemende mate een terugtrekkende beweging maken en ook een appél doen op die zelfredzaamheid. Bevorderen van actief burgerschap en het realiseren van een ‘civil society’ zijn daarbij richtinggevende gedachten. De grenzen daarvan worden aangegeven als ‘naar eigen vermogen’, zoals de titel van de eerste welzijnsnota in 1995 al aangaf. Daarom nemen kwetsbare groepen een belangrijke positie in onze samenleving in. Zij worden ongewild geconfronteerd met een grotere mate van afhankelijkheid en daarvoor blijft een maatschappelijke verantwoordelijkheid bestaan zowel vanuit de overheid als vanuit burgers en professionele organisaties.

Voor de *ouder wordende mens* neemt gemiddeld genomen met het vorderen van de jaren de afhankelijkheid van anderen toe. Daarbij zal gezocht moeten worden naar

een evenwicht tussen 'handhaven van zelfstandigheid' en 'inzet van voorzieningen om sociale kwaliteit te behouden'. Dit proces is allereerst voor de betrokkenen zelf steeds een proces van ontdekken en afwegen. Per dag kunnen levensomstandigheden veranderen en dan moet vaak snel en effectief gehandeld kunnen worden. Daarnaast vraagt het van uitvoerende organisaties om innovatie en zorgvuldige afweging. Dat betekent geen taken overnemen maar wel die ondersteuning bieden die in bepaalde fasen noodzakelijk is. Telkens de zelfredzaamheid van de burger maximaal ondersteunen. Voorbeelden van dit proces zijn het dichtbij brengen van de informatie en adviesfunctie, de ontwikkeling van woonserviceszones, veranderingen in de zorgstructuur en de verhoopte effecten van de komende WMO. Natuurlijk speelt daarbij een rol dat wij hier aan de vooravond staan van een gigantische uitdaging. Het aantal ouderen zal de komende jaren fors toenemen en de gemiddelde levensduur is inmiddels ook sterk gestegen. Dat is het succes van de verzorgingsstaat, zoals we die de afgelopen eeuw uitbouwden. De waarschuwing is op zijn plaats om dit proces van vergrijzing niet alleen te benaderen vanuit de invalshoek van toename van problematiek maar het ook te benaderen als kader voor nieuwe kansen en het mogelijk maken van nieuwe ontwikkelingen. Denk bijvoorbeeld aan de economische potentie van deze groep en de aanwezige kennis die mogelijk op andere, nieuwe manieren kan worden ingezet.

Hoe staan we er voor in Eindhoven

Wanneer we het begrip duurzame sociale kwaliteit als uitgangspunt nemen dan kunnen we in Eindhoven enkele belangrijke constatering doen. Deze zijn ook met enige regelmaat tijdens het Sociaal Debat Eindhoven aan de orde geweest.

Waar het gaat om de investering in *jeugd en jongeren* kunnen we met enige trots spreken over de behaalde resultaten in de stad. Er is duidelijk gewerkt aan de ketenbenadering en de samenhang tussen de verschillende onderdelen krijgt steeds meer vorm. De ontwikkeling van de SPILcentra zijn daar een voorbeeld van. Voor de komende periode betekent dat een uitdaging voor de politiek die men mogelijk niet zo gewend is. Consolideer het bestaande, wees uiterst terughoudend met nieuwe reorganisaties, ga voor incrementele innovatie (ook al is daar weinig de pers mee te halen!) en durf zowel kwalitatief als kwantitatief te investeren in belangrijke instrumenten. Kortom intensifieer het ingezette beleid.

Voor het *volwassenwerk* is wel de nieuwe richting bepaald maar ligt er nog de belangrijke uitdaging tot verandering van instrumentarium en het teruggeven van verantwoordelijkheid aan de burger. Dat dit geen automatisch proces is wordt inmiddels duidelijk uit de diverse publicaties die er op dit terrein verschijnen.

Denk daarbij aan rapporten van het Sociaal Cultureel Planbureau (Koops & Kwekkeboom, 2005; van Dam et al., 2005) of het rapport 'Vertrouwen in de buurt' (WRR, 2005). Actief burgerschap, mantelzorg, vrijwilligerswerk, vermaatschappelijking van de zorg zijn geen automatische processen die door burgers zelf opgepakt worden op basis van beleidsuitgangspunten. "On ne change pas la société par décret" schreef Michel Crozier in 1979 al. Het vraagt een actieve benadering van zowel overheid als publieke dienstverlening om te investeren in burgers en daarmee het vertrouwen ook daadwerkelijk terug te geven.

Op het terrein van het *ouderenbeleid* is er de constatering dat het nog vooral een situatie van zoeken is. Maatschappelijk domineert nog de focus op de toename van de vergrijzing en de daarmee samenhangende problematiek van financiering van de sociale zekerheid en omvang van bepaalde voorzieningen zoals verpleeg- en verzorgingshuizen. Ook de kwaliteit van deze voorzieningen staat ter discussie (The, 2005).

Te weinig wordt er gekeken naar de kansen. We vergeten met ouderen samen te kijken naar hoe hun sociaal kapitaal (her)gebruikt zou kunnen worden. Overigens willen wij hierbij uitdrukkelijk vermelden dat er natuurlijk enkele uitzonderingen zijn die deze uitdaging inmiddels in positieve zin oppakken. Dat betekent ook voor de politiek dat deze discussie meer voortvarend opgepakt moet worden en dat het ouderenbeleid één van de speerpunten van beleidsontwikkeling moet worden. Tijdens het Sociaal Debat Eindhoven is daarbij de vraag gesteld of hier niet geleerd kan worden van de positieve resultaten zoals die behaald zijn bij het jeugdbeleid. Waarom ook ook voor het ouderenbeleid niet een ketenbenadering ontwikkelen en er zorg voor dragen dat binnen die keten voldoende samenhang en samenwerking ontstaat? Dat kan alleen in samenspraak met de ouderen zelf en daarvoor kan gebruik gemaakt worden van instrumenten als de adviesraad seniorenbeleid.

Tot slot

In het begin van deze reader is er sprake geweest van Suske en Wiske in Eindhoven en de verbazing die er zo nu en dan is over bepaalde ontwikkelingen. Zonder daar een waardeoordeel aan te koppelen noemen wij hieronder tot slot nog twee punten die in het Sociaal Debat Eindhoven telkens naar voren kwamen. Niet in de dichotomie van goed of slecht, maar als spanningen die kunnen ontstaan bij innovatie en ontwikkeling van de sociale sector.

Stabiliteit versus innovatie

Het is koortsachtig zoeken naar een evenwicht tussen enerzijds innovatie en ontwikkeling en anderzijds stabiliteit en rust om nieuwe onderdelen te implemen-

teren en uit te bouwen. Het toverend Trotskisme met de permanente revolutie begint zwaar te wegen en er ontstaat het gevaar van 'oververhitting'. Zo staan wij op dit moment al weer aan de vooravond aan veranderingen in het zorgstelsel, de aanpassing van de ziektekostenverzekering en de invoering van de WMO. We nemen te weinig tijd om de winst van eerdere innovaties te oogsten, en hollen maar door.

Samenwerking versus concurrentie

Het is ook zoeken naar een evenwicht tussen enerzijds marktwerking en concurrentie en anderzijds de wens om intensief samen te werken en zaken op elkaar af te stemmen. Vooral daar waar ketenbenadering van het grootste belang is doet zich de vraag voor waar en wat de voordelen kunnen zijn van marktwerking.

Voor beide punten geldt dat er geen eenduidig antwoord te geven is, zeker nu we in een fase verkeren met talloze veranderingen op het maatschappelijk terrein. Maar het zijn wel vragen die te maken met de onderstroom in het sociaal denken en in die zin zijn het ook vragen voor de politiek die primair verantwoordelijk is om vragen van burgers te vertalen naar nieuw beleid en heldere antwoorden.

9 Bijlage: verwijzingen

- B5 Noord-Brabant, LCOJ/NIZW, & PON. (2004). *Monitor schoolmaatschappelijk werk voortgezet onderwijs*.
- Brassé, P., & Krijnen, H. (2005). *Gescheiden of gemengd, een verkenning van etnische concentratie op school en in de wijk*. Utrecht: FORUM. 93 p.
- de Bakker, D., Polder, J., Sluijs, E., & Treurniet, H. (Red.). (2005). *Op één lijn - Toekomstverkenning eerstelijnszorg 2020*: Bohn, Stafleu en Van Loghum. 260 p.
- de Botton, A. (2004). *Statusangst*: Atlas. 335 p.
- de Swaan, A. (1976). De mens is de mens een zorg, over verstatelijking van verzorgingsarrangementen. *De gids*(1/2).
- Doba onderwijsadviseurs. (2004). *Evaluatie van het schoolmaatschappelijk werk in het primair onderwijs*. Eindhoven: Fontys Hogescholen.
- Doorduijn, A., & Simons, J. (2002). *Samenwerking in de uitvoering Leerlingbegeleiding in het voortgezet onderwijs en externe instellingen*: Garant. 181 p.
- Esping-Andersen, G. (2005). Inequality of incomes and opportunities. In A. Giddens & P. Diamond (Eds.), *The new egalitarianism* (pp. 8-38). London: Polity.
- Gijsberts, M., & Dagevos, J. (2005). *Uit elkaars buurt. De invloed van etnische concentratie op integratie en beeldvorming*. Den Haag: SCP. 126 p.
- Kalma, P. (2004). *Links, rechts en de vooruitgang*. Amsterdam: Mets & Schilt. 382 p.
- Koops, H., & Kwekkeboom, R. (2005). *Vermaaschappelijking in de zorg*. Den Haag: SCP. 74 p. + bijlagen
- Layard, R. (2005). *Happiness, lessons from a new science*. London: Pinguin. 320 p.
- Onderwijsraad. (2005a). *Bakens voor spreiding en intergratie*. Den Haag: Onderwijsraad. 64 p.
- Onderwijsraad (Ed.). (2005b). *Spreidingsmaatregelen onder de loep*. Den Haag: Onderwijsraad. 177
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone, the collapse and revival of civic America*. New York: Simon & Schuster. 541 p.
- Putnam, R., & Feldstein, L. (2003). *Better together*. New York: Simon & Schuster. 318 p.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. (2005). *Eenheid, verscheidenheid en binding, Over concentratie en integratie van minderheden in Nederland*. Den Haag: RMO. 210 p.
- Schnabel, P. (2004). *Kort gehouden, columns over welzijn en welvaart in Nederland*. Amsterdam: Business contact. 320 p.

- Schuyt, K. (2005). *Zorgzaamheid en Zorgvuldigheid - De verborgen bronnen van een goede zorg voor gezondheid*. Woerden: NIGZ. 40 p.
- Steyaert, J., Bodd, J., & Linders, L. (2005). *Actief burgerschap, het betere trek- en duwwerk rondom publieke dienstverlening*. Eindhoven: Fontys Hogescholen. 112 p.
- The, A.-m. (2005). *In de wachtkamer van de dood*. Amsterdam: Thoeis. 334 p.
- van Dam, C. L., Wiebes, P. E., & Kwekkeboom, R. (2005). *Aandacht voor welzijn. Inhoud, omvang en betekenis van de welzijnssector*. Den Haag: SCP. 104 p.
- van der Geest, L., de Boer, W., Bruijnzeel, L., Faber, J., & Janssen, M. (2004). *Werkend en toch arm: oorzaken en beleid*. Breukelen: Nyfer. 94 p.
- van Oorschot, W., & Arts, W. (2005). The social capital of European welfare states: the crowding out hypothesis revisited. *Journal of European social policy*, 15(1), 5-26.
- van Stokkum, B. (1992). *De republiek der weerbaren*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum. 144 p.
- Verhoeven, J. (2004). Veranderend politiek burgerschap en democratie. In E. Engelen & M. Sie Dhian Ho (Red.), *De staat van de democratie. Democratie voorbij de staat* (pp. 55-77). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Vissers, M., & Hogervorst, C. (2004). *Eindhovenaren van her en der*. Eindhoven: Gemeente Eindhoven, afdeling BIO. 39 p.
- WRR. (2005). *Vertrouwen in de buurt*. Amsterdam: Amsterdam university press. 280 p.

10 Bijlage: over de auteurs

Truusje Abbenhuis is Voorzitter Stichting Katholiek en Protestants Christelijk Onderwijs Eindhoven en omstreken SKPO. De stichting beheert 39 scholen voor primair onderwijs in Eindhoven, Son en Breugel en Nuenen en is daarmee een van de grootste schoolbesturen in Nederland. Het aanbod van scholen is divers. Naast scholen met een min of meer regulier onderwijsaanbod, zijn er scholen in achterstandswijken, jenaplanscholen, SPILcentra en twee scholen voor speciaal basis-onderwijs aangesloten bij de SKPO.

Anne-Marijn de Wit is medewerker van Stichting Geïntegreerde Geestelijke Gezondheidszorg in Eindhoven en de Kempen. GGzE biedt zorg aan mensen met (ernstige) psychosociale en psychiatrische problematiek. Ze heeft tevens een preventieve en dienstverlenende taak.

Marieke Blei is beleidsmedewerker ten behoeve van het College van Bestuur van ROC Eindhoven, met specifieke aandacht voor het maatschappelijke krachtenveld rond het beroepsonderwijs.

Harm is deelnemer aan het daglonersproject 'het bedrijf'.

Ans Hendrix is leidinggevende schoolmaatschappelijk werk bij Loket W.

Frida Hengeveld is lid van het College van Bestuur van ROC Eindhoven en in het bijzonder belast met de portefeuille Onderwijs. Vanuit haar functie is zij actief betrokken bij het Sociale Debat in de gemeente Eindhoven.

In ROC Eindhoven, een grote onderwijsinstelling die zijn onderwijsactiviteiten -, middelbaar beroepsonderwijs, volwasseneneducatie en Montessori onderwijs - georganiseerd heeft in 22 overzichtelijke scholen, staat de deelnemer centraal of dat nu jongeren, werkenden of werkzoekenden zijn. Het gaat om het realiseren van hun leerloopbaan. Daarnaast leidt ROC Eindhoven op voor zijn afnemers: bedrijven, instellingen en overheden. In dat kader is sprake van partnerschap en een gezamenlijke keten.

Marlies Hoosemans is bestuurder/directeur van Neos, een organisatie voor maatschappelijke opvang en vrouwenopvang in Eindhoven met afdelingen voor:

crisisopvang, dak- en thuislozenzorg, Aanpak huiselijk geweld - waaronder Blijf van mijn Lijf, dagbesteding en sociale activering, verpleeghuiszorg en ambulante woonbegeleiding.

Elly van der Kallen is beleidsontwikkelaar bij de gemeente Eindhoven, Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, sector Visie & Programmering. Binnen die sector is ze betrokken bij het programma Zorg en Welzijn en sinds kort bij de Wet op de Maatschappelijke Ondersteuning.

Wim Kop is programmacoördinator Zorg en Welzijn bij Palet, steunpunt voor multiculturele ontwikkeling in Noord-Brabant. In deze functie is hij onder meer belast met het antwoord geven op diversiteitsvraagstukken en het ondersteunen van instellingen bij hun interculturalisering.

Pieter van der Linden is politiefchef Eindhoven.

Gerard Moerkerk is staffunctionaris collectieve dienstverlening bij Loket W.

Liesbeth Neef is verantwoordelijke voor projectontwikkeling maatschappelijke dienstverlening/onderwijs en burgerparticipatie en projectleider School voor Vrijwilligers van Humanitas, provincies Brabant en Limburg.

Peter Notten is vanaf mei 2002 algemeen directeur/bestuurder van Korein, dat in zuidoost-Brabant marktleider is met ruim vijftig centra voor kinderopvang en peuterspeelzaalwerk. Tevens is hij bestuurslid van de Maatschappelijk Ondernemers groep en vice-voorzitter van het Branchebestuur Kinderopvang. Daarvoor bekleedde hij tal van management- en bestuurlijke functies binnen de (inter)nationale sportwereld. Momenteel is hij ondermeer nog adviseur en vertrouwenspersoon van NOC*NSF.

Jan van de Sande is hoofd van de stafafdeling Inhoud en Organisatie Zorg van de Stichting Gezondheidscentra Eindhoven (SGE) en vanuit die functie is hij onder meer belast met de samenwerking in de eerstelijns en aanverwante sectoren.

Mart van den Schoor is sinds 2000 werkzaam in De Vitalis Zorg Groep en als directeur verantwoordelijk voor een viertal woonzorgcentra, woonzorgappartementen en het Vitalis Conferentie Centrum in Woensel-Zuid.

Ton Siroen is bestuurssecretaris bij Loket W met als aandachtsgebieden de bestuurlijke ontwikkeling van de organisatie, de beleidsmatige ontwikkeling en de communicatie.

Jan Steyaert is lector bij Fontys hogeschool sociale studies. Zijn aandachtsgebieden zijn de relatie tussen sociale infrastructuur en technologie alsook algemeen (lokaal) sociaal beleid.

Arnie van de Veerdonk is sectormanager strategie en beleid bij woningcorporatie Domein.

Jan van de Ven is beleidsontwikkelaar bij de dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Eindhoven met als aandachtsgebieden de sociale agenda, de ontwikkeling van samenhang van maatschappelijke voorzieningen en de sociale dimensie van gebiedsgericht werken.

Cees Verouden is voorzitter van de Raad van Bestuur van de Eindhovense thuiszorg-aanbieder ZuidZorg

Hannie Versluis is medewerker van Loket W met SPILcentra en opvoedingsondersteuning als speciale aandachtspunten.

Dank

Velen hebben een steen(tje) bijgedragen aan de productie van deze publicatie. Naast de auteurs willen wij als redactie de volgende personen en organisaties bedanken:

- Vierdejaars studenten van Fontys Hogeschool Management Economie en Recht voor hun inhoudelijke en logistieke bijdrage aan zowel deze publicatie als het congres op 11 januari 2006;
- De gemeente Eindhoven voor het financieel mogelijk maken van deze publicatie;
- Het Eindhovens Dagblad voor de toestemming om relevante artikelen uit de krant over te nemen;
- De afdeling Bestuursinformatie & Onderzoek voor het beschikbaar stellen van cijfers;
- Inge Casemier (zie www.ingecasemier.nl) voor toestemming om haar reproductie van Vermeer te gebruiken.

Reproductie van 'Vrouw met Weegschaal'
van Johannes Vermeer door Inge Casemier
(zie hoofdstuk 7.2)

Het huidige college van B&W en de gemeenteraad hebben aan het begin van hun regeerperiode een sociale agenda 2003-2006 voor Eindhoven opgesteld. Preventie en participatie zijn de kernbegrippen uit die nota. In maart 2006 zijn er nieuwe gemeenteraadsverkiezingen.

Uit de huidige sociale agenda is het Sociaal Debat Eindhoven ontstaan. In de driehoek van overheid (gemeente Eindhoven), kennisinstelling (Fontys Hogeschool Sociale Studies) en werkveld (Loket W) praten de verschillende professionele kernpartners uit het maatschappelijk middenveld al enkele jaren met elkaar over actuele thema's uit de sociale agenda. De resultaten van het Sociaal Debat Eindhoven willen we met deze publicatie naar buiten brengen, om daarmee het debat te verbreden.

Lokaal beleid gaat er, zeker in de sociale infrastructuur, weer meer toe doen. Landelijke ontwikkelingen als de Wet Werk en Bijstand of de Wet Maatschappelijke Ondersteuning betekenen een decentralisering van beleid en meer ruimte voor lokaal (sociaal) beleid. Het is ook om die reden dat we deze publicatie verluchten met artikelen uit het Eindhovens Dagblad. Niet alleen de lokale politiek wordt belangrijker, ook de lokale media.

